

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПрАТ «ПВНЗ «ЗАПОРІЗЬКИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ
ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ»

Кафедра права та публічного управління

ДО ЗАХИСТУ ДОПУЩЕНА

Зав.кафедрою
к.ю.н., доцент Гулевська А.Ю.

КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

ПРИЙНЯТТЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ ЩОДО
ОХОРОНИ ДОВКІЛЛЯ ЗА УЧАСТЮ ГРОМАДСЬКОСТІ

Виконала

ст. гр. ПУА-212/м

Січкач Я.В.

Керівник

к.т.н.

Магар Н.Г.

Запоріжжя

2024

ПрАТ «ПВНЗ ЗАПОРІЗЬКИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ
ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ»

Кафедра права та публічного управління

ЗАТВЕРДЖУЮ

Зав. кафедрою

к.ю.н., доцент Гулевська А.Ю.

«___» _____ 2023 р.

ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ МАГІСТЕРСЬКУ РОБОТУ

Студентці гр. ПУА-212/м спеціальності «Публічне управління та
адміністрування»

Січкарь Яні Василівні

1. Тема: Прийняття та реалізація управлінських рішень щодо охорони довкілля за участю громадськості

затверджена наказом по інституту № 02-25 від 05.12.2022 р.

2. Термін здачі студентом закінченої роботи: 13.01.2024 р.

3. Перелік питань, що підлягають розробці:

1. Провести теоретичні дослідження в області визначення сутності довкілля, його видів та значення у суспільному розвитку.

2. Вивчити сутність і зміст управлінських рішень, пов'язаних із управлінням розвитку та охорони довкілля.

3. Встановити сутність залучення громадськості до прийняття управлінських рішень при управлінні розвитком та охороною довкілля.

4. Здійснити оцінку управлінських підходів щодо екологічних проблем України.

5. Провести оцінку та аналіз екологічної політики щодо стану довкілля України.

6. Провести оцінку стану прийняття управлінських рішень в області охорони довкілля за участю громадськості.

7. Розробити та обґрунтувати заходи з охорони довкілля за участю громадськості.

8. Розробити методичку оцінки ефективності управління в області охорони довкілля та розробка проекту впливу на довкілля.

9. Встановити напрями поліпшення участі громадськості при прийнятті управлінських рішень в області охорони довкілля.

10. Оформити звіт за результатами роботи

Дата видачі завдання: 04.09. 2023р.

Керівник кваліфікаційної
магістерської роботи

(підпис)

Н.Г.Магар

(прізвище та ініціали)

Завдання прийняв до виконання

(підпис)

Я.В. Січка

(прізвище та ініціали)

ЗАТВЕРДЖУЮ
Зав.кафедрою _____

КАЛЕНДАРНИЙ ГРАФІК
підготовки кваліфікаційної магістерської роботи
студентом інституту ЗІЕІТ заочної форми навчання
гр. ПУА-212м П.І.Б. Січкара Яні Василівні
на 2023-2024 навчальний рік

№ етапу	Зміст	Терміни виконання	Готовність по графіку %, підпис керівника	Підпис керівника про повну готовність етапу, дата
1.	Корегування теми кваліфікаційної магістерської роботи, збір практичного матеріалу за темою кваліфікаційної магістерської роботи	04.09.23-17.10.23		
2.	I атестація I розділ кваліфікаційної магістерської роботи	23.10.23-28.10.23		
3.	II атестація II розділ кваліфікаційної магістерської роботи	20.11.23-25.11.23		
4.	III атестація III розділ кваліфікаційної магістерської роботи, висновки та рекомендації, додатки, реферат, перевірка програмою «Антиплагіат»	18.12.23-23.12.23		
5.	Доопрацювання кваліфікаційної магістерської роботи, підготовка презентації, отримання відгуку керівника і рецензії	25.12.23-06.01.24		
6.	Попередній захист кваліфікаційної магістерської роботи	08.01.24-13.01.24		
7.	Подача кваліфікаційної магістерської роботи на кафедру	за 3 дні до захисту		
8.	Захист кваліфікаційної магістерської роботи	15.01.24-20.01.24		

Керівник _____ (П.І.Б) “ ” _____ 20__ р.

Студент _____ (П.І.Б.) “ ” _____ 20__ р.

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна магістерська робота містить 125 сторінок, 14 таблиць, 111 найменування використаних джерел.

Об'єктом дослідження є управлінські рішення, що виникають у процесі реалізації форм участі громадськості.

Предметом дослідження є засади участі громадськості в прийнятті екологічно значимих рішень.

Метою кваліфікаційної магістерської роботи є визначення основних напрямів вдосконалення участі громадськості у процесах державного регулювання в сфері охорони та прийнятті екологічно значимих рішень.

У першому розділі проведені теоретичні дослідження в області визначення сутності довкілля, прийняття екологічних управлінських рішень за участю громадськості.

Другий розділ складає аналіз екологічної політики України та оцінка стану прийняття управлінських рішень за участю громадськості.

У третьому розділі наведені та обґрунтовані заходи з охорони довкілля, розроблена методика оцінки ефективності управління в області охорони довкілля та розробки проекту напрямів впливу на довкілля, встановлені етапи оцінки екологічної ефективності, сформовані пропозиції з основних напрямків дослідження.

**АТМОСФЕРА, ГРОМАДСЬКІСТЬ, ДОВКІЛЛЯ, ОЦІНКА РІШЕНЬ,
УПРАВЛІННЯ, ЕФЕКТИВНІСТЬ**

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ, СИМВОЛІВ, ОДИНИЦЬ, СКОРОЧЕНЬ І ТЕРМІНІВ	7
ВСТУП	8
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СУТНОСТІ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ В ОБЛАСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ УПРАВЛІННЯ ТА ОХОРОНИ ДОВКІЛЛЯ ЗА УЧАСТЮ ГРОМАДСЬКОСТІ	12
1.1. Теоретичні дослідження в області визначення сутності довкілля, його видів та значення у суспільному розвитку	12
1.2. Сутність і зміст управлінських рішень, пов'язаних із управлінням розвитку та охорони довкілля	20
1.3. Залучення громадськості до прийняття управлінських рішень при управлінні розвитком та охороною довкілля	29
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ ЩОДО ОХОРОНИ ДОВКІЛЛЯ ЗА УЧАСТЮ ГРОМАДСЬКОСТІ	42
2.1. Оцінка стану управлінського впливу на вирішення екологічних проблем України	42
2.2. Оцінка ролі громадськості у екологічній політиці щодо стану довкілля України	46
2.3. Оцінка стану прийняття управлінських рішень в області охорони довкілля за участю громадськості	52
РОЗДІЛ 3. ОБГРУНТУВАННЯ ТА УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ В ОБЛАСТІ ОХОРОНИ ДОВКІЛЛЯ ЗА УЧАСТЮ ГРОМАДСЬКОСТІ	66
3.1. Розробка та обґрунтування заходів з охорони довкілля	66
3.2. Методика оцінки ефективності управління в області охорони довкілля та розробка проекту впливу на довкілля	72
3.3. Поліпшення участі громадськості при прийнятті управлінських рішень в області охорони довкілля	76
ВИСНОВКИ	85
ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	90
ДОДАТКИ	101

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ, СИМВОЛІВ, ОДИНИЦЬ, СКОРОЧЕНЬ
I ТЕРМІНІВ

Скорочення	Повна назва	Вживання
АНС	Аналіз навколишнього середовища	За текстом
ВМО	Всесвітня метеорологічна організація	За текстом
ДЕЕ	Державна екологічна експертиза	За текстом
ДЕІ	Державна екологічна інспекція	За текстом
ДСГН	Державна служба геології та надр	За текстом
ДССУ	Державна служба статистики України	За текстом
ОДА	Обласна державна адміністрація	За текстом
ОПР	особа, котра приймає рішення	За текстом
ОЕЕ	оцінка екологічної ефективності	За текстом
ОВНС	Оцінка впливу на навколишнє середовище	За текстом
Мінприроди	Міністерство екології та природних ресурсів	За текстом
Мінрегіонбуд	Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства	За текстом
ПЗФ	Природно-заповідний фонд	За текстом
РГ	Робоча група	За текстом
СДЕП	Стратегія державної екологічної політики	За текстом
ФОНПС	Фонд охорони навколишнього природного середовища	За текстом

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Залучення української громадськості до формування політики держави забезпечує відтворення суспільної думки у прийнятті державних рішень. Громадськість прагне сталого економічного розвитку держави, забезпечення повноцінної життєдіяльності. Серед багатьох питань дії громадськості нагальним є і питання забезпечення прийняття державою дієвих рішень щодо екологічних проблем сьогодення.

Охорона навколишнього середовища, раціональне використання природних ресурсів, а також забезпечення екологічної безпеки життєдіяльності людини – це питання, які у XXI сторіччі, як ніколи раніше гостро постали перед людством, у тому числі і перед Україною.

Планування екологічного стійкого розвитку стало важливим політичним завданням, що потребує об'єднання суспільних сил, усього населення та уряду країни. Ці питання визнаються як умови сталого економічного та соціального розвитку України [35].

Роль громадськості заключається у її залученні до формування екологічної політики держави, у тому числі щодо прийняття екологічних управлінських рішень. Громадськість являє собою потужний національний ресурс і має бути залученою до всіх питань державотворення. Кожна людина у світі, як і кожен українець, зацікавлені, щоб середовище проживання було екологічно комфортним, чистим; кожна людина в українському правовому суспільстві є чинником у створенні ефективного режиму охорони навколишнього довкілля.

За роки децентралізації влади в Україні відбулись значимі процеси ефективного залучення громадськості до вирішення проблем державного масштабу. Це стосується і складання передумов екологічних проблем. В державі визначена стратегія і тактика громадської екологічної політики, форми її реалізації як на місцевому, так і загальнодержавному рівнях.

Наразі за воєнного стану ці процеси набули особливого тривожного загострення. Формування системи взаємозв'язків і взаємозалежності інтересів

громадян і дій влади набуває особливо екстремального значення, так як ще існує певна кількість законодавчих актів, які стримують розвиток громадської ініціативи. Нагальна ситуація у державі диктує необхідність деякого перегляду ролі громадськості в тому плані, що вона не є опонент чи контролер, а виступає як могутня сила державності.

У розрізі необхідності вдосконалення механізмів взаємодії громадськості та органів влади у багатьох сферах життєдіяльності суспільства, постає окремим завданням і дослідження цих механізмів і у сфері екологічних відносин.

Запорукою успішної співпраці громадськості та державно-владних установ має бути їх співпраця на всіх стадіях прийняття рішень.

Не зважаючи на всі складності воєнного часу, наразі в нашій державі триває процес розвитку регулювання участі громадськості у прийнятті рішень у галузі охорони довкілля.

Актуальним питанням постало завдання вдосконалення системи правових гарантій, забезпечення реальної участі громадян у прийнятті рішень з питань охорони довкілля.

Увага як зарубіжних, так і вітчизняних науковців до означених питань, їх наукові праці склали наукову базу досліджень. Це наукові праці В.І.Андрейцева, О.В.Бєсяцького, Г.Ю.Бистрова, С.А.Боголюбова, М.І.Васильєвої, А.П.Гетьмана, О.К.Голіченкова, Т.Р.Захарченко, Л.М.Здоровко, Н.Р.Кобецької, В.В.Костицького, С.М.Кравченко, М.В.Краснової, Н.Р.Малишевої, В.Л.Мунтяна, С.В.Разметаєва, Т.М.Слінько, А.Г.Тарнавського, Ю.С.Шемшученка та ін.

Загальні підходи вчених дають підставу дослідити шляхи участі громадськості у прийнятті екологічно значимих рішень.

Метою роботи є визначення основних напрямів вдосконалення участі громадськості у процесах державного регулювання в сфері охорони та прийнятті екологічно значимих рішень.

Мета магістерського дослідження конкретизується та досягається шляхом вирішення таких основних завдань:

- провести теоретичні дослідження в області визначення сутності довкілля, його видів та значення у суспільному розвитку;
- вивчити сутність і зміст управлінських рішень, пов'язаних із управлінням розвитку та охорони довкілля;
- встановити сутність залучення громадськості до прийняття управлінських рішень при управлінні розвитком та охороною довкілля;
- здійснити оцінку управлінських підходів щодо екологічних проблем України;
- провести оцінку та аналіз екологічної політики щодо стану довкілля України;
- провести оцінку стану прийняття управлінських рішень в області охорони довкілля за участю громадськості;
- розробити та обґрунтувати заходи з охорони довкілля за участю громадськості;
- розробити методику оцінки ефективності управління в області охорони довкілля та розробка проекту впливу на довкілля;
- встановити напрями поліпшення участі громадськості при прийнятті управлінських рішень в області охорони довкілля.

Об'єктом дослідження є управлінські рішення, що виникають у процесі реалізації форм участі громадськості.

Предметом дослідження є засади участі громадськості в прийнятті екологічно значимих рішень.

При виконанні магістерської кваліфікаційної роботи використані загальнонаукові методи наукового пізнання, що дозволило проаналізувати процес становлення та розвитку державного регулювання та наукових досліджень щодо участі громадськості у прийнятті рішень щодо захисту довкілля та виявити основні напрями покращення механізмів забезпечення цієї участі.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що магістерська кваліфікаційна робота є комплексним дослідженням проблем управлінського регулювання та участі громадськості в прийнятті рішень з

питань охорони довкілля. Її новизна полягає у тому, що зроблено науково-теоретичні висновки і сформульовані пропозиції щодо впливу громадськості на процеси вдосконалення екологічного стану України.

Розроблена методика оцінки екологічної ефективності, до складу якої входять десять показників, на основі яких можна зробити комплексні висновки та скласти заходи чи програми, котрі мають бути спрямовані на поліпшення управлінських рішень щодо екологічної ситуації.

Практичне значення отриманих результатів полягає в узагальненні питань вдосконалення регулювання участі громадськості у прийнятті рішень в сфері охорони навколишнього природного середовища, які можуть бути застосовані у діях громад.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та висновки работ доповідалися та обговорювалися на XXV науково-практичній конференції здобувачів освіти ЗІЕІТ.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СУТНОСТІ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ В ОБЛАСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ УПРАВЛІННЯ ТА ОХОРОНИ ДОВКІЛЛЯ ЗА УЧАСТЮ ГРОМАДСЬКОСТІ

1.1. Теоретичні дослідження в області визначення сутності довкілля, його видів та значення у суспільному розвитку

На теперішній час поняття «довкілля» широко використовується як фізичними, так і юридичними особами та засобами масової інформації.

Кожен суб'єкт вказує на важливість та значення довкілля. На міжнародному рівні постійно проводяться зустрічі, котрі присвячені екологічним проблемам [10, 21].

В умовах сталого розвитку завжди постають питання наукових доктрин екологічного права людини щодо охорони навколишнього середовища. Взаємовідносини між довкіллям, соціальними організаціями та культурою досліджуються в галузях соціології, антропології та географії, це є тенденцією. Все це свідчить про зростання ролі довкілля. Окрім того, беззаперечним є той факт, що життєдіяльність безпосередньо пов'язана з довкіллям [3, с.92].

У сучасному світі екологістські рухи виступають як політичні процеси. Взагалі, розвиток суспільних наук ґрунтується на концепції екології та біології. Екологія як наука - це галузь біології, котра вивчає зв'язок між живими організмами та довкіллям.

Біологія має значний вплив на соціологію. Соціологія також вивчає взаємозв'язок між людиною та довкіллям на засадах екології. Область вивчення екології людини та соціології зосереджена навколо людини та довкілля [4,7, 72].

Д.А.Блаватська доводить, що вивчення екології у сучасному її змісті, у тому числі з точки зору правознавства, вченими було розпочате у 1921-1926 роках. Не викликає сумніву, що існує тісний зв'язок між людиною та довкіллям. З одного боку, людина народжується у довкіллі та встановлює з ним гармонію. З іншого боку, людина намагається контролювати своє довкілля та змінювати його

у відповідності з власними вимогами. Отже, це потребує вивчення та розуміння довкілля як середовища, частиною якого є людина, що на нього впливає [9].

Усе життя на землі залежить від його благоприємного стану, воно пов'язане із системою атмосфери, гідросфери, біосфери, котрі складають довкілля. Людина має вплив на середовище існування, спостереження за погодою, кліматом, атмосферою, котрі формуються за допомогою систем спостереження, передачі інформації та прогнозування, забезпечує можливість мати інформацію про стан довкілля, що дозволяє їм запроваджувати заходи для попередження подальшого погіршення.

Всесвітня метеорологічна організація (ВМО) є спеціалізованою установою та авторитетним джерелом інформації в системі ООН, вона є джерелом унікальних глобальних, системних спостережень за станом діапазону геофізичних явищ, містить масив інформації про наукові знання для надання консультативних послуг в області довкілля [21].

Довкілля сприймається як все те, що забезпечує життєдіяльність людини та впливає на її розвиток, тому розглядається як комплекс навколишніх фізичних, географічних, біологічних, соціальних, культурних та політичних умов, котрі визначають форму й характер його існування [2].

Довкілля впливає на життя людей та розвиток суспільства в цілому. Внаслідок цього люди, прогрес, розвиток і довкілля є тісно взаємопов'язаними.

Класичне поняття довкілля трактується науковцями як узагальнене поняття, котре характеризує природні умови та екологічний стан. Даний термін відноситься до опису природних умов на поверхні Землі, стану її локальних і глобальних екосистем та включає неживу природу та її взаємодію із людиною [65, с.26].

Ю.С. Шемшученко, в дослідженнях екологічного права людини, довкілля розглядає як частину середовища, що оточує живу систему та складається із об'єктів живої й неживої природи. Довкілля представляється як увесь оточуючий світ людини, включаючи природне й антропологічне середовище [103].

Нормативи в області охорони довкілля встановлюють нормативи якості довкілля та нормативи допустимого впливу на нього, при дотриманні яких забезпечується стійке функціонування природних екологічних систем та зберігається біологічна різноманітність [104].

Право на сприятливе довкілля забезпечується системою правоохоронних нормативів, критеріями є відповідність якості довкілля та впливу на нього відповідним природоохоронним нормативам.

Загалом, під природою розуміють екологічні системи, до основних характеристик яких відносять об'єктивну реальність, що існує незалежно від свідомості людини та наслідки об'єктивного еволюційного розвитку.

Під довкіллям розуміють сукупність компонентів природного середовища, природних, природно-антропологічних об'єктів та антропологічних об'єктів [7].

Отже, довкілля представлене живими й неживими об'єктами, що розміщені на Землі або в деякій її частині. Воно визначається сукупністю зовнішніх умов, що мають вплив на організми.

Довкілля представляється як складний комплекс елементів, що взаємодіють з організмами.

До основних складників довкілля відносять природне й соціальне середовища.

До основних компонентів довкілля належать: земля надра, ґрунт, поверхові та підземні води, атмосферне повітря, рослинний та тваринний світ та інші організми, а також озоновий прошарок атмосфери та навколоземний космічний простір, що забезпечують у сукупності умови життя на Землі [45].

Основні складники довкілля представлені в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1. - Основні складники довкілля

Складники	Характеристика складників
Повітря	Це є необхідною складовою функціонування живого організму. Без повітря жива людина може перебувати лише короткий термін часу (3-5 хвилин без ушкоджень мозку). Відповідно, дихання має забезпечуватись якісним повітрям

Вода	Це один із найнеобхідніший фактор життя. Людина без води може проіснувати до 5 діб. Питання ресурсу якісної питної води у світі є надзвичайно болючим. Виробнича, санітарна та рекреаційна діяльність людини загосрює питання вичерпності питних вод. За даними ВООЗ кожна сьома людина у світі потерпає від недостачі якісної питної води.
Земля	Вичерпність землі, придатної для землеробства, зменшується. Для життєіснування людини має розглядатись як джерело отримання їжі, без якої існування організму неможливе..
Живе середовище	Рослини, мікроорганізми, тварини, люди
Неживе середовище	Стан атмосфери, літосфери й гідросфери

Користуючись інформацією таблиці 1.1, можна визначити, що природні складники довкілля мають розглядатись як ресурси існування

Нагальним у світі дослідження та вивчення соціальної екології є довкілля, тобто специфічних зв'язків між людиною й довкіллям, їх взаємодія. Це є предметом комфортизації умов життя людини, предметом управління якістю життя.

Довкілля включає в себе увесь матеріальний світ, що оточує людину. Важливо розуміти, що так як людина живе не лише в природі, але й в суспільстві, то довкіллям називають як природне, так і суспільне середовище [26].

Довкілля має різні форми, однак, можна виділити дві основні.

По-перше, природне середовище свідомо слід розглядати як модифіковану діяльність людини і таке, що зберігає свої основні властивості, тобто з екологічної точки зору природа не руйнується, руйнуються її фактори та характеристики.

По-друге, в результаті впливу людини на природу довкілля втрачає природні властивості й проявляється у концентрації населення, в культурних та аграрних сферах, в екологічних порушеннях, що є загрозами життєдіяльності.

Природне та соціальне оточення людини не можуть бути віддаленими один від одного. Вони складають нерозривну єдність явищ природних результатів людської діяльності, котрі неможливо підпорядкувати або лише природному, або лише соціальному оточенню. Ці дві властивості проявляються як природна й соціальна системи [24].

Природна система включає органічні системи, всередині них підтримується існуючий стан матерії, енергії, інформації й співвідношення структур як певна рівновага; системи циркуляції, де виділяються процеси зникнення та оновлення окремих частин системи або цілих систем, котрі є частинами великих систем; стабільні й відкриті системи, котрі можуть викликати негативні наслідки, що виникають із внутрішніх відносин, автономно можуть відновлюватись; взаємозамінні системи; ієрархічно організовані, соціальні системи, для яких має бути організаційна структура; функціональні системи, створені для реалізації функцій. Природні соціальні системи не існують незалежно, а переплітаються.

При такому підході до довкілля та при розумінні людини як природно-суспільної особи, котра своєю працею змінює природу, довкілля може визначатись як сукупність природних умов й соціальних перетворень, за яких людина живе як природна і суспільна особа.

Як зазначалось, довкілля складається із двох взаємопов'язаних частин: природної, що включає в себе простір, котрий є доступним для людини (частина біосфери, де людина може жити) та суспільної.

Природний компонента обумовлює ту частину середовища, котру людина суттєво не змінює. Суспільний же компонент - це суспільство або соціальні процеси, на основі яких людина оточує себе як соціальну особу.

Незайвим є нагадування людині, що вона є частиною елементів довкілля. Сучасна цивілізована людина, яка прагне створення сучасного середовища існування, все одно підпорядкована світу природи.

Людство протягом певного історичного періоду змінювало життєве середовище на свою користь й проживало за рахунок неорганічної природи.

Сучасні умови існування та функціонування людини, громади, народу, народності мають створюватись за рахунок цивілізованого, наукового, технологічного підходу до використання таких компонентів довкілля як земля, надра, ґрунти, поверхневі та підземні води, атмосферне повітря, рослинний світ, тваринний світ, інші організми, а також озонова складова атмосфери та навколоземний космічний простір, що в сукупності забезпечують сприятливі

умови для здійснення життя на Землі. Тому управління, адміністрування всіх життєвих процесів людини (суспільства) набуває нових життєво важливих функцій.

Як приклад, для підкреслення ролі людини у управлінні довкіллям, наведемо перелік певних елементів довкілля, що мають турбувати людину як суспільного об'єкта щодо важливості свого функціонування (таблиця 1.2).

Таблиця 1.2 - Перелік елементів довкілля та їх характеристика

Елементи	Характеристика елементів
Гідросфера	Це перервна водяна оболонка Землі, що розташована на поверхні та в товщі земної кори (сукупність океанів, морів, водних об'єктів суші).
Атмосфера	Це газове середовище Землі, котре обертається разом з планетою як єдине ціле. Вона забезпечує можливість життя на Землі, має суттєвий вплив на розвиток життя людини. Структура атмосфери є стабільною.
Літосфера	Це частина природи, земля як природне середовище, де живе людина. Вона містить основні запаси мінералів.
Рослини	Це живі організми, що живляться неорганічними речовинами повітря й ґрунту.
Тварини	Це переважно багатоклітинні створіння, ознакою яких є гетеротрофність (тобто, споживання готових органічних речовин) та здатність діяльно рухатись.
Мікро організми	Як узагальнене найменування невидимих неозброєним оком живих істот, представників рослинного і тваринного світу.

На даний час зростання споживання води ставить перед суспільством важливу проблему: проблему боротьби із виснаженням та забрудненням водних ресурсів [17].

З теоретичної точки зору водні ресурси є невичерпаними, оскільки при їх раціональному використанні вони зазнають неперервного відновлення у результаті процесу кругообігу, однак, запаси прісної води на Землі обмежені. Питної води на Землі мало, не дивлячись на те, що водою покрито більше 70% земної поверхні, використання її для технічних цілей має бути обмеженим [28].

Слід відзначити, що забруднення гідросфери як наслідок діяльності людини - це надходження до неї забруднювачів в кількостях та концентраціях, що здатні порушити нормальні умови нормальні умови значних за розмірами водних об'єктів [28].

Зміни складу гідросфери що спричиняють порушення взаємозв'язку гідро біонтів із середовищем, відбувається розпад водних екосистем.

Атмосфера забезпечує можливість життя на Землі, має значний вплив на усі сторони життєдіяльності людини. Структура атмосфери достатньо стабільна, хоча в ній відбуваються зміни, котрі до кінця не досліджені. Існування організму неможливе поза наколишні середовищем, частиною якого є кисень [54].

Літосфера є важливим складником довкілля. У ній міститься обмежена кількість мінералів, що потрібні для метаболізму живих істот. За своїм складом вона не гомогенна й тому, з географічного аспекту, не в однаковій мірі придатна для розвитку рослин, забезпечення необхідними елементами метаболізму живих організмів. З цієї точки зору особливе значення мають сільськогосподарські угіддя як основа виробництва їжі [109].

Оскільки ґрунт формується під впливом клімату, то його властивості повинні відображати його флуктації й цикли.

Отже, можна відзначити, що під довкіллям слід розуміти сукупність всіх компонентів природного середовища, у тому числі природних і природно-антропогенних об'єктів. Для людини довкілля - це середовище для здійснення виробничої діяльності, що включає абіотичні, біотичні фактори природного середовища, а також соціально-економічні фактори.

Окремі властивості або елементи середовища, котрі прямо чи побічно впливають на організм, трактуються як екологічні фактори.

Отже, довкілля можна представляти як сукупність екологічних факторів: абіотичних (температура, світло, радіація, тиск рельєф місцевості тощо), біотичних, пов'язаних із впливом живих організмів один на одного та антропологічних, тобто пов'язаних з діяльністю людини, що змінює природу. фактори;

Екологи світу відзначають існуючі екологічні проблеми. Забруднення ґрунтів, вод та атмосферного повітря перевищує усі допустимі норми.

Екологічні проблеми це зміни природного середовища в результаті антропогенних впливів, що спричиняють порушення структури та

функціонування природних систем спричиняють негативні соціальні й економічні наслідки [25].

До основних екологічних проблем відносять: глобальне потепління, забруднення світового океану, забруднення повітря й ґрунту, вирубка лісів тощо.

Екологічні проблеми є крупно масштабними та несуть негативні наслідки.

Доцільно відзначити, що основний принцип взаємодії економіки й екології залежить від наявності природних ресурсів, котрий полягає в тому, що розвиток людства визначається наявністю використаних природних ресурсів, що вийняті із довкілля. Економіка завжди була спрямована на задоволення матеріальних потреб суспільства. Звідси виникає основне протиріччя економічного й екологічного розвитку. Воно полягає в тому, що з одного боку, економіка повинна розвиватись, а з іншого, цей розвиток спричиняє негативні наслідки в області екології [52,58].

Таким чином, можна виділити ряд аспектів екологічних проблем, що потребують уваги вчених, управлінців, громадських суспільств не тільки з точки зору економічних аспектів, а і з точки зору організації нормального життя та процвітання суспільства. Слід підкреслити, що ці проблеми стосуються як окремої людини, так і будь-кого суспільства, не дивлячись на критерії глобальності. Глобальні проблем впливають на темпи та розміри економічного розвитку, структуру суспільного виробництва; на вирішення глобальних проблем необхідним є залучення значної величини усіх видів ресурсів (і це потребує створення умов об'єднання зусиль світової спільноти; глобальні проблеми можуть бути вирішені при умові створення адекватної економічної моделі розвитку цивілізації.

Для всіх екологічних проблем характерним є різний рівень розвитку держав світу. Сутність полягає в тому, що розвинуті держави зі стійкою економічною системою можуть дозволити собі знизити темпи промислового виробництва й проводити більш екологічно чисту політику, однак, їм це

невигідно. Якби розвинуті країни проводили більш чисту політику, то в результаті вони послабили б свої позиції в економіці.

Можна виснувати, що довкілля несе значне навантаження, що пов'язане зі збільшенням людських вимог щодо задоволення своїх споживчих потреб.

Екологічні проблеми не можуть бути вирішені тільки економічним шляхом: зниження темпів виробництва, проведення чистої екологічної політики, однак, це буде породжувати нові протиріччя. Необхідним є створення відповідного соціального впливу людини, населення, громад, людства на реакцію влади, управлінців, науковців, будь-яких громад, у тому числі місцевих в умовах децентралізації державної влади в Україні.

На даний час існує необхідність створення екологічної програми, котра має бути прийнята усіма, від кого залежить її виконання. Кожна особа має бути зацікавленою в екологічних перетвореннях.

1.2. Сутність і зміст управлінських рішень, пов'язаних із управлінням розвитку та охорони довкілля

Прийняття управлінських рішень передбачає вивчення сутності екологічного, соціального й корпоративного управління. Для розуміння місця та ролі громадського контролю та громадського впливу у процесі вирішення екологічних проблем вважаємо за необхідне проаналізувати спершу сутність і зміст управлінських рішень, пов'язаних із управлінням розвитку та охорони довкілля.

Екологічне, соціальне й корпоративне управління - це сукупність характеристик управління суб'єктів, при якому досягається залучення суб'єктів до вирішення екологічних, соціальних та управлінських проблем [41].

У процесах екологічного, соціального й корпоративного управління використовується поняття ESG (аббревіатура англійського походження) як зусилля суб'єкта щодо вирішення екологічних, соціальних та управлінських проблем. Це набір стандартів суб'єкта, який підлягає визначенням для прийняття об'єктивних рішень.

Екологічні критерії, якщо вони визначають як суб'єкт, слугують ролі формального захисника природи.

При цьому мають мати місце соціальні критерії, які досліджують у тому числі думку громадськості, суспільства в цілому щодо вивчення питань прийняття управлінських рішень. Корпоративне управління стосується питання загального керівництва.

ESG - це три параметри, у відповідності із якими забезпечується стійкий розвиток суб'єкта, Е із них – екологічні критерії (E - environmental), що визначають, наскільки суб'єкт піклується про стан довкілля.

Спеціалізовані ESG-фонди забезпечують випуск «зелених» облігацій, за рахунок яких фінансуються проекти екологічного характеру.

Еколого орієнтовані рішення щодо довкілля в будь-якій сфері діяльності спрямовані на формування нових стереотипів поведінки людей, на зміну культури суспільства, екологічного світогляду [4, с.198].

Для прийняття еколого орієнтованих рішень, на засадах яких можуть бути вирішені екологічні проблеми, існують певні методи.

Доцільно провести класифікацію науково-практичних методів прийняття рішень за групами та визначити склад цих груп [12].

До загальнонаукових методів можна відносять системний аналіз, комплексний аналіз як диференціацію та інтеграцію, програмно-цільове планування.

До традиційних методів відносять методи обробки інформації та прийняття рішень (наприклад, метод порівняння, метод відносних та середніх величин, графічний метод, метод групування).

Для прийняття будь-яких управлінських рішень, у тому числі екологічного спрямування, мають бути вивчені та пропрацьовані бази методів на основі детермінованого факторного аналізу; на основі показників ефективності; на основі аналізу схем стратегічного розвитку; на базі методів комплексного економічного аналізу. Відзначимо, що класичні методи аналізу прийняття рішень не орієнтовані на питання «зеленої» економіки, не включають критерії обліку екологічних ризиків [44].

Отже, обґрунтування спеціальних методів прийняття еколого орієнтованих управлінських рішень має сприяти формуванню відповідальності за стан довкілля; розвиток та становлення екологічної культури. Саме дотримання екологічних вимог поведінки при впливі на природні ресурс, об'єкти та екосистеми стає дотично постійним завданням громадського впливу підготовки прийняття управлінських рішень

Методи прийняття управлінських рішень розглядаються як конкретні способи цільового вибору із множини альтернатив найбільш прийняттого варіанту вирішення проблеми [46, с.78].

Важливою умовою прийняття управлінського рішення є визначення стану зовнішнього середовища, встановлення його визначеності. При цьому потрібно обрати те рішення, що максимізує очікування, тому що в умовах невизначеності результати альтернатив прийняття рішення можуть мати вірогідний рівень [48, с. 46].

Для оцінки та реалізації альтернативних результатів застосовуються математичні методи.

Екологічно орієнтовані управлінські рішення у будь-якій сфері діяльності спрямовані на формування нових стереотипів поведінки людей, на зміну їх культури, екологізацію свідомості, на зміну культури суспільства. Це спричиняє умови стійкого розвитку.

При прийнятті управлінських рішень в області охорони довкілля обраний метод повинен бути економічно обґрунтованим, відповідати умовам реальності.

Виділяють наступні методи прийняття управлінських рішень. Вони наведені в таблиці 1.3.

Таблиця 1.3 - Методи прийняття управлінських рішень [46]

Методи	Сутність методу
1. Прості методи	Не потребують використання розвинутого математичного апарату.
2. Декомпозиції	Аналіз складної проблеми як сукупності простих складових.
3. Діагностики	Пошук найбільш важливих аспектів та факторів, що мають вирішуються першочергове значення.
4. Експертних оцінок	Ґрунтується на інтелекті експертів, тому є перспектива збудувати адекватну модель розвитку об'єкта прогнозування.
5. Математичні	Наприклад, методи середніх балів, середніх арифметичних рангів, метод медіан рангів, метод узгодження кластеризованих ранжувань, статистичні обробки даних.
6. Неспеціаліста	За необхідності мати думку спеціалістів суміжної області.
7. Оптимізації	Задачі зводяться до виконання заданого числа елементарних операцій над числами
8. Імітаційне моделювання	Дозволяє будувати моделі процесів, що описують, як ці процеси проходили б в реалії.
9. Теорії вірогідності	Вивчення закономірностей, яким підкоряються масові випадкові події, дозволить спрогнозувати їх подальше протікання.
10. Теорії ігор	Нетрадиційні підходи в умовах повної невизначеності.
11. Аналогій	Пошук можливих рішень на основі вивчення інших об'єктів управління.

Серед перерахованих у таблиці 1.3 методів при здійсненні управління доцільним може бути метод експертних оцінок.

За твердженням О.Я. Лазора, методи експертних оцінок це методи організації роботи зі спеціалістами-експертами та обробка їх висновків. Експертні висновки є підґрунтям для прийняття рішень.

При прийнятті державних рішень у сфері реалізації державної політики в Україні виділяють низку методів для отримання експертних оцінок. Це може бути одна особа-експерт чи група експертів, використовуються статистичні методи перевірки узгодженості думок. Може мати місце ступеневе збільшення експертної групи [58, с. 146].

Одним із відомих методів експертних оцінок є метод Дельфі, розроблений вченими США. Сутність методу полягає в тому, що експерти розробляють листи-опитники із проблеми, що вивчається. Кожен експерт

осібно формує власний прогноз. Потім ці прогнози передаються усім експертам, котрі знайомляться із думками колег й можливо коригують свій попередній прогноз на основі нових ідей чи інформації. Ця процедура повторюється декілька разів доки експерти не сформують єдину думку.

За використання методу декомпозиції задач прогнозування використовується шлях сценаріїв: виділяються варіанти розвитку подій за умов точного прогнозування [76, с.116].

Окремо виділяють метод обробки відповідей експертів. Для проведення цієї роботи формують Робочу групу, котра здійснює організацію діяльності експертів за дорученням особи, котра приймає управлінське рішення. Також може бути створена Експертна комісія.

Основні стадії експертного опитування є наступними:

- прийняття рішення про необхідність проведення експертного опитування та формування його цілей керівником або особою, котра приймає рішення (ОПР);
- підбір й призначення ОПР та учасників Робочої групи: керівника та секретаря;
- забезпечення відповідальності керівника за організацію та проведення експертного дослідження в цілому та формує висновки.
- формування Робочої групи;
- затвердження в ОПР технічного завдання на проведення експертного опитування. На цій стадії рішення про проведення експертного опитування набуває чіткості в часі, фінансовому, кадровому, матеріальному й організаційному забезпеченні;
- розробка Робочою групою регламенту (сценарію) проведення збору та аналізу експертних думок. Сценарій мстить конкретний вид інформації, котра буде отримана від експертів. Він повинен містити конкретні методи аналізу зібраної інформації. Цю роботу виконують економетрична та комп'ютерна служба Робочої групи;
- відбір експертів у відповідності із їх компетенцією;
- формування Експертної комісії;

- проведення збору експертної інформації ;
- комп'ютерний аналіз експертної інформації;
- кінцевий аналіз експертних думок, інтерпретація отриманих результатів та підготовки висновків.

Методи експертних оцінок активно використовуються в екології, мають назву «екологічні експертизи».

Екологічна експертиза це державна чи громадська експертиза діяльності з метою попередження чи мінімізації діяльності з метою попередження чи мінімізації її негативного впливу на довкілля та контролю за дотриманням природоохоронного законодавства [68, с. 56].

До основних принципів екологічної експертизи відносять пріоритет медико-біологічної безпеки, що носить незалежний та комплексний характер.

До екологічної експертизи за законодавством підлягають: програмні документи довгострокового розвитку; схеми й проекти планів; техніко-економічне обґрунтування; інша документація.

Державна екологічна експертиза проводиться Експертними комісіями, що створені Державним комітетом з екології, міжгалузевими експертними комісіями, що створені Міністерством охорони навколишнього середовища та природних ресурсів із залученням органів державного управління , представників наукових організацій, експертних міжнародних організацій [70, с. 58].

Висновки державної екологічної експертизи є обов'язковими для виконання та є основою для фінансування екологічних проектів.

Потрібно відзначити, що стратегічною метою держави є вирішення соціально-економічних задач. Такі задачі забезпечують екологічно орієнтоване зростання економіки, а також збереження сприятливого довкілля, біологічного різноманіття й природних ресурсів для задоволення потреб теперішніх та майбутніх поколінь [71].

У вирішенні задач вказаного напрямку значне місце належить оцінці антропологічного впливу на довкілля; створення системи підтримки управлінських рішень на основ моделювання екологічного стану;

прогнозування змін довкілля та його захисту із використанням інформаційних систем на основі системного підходу, тобто, дослідженні об'єкта як цілісної множини.

Потрібно постійно поліпшувати систему управління довкіллям у відповідності з вимогами екологічного менеджменту.

Слід підкреслити, що виділяють певні етапи прийняття управлінських рішень, їх перелік наведено в таблиці 1.4.

Таблиця 1.4 - Етапи прийняття управлінських рішень [58]

Етапи	Зміст етапу
Перший	Збір повної й точної, обґрунтованої інформації про проблему.
Другий	Постановка цілей та формування пріоритетів між ними, тоді менеджер може визначити потрібну кількість ресурсів.
Третій	Вибір оціночної системи для адекватної оцінки виконуваних робіт.
Четвертий	Прогнозування ситуації. Менеджер повинен точно визначити розвиток подій, передбачити альтернативні варіанти.
П'ятий	Відбір ідей, коли спочатку відхиляються провальні, потім сумнівні та залишаються лише ті, що можуть забезпечити успіх.
Шостий	Розробка сценаріїв розвитку ситуації.
Сьомий	Складання плану дій.
Восьмий	Контроль за реалізацією плану.
Дев'ятий	Аналіз результатів.

Етапи прийняття управлінських рішень, що наведені в таблиці 1.4, представляються як загальна схема прийняття управлінських рішень. На практиці вона може видозмінюватись у відповідності зі стилем управління менеджера. Результати управлінських рішень мають включати наступне: якість рішення, своєчасність, міру відповідності цілям, критеріям як індикаторам успішності, вимогам замовника, а також стійкість, точність, внутрішню узгодженість, удосконалення процедури прийняття рішення тощо.

Управлінські рішення є результатом управлінської діяльності, Рішення потрібно оцінювати. Для цього використовують прості й складні показники. До простих відносять результати, термін, витрати ресурсів. Складні показники

використовуються для більш широкої оцінки, до них відносять ефективність, інтенсивність, продуктивність [94. с. 52].

Слід підкреслити, що і у разі прийняття рішень щодо управління екологічними процесами, ефективність виступає як вимірник витрат на досягнення результатів. До основних факторів ефективності рішень можна віднести наступне:

- використання ресурсів, що характеризує їх структуру, якість, економію в процесі управління й можливості поповнення та накопичення;
- наявність фактору часу для відображення своєчасності рішень;
- використання нових технологій та потенціалу персоналу;
- цілеспрямованість управління відображає реальність та значення цілі, чіткість стратегії менеджера з орієнтованістю рішення на споживача [6].

Порівняння фактичної віддачі проведеного рішення з очікуваною передбачає ефективність або результативність рішення.

Оцінка ефективності прийнятого рішення є одним із методів визначення міри стійкості зовнішнього й внутрішнього середовища, проявляється як відповідна реакція середовища при формуванні рішення на його зміни.

При виборі альтернатив необхідно дотримуватись того, щоб кінцева форма рішення відображала механізм виміру його ефективності. визначити та встановити ефективність рішення не доцільно його затверджувати. Рішення вважається ефективним, якщо воно сприяє наближенню до поставленої цілі.

Таким чином, ефективність управлінського рішення це ресурсна результативність, отримана за наслідками підготовки або реалізації управлінського рішення.

При визначенні результативності управління якістю довкілля виділяють організаційну, економічну, соціальну, технологічну, психологічну, правову, екологічну, етичну й політичну ефективність управлінського рішення [48].

Ефективне управління якістю довкілля потребує наявності інформації щодо його стану на територіальному рівні, наявності змін з обсягу забруднення довкілля.

Цю інформацію можна отримати одноразово чи дискретно внаслідок комплексної екологічної оцінки територій тп при проведенні екологічного моніторингу а також внаслідок проведення систематичного контролю якості довкілля.

При цьому, провідна роль відводиться правильно сформованій системі екологічного контролю на державному рівні, та на рівні органів місцевого самоуправління, де мають бути створені виробничо-аналітичні лабораторії, котрі формують вимоги щодо надання інформації про забруднення довкілля то розробляють програми цього проведення

Характеристика видів ефективності управлінського рішення наведена в таблиці 1.5.

Таблиця 1.5 - Характеристика видів ефективності управлінського рішення

Види ефективності	Характеристика
1. Організаційна	Це факт досягнення організаційних цілей за рахунок меншої кількості працівників чи меншого термінового періоду.
2. Економічна	Це співвідношення вартості продукту, отриманого за рахунок реалізації конкретного управлінського рішення, та витрат на його підготовку й реалізацію.
3. Соціальна	Це факт досягнення соціальних цілей за більш короткий терміновий період, із меншими витратами людського ресурсу та фінансів. Головне – реалізація потреб суспільства в інформації, знаннях, творчій праці та самовираженні.
4. Технологічна	Зменшення часу та витрат за рахунок технологічних рішень.
5. Психологічна	Факт досягнення психологічних задоволень від результату.
6. Правова	Повна реалізація правових цілей у правовому полі.
7. Екологічна	Екологічні цілі реалізують потреби особи у безпеці, здоров'ї, в організації стійкого розвитку життя.
8. Етична	Досягнення етичних цілей з меншими витратами.

Поряд з видами ефективності, що наведені в таблиці 1.5, виділяють ефективність управлінських рішень на рівні виробництва, організації, галузі, регіону, держави.

Управління, що орієнтоване на охорону довкілля та ефективне природокористування, спричиняє формування сприятливого іміджу суб'єкта, поліпшує відносини з державними органами влади, закріплює позиції на

внутрішньому ринку. Отже, необхідно постійно удосконалювати управління з охорони довкілля.

В умовах екологічних реалій, що склалися, дотримання вимог екологічної безпеки стає важливою задачею.

Гармонійне поєднання економічної й природоохоронної діяльності суб'єкти дозволить створити систему екологічного менеджменту [100].

Екологічний менеджмент визначається як стандартизована система охорони довкілля. Методологія екологічного менеджменту полягає у використанні сучасних методів управління. Тут розробляється декларація організації екологічної політики, Вона повинна містити основні принципи, практична реалізація яких буде сприяти зниженню негативних впливів на довкілля. Наступними етапами запровадження екологічного методу є планування, організація та контроль в області охорони довкілля [109].

Система екологічного менеджмент повинна бути складовою загального менеджменту.

Розробка та запровадження екологічної політики дозволить отримати економічні вигоди за рахунок діяльності в умовах екологічної відповідальності, до створення умов залучення інвесторів, можливість виходу на нові ринки, посилення цінності бренду за рахунок посилення уваги до охорони довкілля, появи нових можливостей ефективного маркетингу, додаткових можливостей розвитку відносин із зарубіжними партнерами, переваг територіального та національного екологічного лідерства тощо.

Громадський контроль, участь громадськості у прийнятті управлінських рішень при управлінні розвитком та охороною довкілля мають суттєве значення, тому слід розглянути схема та алгоритми такої участі.

1.3. Залучення громадськості до прийняття управлінських рішень при управлінні розвитком та охороною довкілля

Участь громадськості у прийнятті екологічних рішень розглядається як інститут розвитку демократії.

З метою недопущення пасивності чи інертності влади, в усіх регіонах України активно працюють громадські утворення з числа екологічних активістів, які використовують всі можливі законні інструменти громадського контролю.

Навіть у наш складний час, коли відбувається війна, 21 квітня 2023 року Указом Президента України створена Національна рада з відновлення України від наслідків війни. І хоча повноцінне відновлення економіки, інфраструктури країни та довкілля може реально відбуватись тільки після завершення повномасштабних воєнних дій та звільнення територій, вже зараз тривають дискусії та складаються плани розбудови. Під ідеологією – від патронатства європейськими державами до полегшення ведення бізнесу і цифровізації.

Так звана Зелена відбудова з позиції громадськості базується на загальному принципі: зелене відновлення - основа майбутньої стратегії повоєнної відбудови країни. Має за мету [40]:

1. Врахування положень державної природоохоронної та кліматичної політики, їхніх умов та обмежень в усіх документах стратегічного та програмного характеру в усіх сферах природоохоронної та кліматичної політики. Врахування пріоритетів Європейського зеленого курсу.

2. Інвестиційна політика та залучення фінансування для відновлення економіки мають узгоджуватися з цілями сталого розвитку і бути першочергово спрямовані на розвиток виробничих ланцюгів з високою додатковою вартістю, а не на ресурсно-експортну економіку.

3. Зелена економіка має мати ефективне та чисте виробництво, збалансоване на таких засадах спільної відповідальності, інноваційності, гнучкості та взаємозалежності. Вона має скеровуватися і підтримуватися професійними та незалежними регуляторними органами.

4. Відновлення інфраструктури та підприємств має базуватися на застосуванні найкращих доступних технологій та методів управління із дотриманням екологічних стандартів.

5. Вимоги дотримання європейських екологічних інструментів планування у розбудові.

6. Розробка важливих документів, таких як стратегії чи плани післявоєнного відновлення, має відбуватись за активної участі та залучення усіх зацікавлених сторін, включаючи місцеве самоврядування та організації громадянського суспільства.

Напрацювання громадськості, ініціативи та аналітика, мають розглядатися та враховуватися при прийнятті рішень.

7. Ефективне функціонування і відкрите публічне використання цільових та донорських фондів для післявоєнного відновлення і розбудови зеленої економіки.

Під час свого виступу у травні 2022 року в Мюнхені Джордж Сорос наголошував: найпершою задачею для світу наразі має бути перемога над росією, проте після цього необхідно зконцентрувати зусилля на збереженні довкілля, адже від цього залежить виживання людей як виду. Міжнародний фонд «Відродження» надає інституційну підтримку для 11 екологічних організацій. Сьогодні вони так чи інакше залучені у моніторинг російських екозлочинів та притягнення агресора до відповідальності. [<http://ept.org.ua/announces/> Зелена відбудова України: позиція громадськості]

Наведемо пиклади дій найбільш відомих громадських екологічних організацій українських громад.

Функціонує Центр екологічних ініціатив «Екодія». Ця організація об'єднує експертів та активістів навколо ідеї збереження довкілля через вплив на прийняття рішень. Сфера питань: боротьба за енергоефективність, відновлення енергетики, боротьба за чисте повітря.

Зараз організація працює над тим, щоб зробити майбутнє післявоєнне відновлення України відбувалося з урахуванням інтеграції в ЄС та необхідності захисту довкілля та клімату.

Громадська організація екологів Екологічний клуб «зелена хвиля» з 2008 року організовує просування екологічної освіти, підтримує суспільні екологічні ініціативи, проводить наукові дослідження, впроваджує екологічні проекти.

Громадська організація «Save Dnipro» з 2020 року має за мету екологізацію промислових підприємств, тотальний моніторинг якості повітря, відкриття та цифровізацію екологічних даних, відновлення зеленої інфраструктури, посилення екологічної безпеки.

Громадська організація «Екоклуб» (Рівне) працює вже 20 років у сфері енергозбереження.

Громадська спілка «Досить труїти Кривий Ріг» об'єднує декілька громадських організацій Кривого Рогу, у тому числі Громадську спілку «Екологічна рада Криворіжжя», Громадський союз «зелений центр МЕТІНВЕСТ» та багато інших.

До слова, місто Кривий Ріг завжди асоціювалось з містом екологічних проблем. Кривий Ріг - це сучасне місто з розвинутою соціально-промисловою інфраструктурою. Його територія має площу 430 кв.м і видовжена з півночі на південь на 126 км. Економічний потенціал Кривого Рогу складають понад 39 тисяч суб'єктів господарювання – юридичних і фізичних осіб, серед яких 90 великих промислових підприємств різних галузей, головним чином, гірничо-видобувної та металургійної. Чисельність жителів міста складає майже 653 тис. Зважаючи на унікальні масштаби та характеристики міста, природоохоронна діяльність має велике значення.

Запобігання забрудненню довкілля – це один з головних пріоритетів стратегії розвитку міста та у сфері охорони навколишнього природного середовища.

Важливим чинником поліпшення довкілля міста є підвищення рівня екологічної культури його жителів, формування у них екологічної свідомості та активної громадської позиції щодо важливості внеску кожної людини у справу захисту навколишнього природного середовища. Саме з метою привернення уваги громадськості до питань довкілля спеціалісти управління екології виконкому міської ради розробили Кодекс екологічної поведінки мешканців міста Кривого Рогу. Робота проведена на виконання Стратегічного плану розвитку міста Кривого Рогу, затвердженого рішенням міської ради від 23.11.2011р. №711, та в рамках регіональної довгострокової програми з

вирішення екологічних проблем Кривбасу та поліпшення стану навколишнього природного середовища на 2011- 2022 роки, затвердженої Дніпропетровською обласною радою (рішення від 29.04.2011р. №110-6/VI).

Кодекс екологічної поведінки – це збірка рекомендацій для жителів міста, які прагнуть зробити свій внесок в охорону довкілля і збереження природних ресурсів.

Для охоплення якомога більшої кількості городян Кодекс екологічної поведінки розповсюджено у закладах освіти, на найкрупніших підприємствах, в органах самоорганізації населення. В електронному вигляді Кодекс доступний на офіційному сайті Криворізької міської ради. У виданні публікується інформація про найпростіші, але цікаві і, що важливо, дієві заходи, реалізуючи які можна посприяти поліпшенню довкілля. Головне – небайдужість, екологічна свідомість і відповідальність.

У Кодексі запропоновано варіанти поведінки людини в таких сферах, як раціональне використання природних ресурсів, мінімізація шкідливої дії на природу, відповідальне відношення до відходів, використання енергозберігаючих технологій і, звичайно, екологічна свідомість і культура. Розробники Кодексу підкреслюють, що не варто чекати радикальних і відчутних результатів відразу ж після його розповсюдження, оскільки це інструмент, розрахований на перспективу. Користування цим інструментом сприятиме вихованню у жителів міста свідомого екологічного мислення, пропагуванню екологічно безпечної життєдіяльності, залученню кожного громадянина до вирішення екологічних проблем, підвищенню особистої відповідальності за екологічну ситуацію у місті.

Кодекс екологічної поведінки мешканців міста Кривого Рогу може бути адаптований для будьякого міста.

Зростання впливу громадськості змінює ставлення стейкхолдерів до процесу впровадження екологічної політики в м. Кривий Ріг.

На відповідність Закону «Про оцінку впливу на довкілля» протягом останніх півтора року екологічні активісти Кривого Рогу ефективно використовують процедуру громадського контролю під час отримання

промисловими підприємствами обов'язкового висновку щодо звітів Оцінки впливу на довкілля. Екологічним активістам Кривого Рогу вдалося аргументувати невідповідність висновків, прийняте рішення місцевої влади щодо повернення звітів на повторну процедуру

Участь громадськості у прийнятті екологічних рішень є невід'ємною умовою побудови конституційного закріплення моделі демократичної правової держави. На це спрямовані юридичні інструменти різних галузей права, у тому числі екологічного [11].

Демократизація екологічного права, як тенденції розвитку галузі, проявляється у створенні організаційних та правових умов участі зацікавлених суспільних формувань у підготовці та прийнятті управлінських рішень.

Одним із основних шляхів вирішення екологічних проблем є залучення до природоохоронної діяльності широких верств населення [13].

Громадська участь передбачає наступне:

- заходи, що сприяють повного розуміння суспільних процесів та механізмів дослідження екологічних проблем та прийняття рішень відповідними особами;
- повна інформованість громадськості про статус та просування розробок та запровадження проектів діяльності;
- активне збирання думок усіх зацікавлених громадян, їх сприйняття цілей та задач, а також їх переваг відносно використання ресурсів та іншої інформації, що стосується прийняття рішень.

До основних форм участі громадськості у прийнятті рішень відносять наступні:

- участь у підготовці та обговоренні матеріалів оцінки впливу різних факторів на довкілля;
- участь в організації й проведенні експертизи;
- суспільний контроль;
- звертання в державні органи з пропозиціями щодо охорони довкілля;
- участь у референдумах.

До принципів суспільної участі можна віднести такі, що наведені в таблиці 1.6.

Таблиця 1.6 - Принципи суспільної участі громадськості при прийнятті екологічних управлінських рішень

Принципи
- презумпція потенційної екологічної небезпеки будь-якої діяльності; - гласність та облік суспільної думки;
- участь громадськості на максимально можливій ранній стадії прийняття екологічних рішень з метою розгляду та обліку інформації, що відображає суспільну думку, для обробки за запропонованими рекомендаціями;
- достовірність та повнота інформації;
- відкритість та об'єктивність процесів суспільної участі;
- пріоритетність екологічних аспектів;
- відповідальність зацікавлених осіб за виконанням процедури суспільної участі.

Тут також доцільно виділити наявність чіткої цілі, необхідність зворотного зв'язку, альтернативність, участь на ранніх стадіях, доступність інформації, локальність.

Усе вищезазначене можна назвати теоретичними конструкціями, реалізація котрих залежить від конкретних форм та інструментів суспільної участі.

Таким чином, будь яка дія суспільства, громадськості, що призначена забезпечити участь у прийнятті важливих рішень, має певні суттєві характеристики, на засадах яких можна класифікувати ці дії. Це й буде формою участі.

За формою процесу участі можна виділити:

- відкриту форму, тобто ту, що включає участь суспільства, що підлягає дослідженню та виміру;
- летантну, тобто таку, котра незамінна для суспільної уваги, скриту від дослідника, що не піддається точному виміру.

Також можна виділити легальні форми участі, тобто ті, що закріплені законодавством та проходять з дотриманням регламенту та нелегальні форми участі, котрі порушують існуюче законодавство.

Форми участі залежать від багатьох факторів, а саме: рівень розвитку суспільства, політичні системи, рівні прийняття рішень тощо [18].

Тут мається на увазі сукупність факторів, що мають вплив на процес прийняття рішення. Участь можна організувати в різних формах з найвищою результативністю.

Розглянемо більш широко деякі форми суспільної (громадської) участі у прийнятті екологічних рішень.

До нелегальних відкритих форм суспільної участі відносять акції протесту громадян, що порушують суспільний порядок, це дії, що спричиняють негативні наслідки до роботи суб'єктів та розвитку й охорони довкілля [11].

Латентні або приховані форми суспільної участі можуть носити легальний чи нелегальний характер, але тяготіють до нелегальності з причини наявності прогалин у законодавстві [29].

Відкриті форми суспільної участі такі як думки, участь у формуванні нормативів передбачають використання наступних інструментів.

Легальні інструменти:

- проведення ненасильницьких заходів - мітингів, пікетів, демонстрацій;
- вираження думки, звертання з письмовими скаргами, заявами та вимогами до їх розгляду;
- внесення пропозицій при обговоренні проектів, референдумів;
- участь у референдумах;
- вимоги проведення екологічної експертизи;
- розробка, затвердження та пропаганда своїх екологічних програм;
- участь у депутатських слуханнях та підготовки експертних висновків щодо прийняття нормативних актів;
- участь у проведенні екологічної експертизи.

До інструментів нелегальних відкритих форм суспільної участі відносять:

- диверсійні акти, вчинення безпорядку;
- несанкціоновані мітинги, пікети, демонстрації;
- перешкоди діяльності.

Практика показує, що за активної участі громадськості були зупинені чи скореговані екологічно необґрунтовані проекти.

Наприклад, Громадська спілка «Екологічна рада Криворіжжя» у 2022 році втрутилась у діяльність місцевого «Сансервісу» щодо вандалного обрізання дерев по Бульвару Вечірньому. Вдалось зупинити цей процес, прийнято рішення про складання санкційних рішень дозволів на обрізання за конкретними об'єктами.

Громадянська активність населення є стимулом до дотримання законодавства та встановлення режиму екологічної законності [60].

Не дивлячись на постійні економічні труднощі, все ж визначається тенденція до екологізації суспільної свідомості, тобто, до залучання думки громадськості, до думки конкретної людини. Визначається певна правова усвідомленість, тобто розуміння населенням цінності своїх конституційних прав на екологічно безпечні умови життя.

Кожен громадянин повинен мати доступ до інформації, що стосується стану довкілля та право на прийняття участі у процесі прийняття рішень.

Із появою та розвитком екологічного законодавства в Україні з'явилась можливість участі громадськості у забезпеченні виконання екологічних вимог у механізмі прийняття екологічних рішень [89].

Конструкція суспільної громадської участі має складну юридичну природу:

- екологічно важливі рішення створюють ті умови, в котрих реалізується право громадян на сприятливе довкілля і тому участь громадян як носіїв суб'єктивного права у процесі їх прийняття є важливим фактором право реалізації;

- суспільну участь можна розглядати як превентивний засіб захисту суспільного екологічного інтересу;

- участь і прийняття важливих екологічних рішень є засобом дій, що близький до самозахисту громадянського права.

Суспільна громадська участь розглядається як неперервний спрямований процес взаємодії між громадянами та владою, що відповідає за

прийняття рішення та включає напрями, що сприяють повному розумінню суспільного процесу та механізмів підготовки й прийняття рішення відповідними відомствами; повна інформованість суспільства про статус та розробку проектів, планів, програм, формування пріоритетів політики чи проведення оцінки; активний збір думок усіх зацікавлених громадян, сприйняття ними цілей та задач, а також їх переваг щодо використання ресурсів та альтернативних стратегій розвитку тощо [96].

Отже, можна виснувати, що під суспільною громадською участю розуміють сферу діяльності некомерційних суспільних організацій та окремих громадян в обговоренні та прийнятті екологічно важливих рішень органами державної влади, органами місцевого самоуправління, а також контролю за їх виконанням.

На ряду з цим важливим є визначення суспільної участі як сукупності прав громадян, суспільних організацій та об'єднань у системі екологічних прав на сприятливе довкілля та охорону здоров'я від несприятливого впливу довкілля, вони складають окрему групу у певній системі.

До них відносять конституційне право громадян на сприятливе довкілля, його захист, на достовірну інформацію про стан довкілля.

Значення суспільної участі полягає в тому, що вона сприяє прискорення руху до правової держави. За мірою реальності суспільної участі можна робити висновки про демократизацію держави, а наявність різних публічних інститутів, вплив недержавного сектору є важливою складовою громадянського суспільства.

Еколого орієнтована частина населення отримала широкі можливості для вираження й розповсюдження своїх поглядів саме в умовах демократизації, становлення правової держави та громадянського суспільства. Початкові ринкові форми ведення господарства посилюють екологічний пресинг, та одночасно з тим нові політичні реалії відкривають нові можливості для прояву громадянської ініціативи.

Співпраця держави й громадян у вирішенні екологічних проблем є суттєвою передумовою реалізації наданих законом суб'єктивних прав кожного й умови їх успішного захисту [99].

Слід підкреслити, що захист екологічних прав є справою не лише населення, а більше справою держави, її органів і посадових осіб.

Реально масова суспільна участь концентрується навколо невеликого переліку ситуацій, котрі є стандартизованими. Попередження негативного впливу на довкілля стає пріоритетним напрямком взаємодії держави та її громадян у сфері охорони довкілля.

Перспективи сумісної діяльності залежать від становлення у національному праві комплексного міжгалузевого інституту участі громадськості в прийнятті екологічно важливих рішень.

Формування суспільної думки з екологічних проблем відбувається під впливом об'єктивних й суб'єктивних факторів.

Законом України ще від 9 лютого 2006 року № 45/06-ВР «Про екологічну експертизу» чітко визначені завдання громадського контролю у галузі охорони навколишнього середовища, основними з яких можна виділити безпосередню участь громадськості у справі поліпшення екологічної ситуації; надання допомоги органам державного контролю у забезпеченні додержання вимог законодавства про охорону навколишнього середовища (екологічна просвіта, спільні перевірки, рейди, перевірка документів, участь у підготовці рішень, роз'яснювальна робота з громадянами, проведення громадських екологічних експертиз, одержання на вимогу достовірної інформації та ін.).

Громадськості притаманна функція проводити роз'яснювальну роботу щодо виправлення тих вад економічної філософії, які індустріально розвинені об'єкти (та і країни) спочатку легітимізували, а потім заохочували екологічну руйнацію як джерело прибутку. Йдеться про зміну економічних орієнтирів щодо оцінки рішень з урахуванням екології, довкілля.

На даний час активною формою вираження суспільної думки з екологічних проблем є наявність у населення стійких негативних оцінок, що стосуються конкретних об'єктів чи видів діяльності [82].

Головними факторами, що визначають відношення населення стосовно конкретного об'єкту є економічні та екологічні. До структури цих факторів треба віднести уяви населення про вплив об'єктів на:

- зростання благополуччя населення;
- загальні екологічні умови;
- розвиток соціальної інфраструктури;
- демографічну ситуацію.

Не менш важливе значення в конкретних умовах може мати й збереження різних регіональних природних символів.

Провідним фактором формування іміджу будь-якого об'єкту з точки зору населення є доступність оцінки екологічного ризику, що пов'язаний із комфортністю та безпекою.

При формуванні нових проектів важливо забезпечити участь громадськості в обговоренні проекту.

Зростання суспільної свідомості спричиняє посилення боротьби за право участі.

Громадянська участь ставить перед собою завдання уточнити та узгодити з населенням питання оцінки соціально-економічної якості екологічного проекту чи провести оцінку впливу проекту на природне середовище. Ця важлива задача потребує відповідної підготовки населення. Між тим, процедура громадянської участі дозволяє поліпшити якість проекту. Причиною невдач багатьох проектів є наслідком зневаги процедури громадянської участі при узгодженні проектів з населенням [86].

Найбільш простою формою залучення громадськості до обговорення проекту є створення суспільного комітету з того чи іншого проекту що має важливий вплив на довкілля.

Ця робота ведеться із використанням методів інтерв'ю, організацією виставок, виданням буклетів, публікацій тощо.

Проектні інститути можуть надавати технічну допомогу та надавати консультації окремими громадянам чи групам щодо обґрунтування тих чи

інших варіантів проекту. У конфліктних ситуаціях сумісні рішення можуть бути прийняті населенням з більшою готовністю.

Практика показує, що потреби у висвітленні екологічних проблем в Україні знаходяться на низькому рівні.

Дійсно, без висвітлення засобами масової інформації немає доступу до інформації обговорення екологічних проблем.

Засоби масової інформації є основними каналами для вирішення питань стійкого розвитку.

Алгоритм роботи щодо інформованості про екологічні проблеми є наступним:

- розуміння сутності проблеми;
- інформування населення про проблеми та способів їх вирішення.

На даний час громадськість має місію наголошувати, що перед ЗМІ лежить відповідальність щодо доведення до свідомості людей розуміння відношення до довкілля за рахунок пропаганди та реклами.

Таким чином, як наслідок проведення теоретичних досліджень, можемо підсумувати наступне.

Екологічно орієнтовані управлінські рішення у будь-якій сфері діяльності спрямовані на формування нових стереотипів поведінки людей, на зміну їх культури, екологізацію свідомості, на зміну культури суспільства. Це спричиняє умови стійкого розвитку.

Участь громадськості у прийнятті екологічних рішень розглядається як інститут розвитку демократії.

До основних форм участі громадськості у прийнятті рішень відносять наступні: участь у підготовці та обговоренні матеріалів оцінки впливу різних факторів на довкілля; участь в організації й проведенні експертизи тощо.

Під громадську участь у діяльності щодо охорони довкілля слід популяризувати як сферу діяльності організацій та окремих громадян в обговоренні та прийнятті екологічно важливих рішень органами державної влади, органами місцевого самоуправління, а також контролю за їх виконанням.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ ЩОДО ОХОРОНИ ДОВКІЛЛЯ ЗА УЧАСТЮ ГРОМАДСЬКОСТІ

2.1. Оцінка стану управлінського впливу на вирішення екологічних проблем України

Екологічна парадигма суспільного та індивідуального здоров'я нації повинна включати зміну векторів економічного розвитку. Прийнято законодавством цілий комплекс нових державних економічних і міждержавних орієнтирів.

Такими основними орієнтирами можуть бути наступні:

- держави мають наполягати на включенні норм екологічної відповідальності в міжнародні договори, угоди і ін..;
- вимоги щодо довкілля та умов навколишнього середовища мають бути включені в число критеріїв, що використовуються міжнародними фінансовими інститутами;
- міжнародні угоди мають розвивати застосування ліцензійних прав щодо викиду вуглекислого газу;
- визначення валового національного продукту з урахуванням того, поліпшився чи погіршав стан навколишнього середовища;
- встановити для виробництва продукції податку на чисту сировину;
- відмовитись від фінансових заохочень екологічно згубної діяльності;
- встановлення жорстких норм економії і економічності, впровадження екологічно вигідних технологій та популяризувати політику застосування екологічно безпечних сировини та матеріалів;
- включати в державні плани програми висаджування дерев;
- максимально можлива відмова від хімікатів;
- реформа стандартів утилізації;
- точність інформації про екологічний вплив вироблених товарів;

- впровадження докорінних змін стимулів, пільг, санкцій та обмежень екологічного спрямування авторів [54].

Серйозність занепокоєння аргументують відкриті дані щодо екологічних проблем України.

Список проблем очолюють топ - 10 екологічних проблем забруднення атмосфери. Кожного року викиди в атмосферу об'єктами господарювання зростають на 8%. Разом з тим, кошти, що виділяються на вирішення сучасних екологічних проблем не використовуються ефективно.

Усе населення зазнає впливу шкідливих факторів фізичної, хімічної біологічної природи.

Важливим фактором ризику є вживання питної води невідповідної якості з різних джерел водопостачання. Існуючі очисні інструменти неспроможні очистити воду до величини ознак безпеки.

Існуючі технології знезаражування питної води передбачають широке застосування хлору, внаслідок чого в ній утворюються шкідливі хлорорганічні сполуки. Так, стічні води без достатнього очищення скидаються у поверхневі водойми. Внаслідок цього відбувається забруднення воли хімічними речовинами, бактеріями та вірусами.

Майже на усій території України очисні каналізаційні споруди є перевантаженими, що не забезпечує необхідний рівень очищення. На більшості території України немає пунктів очищення зливних вод.

Також незадовільним є стан атмосферного повітря. Це пов'язане з порушенням технологічного режиму використання пилового та газоочисного обладнання.

Досить значна величина джерел забруднення атмосфери не забезпечена очисним обладнанням.

Залишаються невирішеними проблеми утилізації токсичних промислових відходів.

Отже, екологічний стан України можна вважати кризовим. Тому як частину завдань громадськості можна певно назвати ініціацію дій уряду щодо покращення ситуації.

Слід відзначити, що охорона довкілля представляється як комплексна система заходів, що передбачають ефективне використання наявних природних ресурсів. Вона носить адміністративний, правовий, економічний характер. Узагальнено екологічні проблеми довкілля України зведені в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1 - Екологічні проблеми довкілля України

Екологічні проблеми
- забруднення питної води;
- забруднення атмосфери;
- знищення земельних ресурсів;
- знищення зелених насаджень;
- забруднення водних ресурсів;
- проведення вразливих геологорозвідувальних робіт;
- великі викиди побутових відходів.

До означених у таблиці 2.1 проблем можна додати наступне.

Загалом можна відзначити наступні проблеми охорони довкілля в Україні.

По-перше, в Україні визначається втрата природної екосистеми.

По-друге, не приймаються заходи щодо подолання дефіциту та якості прісної води. Визначається проблеми високого використання та забруднення річок, фізичне змінення русл. У цьому зв'язку водойми втрачають можливість забезпечувати високу якість воли.

По-третє, відсутня інформація про стан наявних водних ресурсів.

По-четверте, не проводиться боротьба з браконьєрством.

По-п'яте, не проводиться контроль хімізації сільського господарства.

Навколишнє середовище зазнає постійних змін.

Наведемо характеристику найважливіших екологічних проблем. Саме ці фактори є напрямками прийняття державних управлінських рішень за участі громадськості.

На наш погляд, для громадського впливу на вже згадану філософію екологічного мислення населення та промислового сектору економіки не

зайвим нагадати про наслідки відкладення чи не прийняття управлінських рішень.

До початку воєнних дій 2022 року з точки зору охорони довкілля екологи та управлінці щонайменше виділяли 14 факторів контролю та занепокоєння. Наразі як результат військового нападу росії, на перше місце виступають екологічні проблеми та проблеми довкілля як результат військових дій. Але всі наслідки війни, що продовжується, носять характер не тільки національної, але і глобальної загрози та знаходяться всередині цих 14 факторів, які тільки ускладнились.

1. Це технологічні забруднення, що призводять до забруднення літосфери, гідросфери та біосфери, функціонування транспорту. Викиди забруднюють ґрунти, природні водойми, спричиняють кислотні дощі тощо.

2. Перед світом стало реальною загрозою глобальне потепління, яке головним чином спричинене викидами у результаті виробничої діяльності парникових газів. Поточно підвищується температура водних об'єктів на Землі, що викликає нові загрози, у тому числі біологічні.

3. Процеси урбанізації призводять до обмежень ресурсів, у тому числі до нестачі питної води.

4. Фактор деградації природних ресурсів спричинений безвідповідальним їх використанням, що теж, у числі великої кількості шкоди, призводить до значних викидів парникових газів.

5. Розвиток технологій привів до використання штучно створених матеріалів, що спричинило страшні забруднення та призвело до кризи щодо переробки сміття.

6. Зміна клімату, спричинені глобальним потеплінням, з наслідками танення льодів, почастищення природних катаклізмів.

7. Діяльність людини викликає втрату біорізноманіття.

8. Зниження площі лісів майже без процесів їх відтворення дійшло критичної межі.

9. Виснаження озонового шару призводить до великої шкоди щодо біосфери, флори і фауни, підвищує загрозу ракових захворювань у людей.

10. Кислотні дощі призводять до зниження врожайності, деградації ґрунтів та ушкоджень будівель.

11. Чиста питна вода стає дефіцитним цінним ресурсом, що теж відноситься до проблем глобального масштабу.

12. Міграційні процеси з різних причин спричиняють невідворотні зміни природного середовища.

13. Здоров'ю та існуванню живих організмів, у тому числі і людей, наростаючі екологічні проблеми є загрозою.

14. Генетична модифікація харчових продуктів є загрозою існування як людини, так і біомаси.

Вищенаведене вказує на велику кількість екологічних проблем. Їх вирішення – це завдання людства, але кожна окрема людина, як то і українська людина, має розуміти свою важливу роль у недопущенні настання страшних прогнозів існування.

Слід підкреслити, що наведені проблеми не носять змісту «проінформувати», а становлять виклик державним органам України щодо консолідації світових зусиль та прийняття державних управлінських рішень

Громадськість у даному аспекті виступає потужною силою у допомозі діяльності держави, уряду щодо розробки стратегій, планів дій, конкретних кроків збереження та оздоровлення нашого довкілля.

2.2. Оцінка ролі громадськості у екологічній політиці щодо стану довкілля України

Забезпечення стабільного стану та поліпшення довкілля є стратегічною метою національної екологічної політики.

В Україні стратегічна мета й цілі національної екологічної політики регулюється законами «Про стратегічну екологічну оцінку» (2018 р, редакція

2020 р.), «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» тощо.

В документах встановлені мета, засади, принципи та інструменти державної екологічної політики. З числа прописаних основних цілей щодо забезпечення сталого соціально-економічного держави та розвитку природно-ресурсного потенціалу стратегічних документів доцільно узагальнено виділити формування у суспільстві ідеології екологічних цінностей, зменшення екологічних ризиків з метою мінімізації їх впливу на екосистеми, соціально-економічний розвиток і здоров'я населення. Щодо функцій держави - забезпечення інтеграції екологічної політики у процес прийняття рішень щодо розвитку України, та удосконалення й розвиток державної системи управління довкіллям.

Екологічна політика держави представляється як комплекс визначених цілей та завдань, спрямувань органів державної влади, котрі направлені на охорону довкілля, створення сприятливих умов для забезпечення екологічної безпеки держави та безпечного життя її громадян.

До об'єкту відносять екологічне та навколишнє середовище як єдність природних і соціальних процесів, природні ресурси, здоров'я та життя людей.

Суб'єктом реалізації стратегічної національної екологічної політики є держава, що здійснює становлення та реалізацію державної політики. Основним суб'єктом становлення та запровадження державної екологічної політики в Україні є Міністерство екології та природних ресурсів. Область екології та охорони довкілля з позицій державного управління є досить ємною, що визначає розгалуженість системи нормативно-правових актів, які забезпечують регулювання у цій сфері ключових напрямків, обумовлюють правовий механізм формування та реалізації державної екологічної політики.

Завдання сучасної екологічної політики мають глобальний стратегічний характер.

Потрібно наголосити, що розвиток цілей державної екологічної політики в Україні, що визначається у стратегічних документах, вказує на зміну напрямків політики, вони спрямовані на становлення умов для сталого

збалансованого розвитку та розвитку системи регулювання екологічної безпеки як складової національної безпеки.

У Законі України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» при визначенні інструментів екологічної політики чітко визначена необхідність законодавчого забезпечення з урахуванням законодавства Європейського Союзу. Екологічні угоди не можуть бути односторонніми. Багатосторонні екологічні угоди, стороною яких є Україна, мають набувати географічного і політичного поширення.

Сучасне управління в галузі екології та природних ресурсів визначається як вплив суспільства на довкілля не може відтворюватись без за діяння свідомості громад та суспільства.

Роль і призначення державного екологічного управління – забезпечити взаємодію горизонтальній і вертикальних структур дії нормативно-правовою базою, виступати регулятором дій, використовуючи у тому числі економічне регулювання і стимулювання природоохоронної діяльності, спонукальні і примусові заходи.

До основних методів запровадження екологічної політики віднесені економічні.

Для досягнення цілі щодо формування в суспільних екологічних цінностей і сучасного відношення до довкілля державою і громадами мають проводитись просвітницькі та освітньо-інформаційні заходи, формуватись дієві методи інформування громад.

Економіка, управління та адміністрування запроваджується на основі інструменту екологічних комунікацій, також застосовуються засоби масової інформації та реклами.

Визначаються механізми становлення та запровадження державної екологічної політики такі як правовий, економічно-фінансовий, інформаційно-комунікаційний, інституційний тощо.

Процес становлення та запровадження екологічної політики на початковому етапі передбачає ідентифікацію екологічних проблем.

На всіх етапах формування та реалізації екологічної політики, маючи спільні інтереси, держава і громадськість мають змогу діяти сумісно.

На етапі ідентифікації проблеми, за якою має бути прийняте рішення, при виборі альтернативного варіанта громадськість має право на його пропозицію та розгляд.

На стадії реалізації прийнятого варіанту дій щодо збереження і розвитку довкілля, вирішення екологічних конкретних ситуацій, у процесі моніторингу, аналізу ситуаційних варіантів громадськість має законну функцію виходити з пропозиціями коригування, участі у прийнятті рішень щодо обраного варіанта.

Результатом процесу вибору має стати виважений та узгоджений з громадськістю конкретний напрям дій на відповідному рівні.

На основі вищенаведеного можна зробити наступні висновки.

Екологічна політика – це встановлений державою напрям дій, що ґрунтується на єдності нормативно-правових норм, застосуванні заходів та інструментів державного управління. Її метою є формування збалансування інтересів на засадах встановлення цілей у сфері раціонального природокористування, охорони навколишнього середовища і забезпечення екологічної безпеки.

Розглянемо напрями дій держави та громадськості щодо формування екологічної політики.

Антропогенний стан атмосферного повітря в Україні, тобто той, що виник в результаті діяльності людини та техногенний, є надзвичайно забрудненим. До основних забруднювачів відносять підприємства видобувної й переробної галузі, поставок електроенергії, газу, пари й кондиційованого повітря. Їх забруднюючі викиди складають більше 90 % від загального обсягу. До населених пунктів найбільшого антропогенного тиску (понад 100 тис. т забруднювальних речовин) віднесені міста Бурштин, Кам'янське, Курахове, Кривий Ріг. До основних хімічних складників, котрі потрапляють в атмосферне повітря від стаціонарних джерел, віднесено оксид вуглецю, діоксид сірки та інші сполуки сірки, метан тощо.

Україна визначається як одна з найменш забезпечених водою країн Європи. Водокористування здійснюється нераціонально, тому відзначається збільшення непродуктивних витрат води, обсяг підходящих до застосування водних ресурсів постійно зменшується внаслідок забруднення і виснаження. Питне водопостачання близько 80 % проводиться з поверхневих джерел, 20 % - з підземних. До основних проблем можна віднести дефіцит водних ресурсів, їх нераціональний розподіл щодо господарських потреб; великі обсяги забруднення, що поступають у поверхневі водойми; погіршення якості води й руйнування русел. Велика питома вага водних об'єктів України має суттєвий рівень забруднення і низьку якість води. Із загального обсягу скинутих у водні об'єкти стічних вод забруднені становлять майже 20 %, нормативно-очищені становлять більше 20 %, нормативно чисті без очистки - більше 55 %, шахтокар'єрні води - близько 3 % кожного року.

За галузевим розрізом найбільші забруднення спричинює невиважена з точки зору екології діяльність підприємства житлово-комунальної галузі, чорної металургії та хімічної промисловості, сільського господарства. Серйозні обсяги забруднень спричинюють викиди побутових стоків, насичених залізом, фосфатами, комунальних стоків, стоків тваринницьких комплексів тощо, особливо в регіонах концентрації підприємств промислового виробництва й населення.

Підривом Каховської ГЕС російськими окупантами нанесено безпрецедентну шкоду довкіллю. Масштаб екологічної катастрофи торкається всієї України, Криму, країн чорномор'я.

Серйозну загрозу довкіллю становлять об'єкти накопичення відходів.

За інформацією державної статистичної звітності, на 2021 р. на визначених полігонах об'єктах та на території України накопичено близько 16 млрд. т відходів.

Для України, на відміну від європейських держав, є негативно характерним низький рівень перероблення й утилізації твердих побутових відходів.

Екологічними органами держави відмічаються з тривогою втрати біологічного різноманіття. Загрозу становлять різні види господарської діяльності людини, пов'язані з використанням природних осередків, розширення загроз торкається навіть екосистем.

Беззаперечно, війна в Україні, наслідки воєнних дій наносять катастрофічний вплив на екологічні системи та біоми.

Найбільш суттєвий вплив на довкілля в Україні відводиться урбанізації. До прикладу - відповідно з оцінками фахівців, місто з населенням 1 млн. осіб щодня виробляє 25 тис. т діоксиду вуглецю; викидів тепла й парникових газів достатньо, для того, щоб змінити місцеву циркуляцію атмосфери. Середньорічний обсяг забруднення токсичними промисловими викидами в Україні складає 1,9 млрд т.

В Україні понад 1 млн. га земель підлягають консервації, з них 368,5 тис. га є деградовані, 463,3 тис. га є малопродуктивні, 34,0 тис. га є техногенно забруднені землі. Рекультивациі потребують 143,7 тис. га порушених земель, поліпшення - 294,6 тис. га малопродуктивних угідь, захисту від ерозії - 8,5 тис. га земель сільськогосподарського призначення.

Виокреслені абрисно екологічні проблеми України потребують комплексних зусиль держави, уряду до прийняття і реалізації певних екологічних рішень, що не може бути повноцінним державним процесом без участі громадськості. Інформаційні матеріали щодо екологічних проблем не мають нести функцію тільки тільки оцінки. Громадськість, суспільство мають сприймати інформацію як сигнал для своїх як кожної уособленої людини, так і громади, як суттєвого державного ресурсу щодо дій, активізації своєї участі у прийнятті та реалізації державних рішень.

2.3. Оцінка стану прийняття управлінських рішень в області охорони довкілля за участю громадськості

За прийнятим Верховною Радою України «Про оцінку впливу на довкілля щодо моделі оцінки впливу планової діяльності на навколишнє середовище Україна спрямувала прийняття рішень щодо охорони довкілля у національне праве поле стандартів європейської моделі, закріплених у Директиві 2011/92/Єс Європейського Парламенту та Ради (ЄС). Це надає державі право імплементувати Конвенцію Європейської економічної комісії ООН про доступ до інформації, участь громадськості у процесі прийняття рішень у питаннях, що стосуються довкілля (Оргуська конференція) [36].

Згідно з європейським підходом оцінка впливу на довкілля є процедурою, за допомогою якої вплив на довкілля оцінюється компетентним органом під час прийняття рішення про погодження діяльності. Всі кроки цих дій щодо упередження, мінімізації, компенсації впливів планової діяльності на довкілля, забезпечення екологічної безпеки, охорони довкілля, раціонального використання і відтворення природних ресурсів можуть проводитись за усасти громадськості.

Загальновизначеними міжнародними елементами процедури є прозорість та участь у ній громадськості з наданим правом виявлення, збирання та врахування зауважень і пропозицій громадськості, проведення процедур громадського обговорення. Прозорість трактується як загальновизнаний міжнародний елемент процедури.

Громадське обговорення є перевагою запровадженої процедури оцінки впливу на довкілля, його проведення є обов'язковим для уповноваженого органу як неупередженої особи, відповідальної за прийняте рішення. Саме уповноважений орган найбільш зацікавлений у отриманні якомога більше зваженої, важливої інформації для прийняття обґрунтованого рішення.

Належне виконання уповноваженим органом процедури оцінки впливу на довкілля із обов'язковим врахуванням думки та коментарів громадськості передбачає відповідальне опрацювання всіх зауважень.

Обов'язковою формою участі громадськості на певному етапі є громадське обговорення звіту з оцінки впливу на довкілля.

У нормах Закону України «Про оцінку впливу на довкілля» та нормативно-правових актів до нього проведення громадських слухань має проводитись відповідно міжнародним зобов'язанням та стандартам. Громадські слухання є обов'язковою формою громадського обговорення звіту оцінки впливу на довкілля (частина 5 статті Закону).

Громадські слухання проводяться уповноваженим органом або назалежним організатором громадських слухань в період обговорення звіту оцінки впливу на довкілля.

Під процесом проведення громадських слухання та обговорення впливу громадськості щодо оцінки впливу на довкілля розуміється публічний захід, на якому обговорюються питання місцевого, регіонального значення. Громадськість через своїх представників вносить свої пропозиції, зауваження щодо цих питань.

Порядок проведення громадських слухань в процесі діяльності щодо оцінки впливу на довкілля регулюється Постановою Кабінету Міністрів України.

При проведенні громадських слухань обов'язковим є ведення протоколу, у якому реєструються всі зауваження, пропозиції та оцінки, що надійшли від громадськості. У звіті про громадське обговорення має мати обов'язкове відображення інформація щодо їх врахування та взяття до прийняття рішень. Звіти про громадські обговорення у даному разі питань щодо впливу на довкілля мають публікуватися в реєстрі з оцінки впливу на довкілля уповноваженим центральним органом або Міністерством з питань природи.

У ДОДАТКУ А наведений приклад аналітичного документу трьох громадських організацій щодо громадських слухань у процедурі оцінки впливу на довкілля.

8 вересня 2023 року Кабінет Міністрів схвалив Зміни до порядку проведення громадських слухань. Змінено вимоги щодо оприлюднення: обов'язкове повідомлення про початок громадського обговорення мають бути

опубліковані у в електронній формі на офіційному веб-сайті Єдиного реєстру з оцінки впливу на довкілля, веб-сайтах райдержадміністрацій, відповідних органів місцевого самоврядування, розміщуватись на дошках оголошень органів місцевого самоврядування, у друкованих засобах масової інформації відповідних регіонів тощо. Скорочено строки громадського обговорення звітів.

Додані умови сьогодення – воєнний стан у державі: від процедури ОВД звільняються відновлювальні роботи з ліквідації наслідків, завданих збройною агресією проти України під час дії воєнного стану; громадські слухання в цей період проводяться у форматі відеоконференції. Для територіальних громад, які окуповані або розташовані на території активних бойових дій, процедура ОВД не проводиться та висновки не надаються.

Учасники громадських обговорень питань оцінки впливу на довкілля можуть бути: органи місцевого самоврядування та виконавчої влади, представники природоохоронних організацій, представники суб'єкта господарювання (інженери-екологи, інженери-проектувальники, що приймали участь у дослідженнях, профільні фахівці), громадські активісти та всі бажаючі, кого хвилюють дані питання. Небайдужість українців до оцінки впливу на довкілля свідчить про зростання екологічної свідомості у населення.

Під час воєнного стану суб'єкт господарювання може ініціювати проведення оцінки впливу на довкілля на територіях в зоні бойових дій – за умови, що там здійснюють свої повноваження органи державної влади України.

До прикладу, в Кривому Розі «Управлінням екології виконкому Криворізької міської ради» з ініціативи управління та громадськості, що підняла питання впливу роботи «Арселормітал» на стан довкілля, проведено моніторингові дослідження якості повітря в Металургійному районі (<http://kryvyirih.dp.ua>). З метою врегулювання створення сприятливого для життєдіяльності людей довкілля на території міста Кривого Рогу на підставі Типових правил благоустрою територій і населених пунктів за участю громадськості розробили правила благоустрою території міста (<https://ing-or.gov.ua>).

Предметами громадських слухань щодо збереження довкілля виступають: проекти та програми, що виконуються чи плануються в територіальній громаді; звіти депутатів та осіб місцевого самоврядування, проекти статуту територіальної громади; організація територій і об'єктів природно-заповідного фонду; стан об'єктів культурної спадщини, що підлягають охороні.

Загалом питання участі громадськості у оцінці впливу на довкілля схематично представлені на рисунку 2.1.

Атмосфера повітря	Біобезпека	Біорізноманіття	Водні ресурси	Екобезпека
Екоконтроль	Екологічна освіта та наука		Моніторинг	Євроінтеграція
Збитки довкіллю від війни	Зміна клімату та озоновий шар		Лісове господарство	
Міжнародне партнерство		Охорона земель	Надрокористування	
Оцінка впливу на довкілля	Природо-заповідний фонд			Агрохімікати
Реформа зменшення та контролю промзабруднення				СЕО
Стале управління водними ресурсами	Управління відходами			Цифровізація
ЧАЕС та зона відчуження				

Рисунок 2.1. Питання участі громадськості у оцінці впливу на довкілля

Громадським обговоренням звіту з оцінки впливу на довкілля за означеним вище регламентом проведення має бути упередження у вигляді оголошення. Зразок такого оголошення, як приклад, наведений у ДОДАТКУ Б.

Екологічне управління на даний час є сферою діяльності різних суспільних, державних, корпоративних та інших інституцій.

Воно функціонує у вигляді цілісної системи, окремої цільової функції, функції, що орієнтована на окремий об'єкт.

Слід виокреслити окремо учасників процесу гармонізації життєдіяльності суспільства і збалансованого розвитку. Це державне, корпоративне, місцеве екологічне управління, управління екологічними мережами, громадське екологічне управління.

Дії кожної з систем забезпечені законодавчою й нормативною базою. Кожна з систем має свою організаційну структуру та визначені механізми дій.

Як бачимо, громадське екологічне управління є частиною системи екологічного управління.

Учасники кожної з систем екологічної структури визначають свої суб'єкти і об'єкти управління, що забезпечує управляючий вплив. Але вони всі підпорядковані єдиній цілі - кінцевим результатом діяльності об'єкта управління є вплив на прийняття виважених і дієвих державних рішень щодо проблем екології та довкілля.

За даними виступу міністра захисту довкілля та природних ресурсів України Руслана Стрільця у вересні 2023 року на зустрічі керівників держав у Києві, політика держави щодо управління довкіллям набуває нових ознак, нових суб'єктів, нових об'єктів. Окреслені ним проблеми, пов'язані з наслідками військових дій, потребують прийняття рішень по-новому.

На сьогодні питання екологічної безпеки є питанням спільного майбутнього. Бо, за словами Руслана Стрільця, «будь-який воєнний конфлікт не має локального характеру, коли йдеться про довкілля. Екосистеми не можна розділити умовними кордонами, просто намалювавши їх на карті. Якщо руйнується природна рівновага в одній геолокації, це обов'язково відчує інша».

У виступі міністра захисту довкілля та природних ресурсів України наведені приклади та цифри.

Зокрема, що за умов війни в Україні, є дані щодо смертності дельфінів біля узбережжя Туреччини та Болгарії.

Детальні наслідки війни щодо екології наразі неможливі, але зрозуміло, що вони дуже глибокі та катастрофічні.

На вересень місяць 2023 року вже зафіксовано 257 випадків екоциду. Це підриви складів паливно-мастильних матеріалів, авіаудари по хімічним підприємствам, пошкодження та руйнування очисних споруд, пошкодження ґрунтового покриву, горіння лісів.

Від дій російських агресорів під загрозою знищення сьогодні 2,5 млн га природоохоронної мережі Європи, в небезпеці залишаються 20% площі всіх

заповідних територій України, від ворожої техніки гине європейське біорізноманіття. В результаті нищенні земель та лісів виникає світова продовольча небезпека.

Забруднення від обстрілів не має кордонів.

Росія продовжує ракетний та артилерійський терор, тим самим продовжується забруднення атмосфери, що розповсюджується на інші країни.

Забруднення річок внаслідок російської агресії також неминуче торкнеться річок Дунаю, Дністеру, Пруту, Тиси і Західного Бугу.

Відновлення потребуватиме десятків років. І тут без допомоги міжнародних партнерів нам не обійтись. Уряд заручився підтримкою та розробив стратегічні плани на післявоєнний час.

Як організаційний приклад, розглянемо основні документи муніципальної екологічної політики м. Кривого Рогу.

Основними інформаційно-аналітичними документами муніципальної екологічної політики в м. Кривий Ріг є Міська програма вирішення екологічних проблем Кривбасу та поліпшення стану навколишнього природного середовища на 2018-2025 роки від 28.09.2016 (№901).

Оцінка результатів реалізації політики відображається у звітах про виконання Переліку завдань і заходів Міської програми вирішення екологічних проблем Кривбасу та поліпшення стану навколишнього природного середовища, є публічно доступною, висвітлюється міськими телевізійними каналами, в місцевій пресі, на відповідних доступних інтернет-сайтах.

Як приклад, у ДОДАТКУ В наведена інформація про виконання у I кварталі 2023 року Міської програми вирішення екологічних проблем Кривбасу та поліпшення стану навколишнього середовища до 2025 року, у якій відмічається підвищення екологічної свідомості населення та позитивні ініціативи громадськості щодо участі у цих питаннях.

Міська екологічна програма була розроблена Робочою групою з опрацювання та комплексного вирішення питань реалізації муніципальної еполітики.

За методологія дослідження застосовувались у тому числі глибинні експертні інтерв'ю з представниками різних груп інтересів, у тому числі з громадськими активістами.

Координаторами виконання окремих заходів програми є Державний вищий навчальний заклад «Криворізький національний університет», ДП «Державний інститут по проектуванню підприємств гірничорудної промисловості «Кривбаспроект», Криворізький ботанічний сад Національної академії наук України, Громадська організація «Міжрегіональне бюро екологічного захисту», Громадські спілки «Екологічна рада Криворіжжя», «Громадська екологічна платформа», Всеукраїнська громадська організація «Академія гірничих України».

Програма має свою робочу групу, яка працює постійно. До засідань робочої групи (1раз на місяць) запрошуються представники ключових промислових підприємств для інформування щодо конкретних заходів, які вони мають виконувати, або для звітування про їх виконання. Порядок денний формується за поданням учасників групи.

В кожному засіданні групи приймають участь фахівці з питань екології, представники міських громадських екологічних організацій, у тому числі екологічної організації «Екологічна рада Криворіжжя»; представники спілки «Досить труїти Кривий Ріг», що об'єднала для спільної роботи 18 громадських організацій та ін. Рівень фаховості учасників та експертів високий. Можна підкреслити потужний результативний досвід взаємодії з органами влади, особливо використання інструменту громадського контролю в процедурах оцінки впливу діяльності на довкілля.

Розглянемо, як сформульована мета Міської екологічної програми.

Головною метою програми є створення екологічно безпечних та комфортних умов для життя населення міста Кривого Рогу шляхом зменшення антропогенного навантаження та поліпшення стану довкілля. Тут у

формулюванні важливо зберегти баланс та зрозумілість, відповідність мети тим суспільним цінностям, які є притаманними для мешканців міста Кривий Ріг - на яку скерована ця політика, чії проблеми вона має вирішити.

Для вірного визначення векторів діяльності практично постійно необхідно досліджувати, які критерії якості оточуючого середовища є вагомими для мешканців міста Кривий Ріг; які ідеали, ціннісні бажання вони мають; якими соціальними нормами, установками вони керуються в своєму житті, а також які з наслідків шкідливого впливу сприймається цільовою групою як «начерговіша» і формулювати дії у відповідності до цього сприйняття. В такому контексті узагальнений термін «антропогенне навантаження», що має під собою увесь спектр шкідливого впливу людини та результатів її діяльності на навколишнє середовище, є певним чином не далеким, а реально існуючим наразі.

Натомість, конкретизація формулювання цілей політики на рівні інструментальних цінностей в сфері відносин між інфраструктурою та соціальним середовищем (здоров'я, безпека, сталий розвиток) допоможуть з процесом її впровадження.

Саме для з метою конкретизації цілей у визначених програмою напрямках, конкретизації об'єктів і суб'єктів дій, чіткого визначення алгоритмів дій, вкладення у справу соціальної громадської думки, та і в оцінку економічної доцільності кожної дії, розширяється та поглиблюється громадський вплив суспільства на діяльність щодо слідування за наміченою концептуально програмою криворізької муніципальної екологічної політики.

Окремим розділом програми є «Підвищення рівня суспільної екологічної свідомості, забезпечення мешканців міста актуальною інформацією у сфері екології». Головною ідеологією є формування екологічного мислення та забезпечення інформування громадськості щодо екологічного стану навколишнього природного середовища та екологічної свідомості громадян.

Екологічна інформація системно висвітлюється в друкованих засобах масової інформації міста, тематичні відеосюжетах транслуються ТРК «Рудана», ТК «Перший міський». Крім того, інформація екологічного змісту

висвітлюється на вебсайті Криворізької міської ради та її виконавчого комітету, на сторінці управління екології в соціальних мережах Facebook, Instagram. У 2022 році розмішено 162 публікації, підготовлено та продемонстровано 20 відеосюжетів з наданням коментарів, що стосуються актуальних питань з охорони навколишнього природного середовища.

У рамках виконання вимог Закону України «Про оцінку впливу на довкілля» для інформування громадськості про провадження на території міста планованої діяльності, яка може мати значний вплив на довкілля, на дощі оголошень у приміщенні виконкому Криворізької міської ради (Центр «ВІЗА» («Центр Дії»)) протягом 2022 року розміщено 142 матеріали з оцінки впливу на довкілля планованої діяльності.

Суттєвою рушійною силою дій екологічної громадськості міста, взагалі міської громади, є безперечно, як вже підкреслювалось - складна ситуація з довкіллям Кривбасу, вплив промислової діяльності взагалі на екологічний стан України і за її межами.

У 2022 році активісти криворізького відділення Національного екологічного центру України проаналізували 14 повідомлень про почасток процедури оцінки впливу на довкілля (ОВД), 6 звітів з ОВД та пакети обґрунтовуючих документів для отримання підприємствами дозволу на викиди [43].

Громадська організація міста «Досить травити Кривий Ріг» здійснила аналіз документів для отримання дозволу на викиди від хвостосховища «АрселорМітал», внесла свої пропозиції і звернення, приймала участь у громадських слуханнях для контролю їх впливу на рішення [25].

Стабілізація і гармонізація, динамічна рівновага суспільства в природному середовищі забезпечуються спеціальними засобами та методами, які називають механізмом екологічного управління. Громадський вплив щодо довкілля має ціллю не «занепокоєння», а дії щодо здійснення впливу на прийняття рішень щодо екологічних питань, на оцінку технологій їх реалізації.

Для усвідомлення громадськістю своїх дій та дій щодо впливу на прийнятту управлінських рішень, розглянемо діючі механізмами екологічного

управління: біотичне регулювання навколишнього середовища; еколого-господарський баланс територій; кадастровий; моніторинговий; законодавчий і нормативно-правовий; економічний; адміністративний; інформаційно-контрольний; науково-освітній; громадський.

У різних системах екологічного управління загальні управлінські механізми діють по-різному. Єдиним є принцип їх регулювання та дії – забезпечення екологічних закономірностей співіснування громади і довкілля.

Головним продуктом праці апарату управління – це розпорядча інформація, яка має у форму документа. Головним результатом праці апарату управління є документ, який підтверджує досягнення поставленої мети.

Управлінська інформація має відтворювати певну єдність відомостей про стан об'єкта і суб'єкта, характеристику системи (цілі, методи, функціональні структури, алгоритми їх дій, прийоми використання).

Участь громадськості у прийнятті державних управлінських рішень, у зокрема, у прийнятті державних рішень щодо оцінки якості довкілля, передбачає розуміння самих поставлених задач для прийняття рішення, їх сутність, шляхи визначення якості рішень, мати повноваження для своїх своєчасних і чітких дій.

Участь громадськості у прийнятті державних управлінських рішень передбачена більше у змістовній частині рішень; в організаційній частині процесу державного управління її участь більше відтворюється в наглядових, контролюючих та консультуючих функціях.

Загалом управлінські рішення можуть носити характер загальних, приватних і локальних. Їх поділяють за принципом тривалості дії рішення як стратегічні і тактичні.

Всі рішення взагалі приймаються в умовах визначеності, ризику і невизначеності. Управлінські державні рішення мають прийматись на базі максимально повної інформації, чіткого з'ясування умов прийняття рішення, бо вибір рішення за обмаль інформації є ризиковим, дія рішення може бути помилковою чи випадковою і спричинити негативні наслідки. Тому і в плані наповнення інформацією посталих проблем що потребують прийняття рішень,

зокрема щодо збереження довкілля, теж є простір дії громадськості, яка в інформаційному аспекті завжди більш динамічна, оскільки відтворює загальний настрій суспільства щодо задоволення своїх життєвих умов.

Для інтенсифікації свого впливу щодо державного екологічного управління громадськість має розуміти принципову сутність дій. Головним принципом державного екологічного управління є функціональні зв'язки, відповідні цілям управління. Успіх управлінського рішення залежить від правильного розподілу задач та компетенцій. Сутністю принципу державного екологічного управління – встановлення зв'язків безпечного існування суспільства і збереження (навіть розвиток) навколишнього середовища.

Як і будь-які принципи дій, принципи державного екологічного управління, відображені у відповідних нормативних документах і мають бути дотриманими і за участі громадськості у їх прийнятті та реалізації.

Принципи державного екологічного управління включають і поєднання державного управління із самоврядним і громадським управлінням за спільної мети - охорона довкілля, забезпечення екологічної безпеки, раціонального використання природних ресурсів.

У процесі координації зусиль усіх органів виконавчої влади у розробці та здійсненні заходів щодо охорони довкілля необхідним є формування взаємозв'язків з науково-технічною політикою держави.

Принцип поєднання державного управління із самоврядним і громадським управлінням у галузі охорони довкілля потребує узгоджених дій, які покладаються на органи місцевого самоврядування. Так створюється дієвий правовий механізм взаємодії органів державного управління й органів місцевого самоврядування та органів громадського управління при прийнятті на територіальному рівні рішень з питань охорони довкілля та забезпечення екологічної безпеки.

Принципами державного екологічного управління є і програмно-цільове забезпечення, що полягає у поєднанні цілей та завдання охорони довкілля із направленими на їх виконання конкретними заходами шляхом підготовки цільових державних програм.

Не можна обійти і принцип взаємної відповідальності держави та кожного громадянина, громади, суспільства за збереження навколишнього середовища.

Управлінська діяльність державних органів щодо збереження довкілля кінцевою метою має реалізацію своїх рішень як здійснення природоохоронних дій. Функції управління являють собою напрями діяльності щодо забезпечення охорони навколишнього середовища і є складовою діяльності органів державної виконавчої влади, місцевого самоврядування, громадських об'єднань щодо життєзабезпечення громадян.

Функції управління складають основні засади управління.

Що до ролі громадськості в прийнятті управлінських рішень в області довкілля, розглянемо процес його формування.

У теперішніх умовах розвитку сучасного світу суспільство стикається з екологічними проблемами, вирішення яких безпосередньо покладено на законодавство України та залежить від свідомості суспільства.

Окрім законодавців, екологічними проблемами державі замаються громадські об'єднання, діяльність котрих перш за все спрямована на збереження сприятливого екологічного середовища та його покращення.

Під громадськими об'єднаннями розуміють добровільне, некомерційне формування, котре створене за ініціативою громадян, котрі об'єдналися на основі єдності інтересів для реалізації загальних цілей.

Статути громадських об'єднань в області охорони довкілля є зареєстрованими. Із дня реєстрації вони визначаються як юридичні особи.

В області охорони довкілля створені екологічні суспільні об'єднання, екологічна діяльність котрих має основне, пріоритетне значення, вони виконують екологічні функції.

За напрямком екологічної та природоохоронної діяльності суспільний екологічний рух на даний час представляється як сукупність взаємопов'язаних організацій чотирьох типів, що наведені в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2 -Види громадських організацій з екологічної діяльності

Організації	Вид діяльності
1. Алармістські	Це організації, котрі призначені викликати увагу до важливих проблем суспільства.
2. Просвітницькі	Організаційна діяльність спрямована на формування екологічної свідомості та екологічну культуру, а також на зростання рівня залучення суспільства до вирішення екологічних проблем.
3. Конструктивні	Мають на меті вирішення конкретних проблем та екологічних задач.
4. Суспільно-політичні рухи та партії екологічної спрямованості	Головна задача є входження до влади для того, щоб безпосередньо, а не методом переконання вирішувати найбільш актуальні та важливі екологічні питання сучасності.

Громадські організації, що наведені в таблиці 2.2, в області охорони довкілля мають права, що наведені в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3 - Права громадських організацій України в області охорони довкілля [22]

Права
- розробляти та запроваджувати порядку програми в області охорони довкілля, захищати права та інтереси громадян в області охорони довкілля, залучати на добровільних засадах до проведення діяльності в області охорони довкілля;
- за рахунок власних і залучених ресурсів здійснювати діяльність в області охорони довкілля, відновлення природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки;
- проводити сприяння органам державної влади України, органам місцевого самоуправління у вирішенні питань охорони довкілля;
- здійснювати організацію проведення зборів, мітингів, демонстрацій, збору підписів під петиціями та приймати участь у названих заходах у відповідності із законодавством України, вносити пропозиції щодо проведення референдумів з питань охорони довкілля та обговорення проектів з охорони довкілля;
- звертатися до органів державної влади України, посадових осіб, органів місцевого самоуправління з питань щодо отримання повної й достовірної інформації про стан охорони довкілля, про засоби та заходи, про обставини та факти діяльності з охорони довкілля;
- приймати участь у встановленому порядку у прийнятті управлінських рішень, запровадження котрих може мати негативний вплив на довкілля, життя та здоров'я громадян.

Громадські організації України в області охорони довкілля керуються правами, що наведені в таблиці 2.3.

Значення громадських екологічних організацій полягає в акцентуванні уваги суспільства до екологічних проблем.

Доступ до екологічної інформації формує для особи потребу виявити дійсний стан довкілля.

Представники громадських організацій постійно залучаються до обговорення важливих екологічних проблем України.

Таким чином, в результаті проведення аналітичних досліджень було вивчено існуючі екологічні проблеми України, у результаті яких відбувається порушення довкілля.

Слід підкреслити, що законодавство України у сфері охорони довкілля адаптоване до законодавства Європейського Союзу, що розширює сферу участі громадськості у вирішенні проблем охорони довкілля.

На вимогу громадських організацій для ухвалення важливих для євроінтеграції законопроектів Президенту України, Прем'єр-міністру України, Голові Верховної Ради України направлено на розгляд та прийняття рішень сім нагальних кроків для захисту довкілля в умовах війни та успішної євроінтеграції: про державний екологічний контроль, про забезпечення конституційних прав громадян на безпечне для життя і здоров'я довкілля, про управління відходами, про території смарагдової мережі, про ринок деревини, про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо охорони та збереження особливо цінних ділянок природних водойм та водотоків [42].

Як висновок, можна зазначити, що екологічне управління на даний час є сферою діяльності різних суспільних, державних, корпоративних та інших інституцій за участю громадськості.

Саме участь громадськості дозволяє скласти характеристику дії об'єкта управління на довкілля та виступає як критерій ефективності функціонування систем екологічного управління.

РОЗДІЛ 3. ОБГРУНТУВАННЯ ТА УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ В ОБЛАСТІ ОХОРОНИ ДОВКІЛЛЯ ЗА УЧАСТЮ ГРОМАДСЬКОСТІ

3.1. Розробка та обґрунтування прийняття рішень з охорони довкілля за участі громадськості

На даний час розширились та ускладнилися цілі охорони довкілля. Якщо раніше основним мотивом природоохоронних заходів було піклування про матеріальне благополуччя, то в теперішній час цілі охорони довкілля стали більш широкими та різносторонніми.

З розвитком економіки, збереження економічного сектору в державі наразі, коли в Україні велика загарбницька, терористична війна, навантаження на природне середовище постійно збільшується. Як ніколи, питання впливу суспільства безпосередньо на стан та якість довкілля є актуальним.

Одним з найефективніших способів небайдужого суспільства впливати на вирішення екологічних проблем – це участь громадських організацій у прийнятті рішень щодо їх визначення та вирішення.

Робота як державних, так і громадських екологічних природоохоронних організацій має бути спрямована на розширення природоохоронної діяльності в суспільстві, на усвідомлені і активні дії щодо участі громадськості у вирішенні проблем довкілля. Основними важелями (напрямами) діяльності громадськості щодо природоохоронних дій є сприяння екологічній освіті та вихованню, експертна діяльність, контроль за станом природних ресурсів, інформування та природоохоронна пропаганда, екологічна журналістика природоохоронні акції як дії, що сприяють участі у прийнятті оптимальних рішень з урахуванням достовірних даних, факторів, думки громад.

Головним завданням громадських екологічних організацій залишається здійснення громадського контролю за додержанням природоохоронного законодавства, практична природоохоронна робота з розв'язання екологічних проблем, участь у формуванні й реалізації державної та регіональної політики, у прийнятті управлінських рішень щодо захисту довкілля.

В Україні і на сьогодні діють міжнародні екологічні організації, головною метою яких теж є сприяння прийняттю рішень у розв'язанні територіальних і глобальних екологічних проблем, у тому числі шляхом привернення до них уваги громадськості і влади. Можна назвати деяких з найвагоміших міжнародних організацій, діючих за Програмою ООН з розвитку, - United Nations Development Program (UNDP); ВООЗ (Всесвітня організація ООН з питань охорони здоров'я World; Світовий союз охорони природи – international Union for Nature Conservation (IUCN); Європейська науково-дослідна організація з навколишнього середовища - European Environmental Research Organization (EERO) і інші.

В Україні налічується понад 500 громадських екологічних організацій, з них найдієвішими є: Українське товариство охорони природи, Всеукраїнська екологічна ліга, Українська екологічна організація «Зелений світ», Всеукраїнська дитяча спілка «Екологічна варта», Національний екологічний центр України, Українське ботанічне товариство [59].

Розвиток громадського моніторингу в Україні організацій різних рівнів стикається з проблемами недостатнього матеріально-технічного забезпечення організацій, непорозуміння з підприємствами, діяльність яких еколого небезпечна, складнощі взаємодії з державними органами влади щодо участі у прийнятті екологічних рішень. Тому процес прийняття рішень має мати ознаки алгоритмів, тобто бути науково та законодавчо підкріпленим, бути прозорим для громадськості.

Для аналізу цього процесу слід виділити основні аспекти або напрями охорони довкілля: соціально-політичний, правовий, еколого економічний, техніко-технологічний, науково-пізнавальний.

Виникнення соціально-політичних проблем обумовлено об'єктивними факторами:

- по-перше, у зв'язку із неподільністю біосфери забруднення довкілля неможливо утримати в територіальних межах держави, де це відбувається;

по-друге, яким би могутнім економічним та науково-технічним потенціалом володіла окрема держава, вона не може повністю вирішити таку складну задачу та багатогранну проблему.

Виникає необхідність запровадження заходів не лише на національному, але й на міжнародному рівні.

Можна сформувати правову основу охорони довкілля як встановлену законодавством систему заходів, спрямованих на охорону довкілля. Виникнення такої системи заходів закон регулює суспільні відносини в області охорони довкілля, внаслідок чого виникають природоохоронні правовідносини.

Техніко-технологічний аспект охорони довкілля націлений на організацію виробництва за принципом безвідходності.

Важливим напрямом в області охорони довкілля є формування екологічної свідомості людини, і в цьому аспекті участь громадськості чи не найбільш неоціненна.

Кінцевою метою охорони довкілля є забезпечення сприятливих умов для існування людини. Мета полягає у заміні антагоністичних відносин між природою та суспільством на відносини взаємних дій у стабільному розвитку довкілля.

Охорона довкілля є оновленою сучасною формою взаємодії людини з природою. Охорона за сучасною філософією довкілля включає:

- правову охорону у вигляді юридичних законів;
- матеріальне стимулювання природоохоронної діяльності;
- інженерну охорону, що розробляє природоохоронну та ресурсозберігаючу технологію.

При прийнятті управлінських екологічних рішень до основних принципів охорони довкілля доцільно віднести:

- виробничу діяльність, що має вплив на довкілля; суб'єктами цієї діяльності є органи державної влади України, органи місцевого самоуправління, юридичні та фізичні особи;
- дотримання прав людини на сприятливе навколишнє середовище;
- забезпечення сприятливих умов для життя людини;

- поєднання економічних, екологічних та соціальних інтересів держави, суспільства та людини з метою забезпечення стійкого розвитку довкілля;
- раціональне використання природних ресурсів, що є необхідною умовою забезпечення сприятливого довкілля та екологічної безпеки;
- відповідальність органів державної влади та органів місцевого самоуправління за забезпечення екологічної безпеки та створення сприятливого довкілля;
- незалежність контролю в області охорони довкілля;
- обов'язкова оцінка впливу на довкілля при прийнятті рішень;
- врахування природних та соціально-економічних особливостей територій;
- пріоритет збереження екологічних систем;
- дотримання прав громадян на достовірність інформації про довкілля;
- відповідальність за порушення законодавства в області охорони довкілля;
- розвиток системи екологічного виховання;
- міжнародне співробітництво України в області охорони довкілля.

З метою уникнення екологічних проблем має розвиватись природоохоронна діяльність, що теж є однією з функцій громадськості.

Участь громадськості у правовій охороні довкілля, яка може здійснюватись в активній, консервативній та змішаній організаційно-правових формах, полягає у моніторингу законності дій об'єктів господарювання та управлінської діяльності щодо цього.

Активна форма відображається в організації та забезпечення раціонального комплексного збереження земель, надр, води, лісів, атмосфери, рослинного й тваринного світу.

Консервативна форма має місце при введенні із обороту природних та антропогенних ресурсів на основі утворення заповідників.

Змішана форма може поєднувати різні елементи попередніх форм.

До напрямів забезпечення охорони довкілля за участю громадськості можна віднести моніторинг екологічного нормування, експертиз оцінки впливу діяльності суб'єктів на довкілля, участь у екологічній експертизі, у ліцензуванні охорони довкілля.

Для України є характерним неефективне природокористування, що проявляється у незбереженні довкілля. На передній план треба ставити питання участі громадськості у формуванні ефективного природокористування. Це означає необхідність розробки комплексу заходів, спрямованих на охорону довкілля.

Заходи, які підвласні контролю громадських організацій, повинні мати різний характер:

- технічний, що передбачає формування нових чи поліпшення існуючих технологічних процесів;
- економічний як визначення плати за використані ресурси, впровадження штрафних санкцій за нанесення шкоди навколишньому середовищу;
- юридичний як аналітичний об'єкт формування та реалізації національного природоохоронного законодавства, приєднання до міжнародних угод;
- освітньо-виховний як процес запровадження екологічної культури населення;
- моніторинг здійснення контролю за екологічною ситуацією з боку різних представників громадськості.

Визначені заходи з питань ефективного природокористування та охорони довкілля нам видається логічним проводити на основі взаємопов'язаних напрямів, які наведені в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1 - Напрями заходів з питань ефективного природокористування та охорони довкілля

Напрями	Сутність напрямів
1. Економна експлуатація природних ресурсів або ресурсозбереження	Передбачає зменшення затрат сировини, палива, енергії, водних ресурсів.
2. Зменшення і очищення викидів у довкілля та знешкодження відходів	Впровадження безвідходних технологій, замкнутих циклів водокористування за використання очисних станцій і агрегатів.
3. Охорона й відтворення природних умов і ресурсів.	Це заходи щодо збереження і примноження біологічного розмаїття, охорони природних вод, збереження ґрунтів і їх відновлення, лісовідновлення, охорони ландшафтів тощо.

Для реалізації першого напрямку, що наведений в таблиці 3.1, потрібно використовувати ресурсозберігаючу та енергозберігаючу техніку і технології у різних галузях економіки.

З метою зниження та очищення викидів потрібно проваджують безвідходні технології, замкнуті цикли водокористування; стічні води та пилогазові викиди потрібно пропускати через спеціальні очисні станції і агрегати, де знезаражують, виловлюють шкідливі домішки; переводити транспортні засоби на екологічно безпечні види палива; створювати зелені зони уздовж автомагістралей, у містах і навколо них.

Потрібно забезпечити переорієнтацію на землеробство, яке використовує органічні добрива й біологічні методи захисту рослин від шкідників і бур'янів, це створить умови уникнути використання отрутохімікатів і мінеральних добрив.

Звільнити середовище від наявних нагромаджень промислових відходів і сміттєвих звалищ та уникнути утворення нових надає можливість утилізація – використання відходів як вторинних ресурсів.

Третій напрям передбачає заходи щодо збереження і примноження довкілля, особливо за сучасних умов - рекультивация порушених земель.

Слід формувати думку громадськості, що охорона природи передбачає заходи, направлені на збереження та відтворення як окремих компонентів природи, так і їх поєднань у природно-територіальних комплексах з метою забезпечення здорової життєдіяльності людини, суспільства в цілому.

Збереження природного середовища для людини передбачає збереження і примноження біологічного і ландшафтного різноманіття, покращення стану довкілля. Екологічна мережа України стає складником природоохоронних територій, котрі включають велику частину країни. Основними елементами екологічної мережі є території, що забезпечують збереження найбільш цінних і типових компонентів ландшафтного різноманіття. До них належать вже існуючі об'єкти природно-заповідного фонду.

Нарешті слід відзначити моніторинг довкілля.

У всіх зазначених напрямках управлінських дій щодо охорони довкілля, як вже не раз зазначалось, особлива роль відводиться громадськості, її небайдужості, організованості, формуванні нової активної екологічної позиції суспільства, підвищення рівня впливу на прийняття державних рішень щодо охорони довкілля, впевності у суспільній корисності та у своїх законних правах.

3.2. Методика оцінки ефективності управління в області охорони довкілля та розробка проекту впливу на довкілля

Оцінку екологічної ефективності дій держави та громадськості за алгоритмом оцінки ефективності взагалі, потрібно представляти як внутрішній процес та інструмент управління для отримання очікуваного результату. Його метою є визначення на основі достовірної інформації відповідності екологічної ефективності результативності критеріїв встановлених керівництвом організації та відповідним нормативним актам.

Як і при оцінці будь-якої ефективності, методика оцінки екологічної ефективності має враховувати екологічні складові для можливості оцінити відповідність екологічних рішень політиці, цілям, плановим показникам та іншим критеріям, а також повинна встановити необхідні дії для забезпечення відповідності екологічної ефективності організації встановленим нормам. Чи не найважливішим завданням є виявлення тенденцій зміни екологічної ефективності, встановлення найбільш важливих екологічних аспектів.

Оцінка впливу на довкілля за участю громадських організацій повинна проводитись для прийняття заходів щодо попередження екологічних, соціальних, економічних та інших наслідків діяльності суб'єкта.

Загальну модель оцінки екологічної ефективності повинна передбачати поділ показників на дві категорії:

- показники екологічної ефективності;
- показники стану довкілля.

Етапи оцінки екологічної ефективності є алгоритмічними: планування, вибір показників екологічної ефективності, збір та аналіз інформації, складання звітності.

При плануванні оцінки економічної ефективності враховуються екологічні аспекти, котрі можуть контролюватись, які можуть вплинути, на екологічну політику, інформацію, що необхідна для виконання законодавчих та інших вимог, що відповідають міжнародним угодам з питань охорони довкілля. Складність питання полягає у великому розмаїтті критеріїв екологічної ефективності, які «прив'язані» до галузі, до виду діяльності, до територіальних характеристик і т.д.

Рекомендацією що до систематизації критеріїв екологічної ефективності може стати їх системна цифровізація.

Механізм управління системи охорони довкілля повинен об'єднувати свої специфічні методи та функції.

Методи впливу громадськості щодо питань довкілля можуть бути представлені як система впливу на поведінку та діяльність управлінських об'єктів з метою забезпечення раціонального природокористування й охорони довкілля. Розуміючи, що основними залишаються адміністративні методи як такі, що найбільш забезпечені нормативними та правовими підставами та мають визначені еколого-економічні зв'язки, роль громадськості – участь у регулюванні організацію та управлінням в області природокористування, співзмірювання прав та обов'язків керівників з економічного використання та відновлення природних ресурсів за збереження мети забезпечення рівноваги у природному середовищі.

Управління природокористуванням передбачає оцінку дій. Показники оцінки економічної ефективності обираються з метою надання кількісних та якісних даних про стан довкілля. Вони передбачають оптимальність ефективності управління, наявність інформації про виконання вимог законодавства, ефективність використання ресурсів, контрольне регулювання витрат на управління довкіллям. Методика оцінки ефективності управління сферою охорони довкілля та природокористування наведена в таблиці 3.2.

Таблиця 3.2 - Методика оцінки ефективності управління сферою охорони довкілля та природокористування [69]

Назва показників	Порядок розрахунку
Показник 1. Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел, тонн/1 км. кв.	$P1 = Q1 / S$, де Q1– викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел, тон; S–площа, км. кв.
Показник 2. Питома вага уловлених викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел у загальній величині речовин, що забруднюють атмосферу, %	$P2 = Q2 / (Q1+Q2) * 100$, де Q1– кількість викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел, тис. тон; Q2– уловлені викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря, тис. тон
Показник 3. Використання свіжої воли із розрахунку на 1км. кв. 2, м3 /1км. кв.	$P3 = Q3 / S$, де Q3– використання свіжої води, м3; S– площа, км. кв.
Показник 4. Обсяг питної води на особу, м3	$P4 = Q4/N$, де Q4– Обсяг питної води на особу, м3; N–населення, осіб.
Показник 5. Викид забрудненої стічної води із розрахунку на 1км. кв. 2,м3 1км. кв.	$P5 = Q5/S$, де Q5– Викид забрудненої стічної води, м3; S– площа, км. кв. 2
Показник 6. Утилізовано забруднюючих речовин _ на м3 питної води, кг /м3;	$P6 = Q6 / Q4$, де Q4– Обсяг питної води на особу, м3; Q6– утилізовано забруднюючих речовин, тон
Показник 7. Питома вага земель покритих лісною рослинністю на 1 км.кв. 2, %	$P7 = Q7/S * 100$, Де Q7– площа земель покритих лісною рослинністю, км 2; S–площа, км. кв. 2
Показник 8. Питома вага лісовідновлення від загальної площі лісів, %	$P8 = Q8 * 100 / Q7$, де Q7– площа земель покритих лісною рослинністю, км.кв. ; Q8– площа лісовідновлення, га.
Показник 9. Питома вага знищених лісів внаслідок пожег від загальної кількості лісів, %	$P9 = Q9 * 100 / Q7$, де Q7–площа земель покритих лісною рослинністю, км. кв. ; Q9– площа знищених лісів внаслідок пожег, га.
Показник 10. Інвестиції в основний капітал на охорону довкілля, тис. грн. /км. кв.	$P10 = Q10 / S$, де Q10– інвестиції в основний капітал на охорону довкілля, тис. грн.; S–площа, км. кв.

Використовуючи показники, що наведені в таблиці 3.2, є можливість доцільно зробити висновки, на основі яких потрібно скласти заходи чи програми, котрі мають бути спрямовані на поліпшення екологічної ситуації.

Економічне обґрунтування природоохоронних заходів, як і будь-яких дій, передбачає проведення аналізу на основі співставлення економічних результатів цих заходів з витратами, що необхідні для їх здійснення, що теж є у сфері діяльності громадських екологічних організацій.

Як механізм доцільності аналітичних дій управлінських структур, відповідних громадських організацій на основі використання запропонованих показників може розраховуватись ефективність комплексу багатоцільових природоохоронних заходів.

Запропонована методика оцінки ефективності природоохоронних заходів дасть підстави встановити міру відповідності системи управління нормативним вимогам.

Проект впливу на довкілля треба представляти як документ, що описує усі впливи суб'єкта на довкілля та надає умови сформулювати заходи щодо охорони довкілля.

Розробка проекту впливу на довкілля за участі громадськості має окрім лозунгових констатацій має включати показники оцінок, необхідних для зниження чи повної нейтралізації негативних факторів. У процесі розробки проекту має проводитись конкретний за екологічними показниками детальний аналіз стану довкілля.

При розробці проекту державними екологічними структурами визначається алгоритм дій за мети обґрунтування інвестицій в реалізацію заходів охорони довкілля. Він повинен містити комплекс заходів щодо збереження екологічної безпеки території, направлений в кінцевому результаті забезпечення здорової життєдіяльності суспільства.

За участю громадськості державним та комунальним екологічним організаціям у кожній громаді, на різних територіях слід визначати основні конкретні задачі проекту впливу на довкілля, які мають визначатись за напрямками:

- виявлення та аналіз усіх можливих впливів на довкілля будь-якої діяльності;
- упорядкування екологічних наслідків, прогноз та оцінка можливих змін довкілля;
- передбачення;
- підготовка управлінських рішень;
- інформування громадськості про стан довкілля.

У результаті розробки проекту має бути підготовлена доступна громадськості для отримання інформація про масштаби та характер впливу на довкілля. Ще раз підкреслюємо, що за сучасних умов технічного розвитку та діджиталізації діяльність екологічних структур, як міжнародних, державних, так і громадських, доцільно цифро візувати.

3.3. Поліпшення участі громадськості при прийнятті управлінських рішень в області охорони довкілля

Слід підкреслити, що загалом правлінські рішення є складовою частиною будь-якої функції процесу управління. Кожне управлінське рішення має бути науково обґрунтованим та своєчасно прийнятим, відповідати ситуації та законодавчим актам, забезпечувати досягнення поставленої цілі та раціонального використання ресурсів.

Екологічні рішення приймаються на основі державної екологічної політики, під якою розуміють діяльність органів державного управління та місцевого самоврядування, котра спрямована на реалізацію конституційного права особи на безпечне життя та ефективне довкілля.

Основні напрями екологічної політики України встановлені у Законі України «Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року».

Напрямки, за якими впроваджується екологічна політика, наведені в таблиці 3.3.

Таблиця 3.3 - Напрями, за якими впроваджується екологічна політика

Напрями	Сутність напрямів
1. Якість атмосферного повітря	Забезпечення зниження забруднення повітря за рахунок реалізації визначених охоронних та відновлювальних дій.
2. Зміна клімату	Забезпечення (в першу чергу технологічне) зменшення газових викидів, зниження забруднення водою та ґрунтів.
3. Охорона водних ресурсів	Прийняття та узгодження правових, організаційних, технологічних, економічних, наукових і соціальних заходів щодо упередження та усунення забруднення водної сфери.
4. Охорона земель і ґрунтів	Захист від шкідливого антропогенного впливу, відтворення і підвищення родючості ґрунтів, підвищення продуктивності земель лісового фонду, забезпечення особливого режиму використання земель природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного та історико-культурного призначення.
5. Охорона лісів	Збереження зеленого лісів, біокомпоненту від знищення та іншого шкідливого впливу, раціональне використання.
6. Охорона надр	Комплексне раціональне використання корисних копалин, застосування безвідходних технологій.
7. Надзвичайні ситуації	Забезпечення програмами дій та шляхами виходу як із такої за умов максимального збереження людей, всього живого (окремі додаткові напрями за воєнного стану).
8. Зона відчуження і зона безумовного (обов'язкового) відселення	Дії держави щодо евакуації населення, відселення, заходи щодо відновлення в конкретному порядку. Наразі додається проблема розмінувань замінованих ворогом територій внаслідок воєнних дій.
9. Управління відходами	Збирання та переробка відходів, впровадження безвідходних технологічних циклів.
10. Біологічна безпека	Забезпечення оптимальних умов життєдіяльності з упередженням проявів біологічних патогенних впливів.
11. Біологічне та ландшафтне різноманіття	Заходи щодо збереження всіх існуючих компонентів біосфери, літосфери, усіх організмів, екосистеми.
12. Забезпечення екологічно збалансованого природокористування	Забезпечення матеріальних і духовних потреб населення та підтриманням якісного стану природного середовища за рахунок впровадження всіх заходів щодо раціоналізації користування ресурсами.
13. Регіональна екологічна політика	Забезпечення впровадження державою, органами державної влади і місцевого самоврядування формування суспільної думки, спрямованої на збереження довкілля та забезпечення еколого безпечних умов життєдіяльності. Прийняття екологічних рішень щодо промислово-виробничої сфери.

З метою реалізації екологічної стратегії України затверджено «Національний план з охорони навколишнього природного середовища на період до 2025 року».

На даний час можна додати екологічні проблеми, пов'язані з наслідками військових дій на території держави.

Виникає нагальна потреба пошуку шляхів відновлення природного середовища, яке зазнало руйнівного впливу.

Як зазначено у дослідженнях, у кожному із напрямів державної екологічної політики, зазначених в таблиці 3.3, є функції громадськості, які головним чином полягають у участі в прийнятті рішень щодо екології, питань збереження і розвитку довкілля.

У містах та громадах основні цілі у сфері охорони довкілля можуть визначатися стратегією розвитку громади або місцевою цільовою програмою природоохоронного напрямку.

На рівні міста та громади потрібно розробляти стратегічний документ природоохоронного напрямку. На основі встановлення основних цілей у стратегії розвитку міста чи громади, формуються природоохоронні цілі, доцільним має бути розробка декількох цільових програм.

До таких програм можна віднести програми охорони довкілля, екологічної освіти, програми, що спрямовуються на розвиток водопостачання, поводження з відходами, управління парковими, зеленими зонами, окремі програми для розвитку сільського та лісового господарства.

Поліпшенню практики природоохоронної діяльності за участю громадськості буде сприяти розробка екологічного паспорту міста чи громади, який має включати заходи щодо регулярного оновлення довкілля, це створить умови для встановлення поточного стану довкілля та визначення тенденцій у зміні складників довкілля.

Наявність паспорту може сприяти розробці екологічної політики. Керівники громади разом з громадським суспільством можуть використовувати екологічний паспорт як інструмент для формування власної стратегії у виконавчій та господарській діяльності з прийняттям до уваги державних природоохоронних вимог. Громадські організації та ініціативні групи повинні проводити контроль за екологічною політикою громади, застосовувати громадські екологічні ініціативи, приймати участь у заходах щодо захисту довкілля.

За участю громадськості повинна проводитись стратегічна екологічна оцінка, що має бути використана при розробці Програми соціально-економічного розвитку.

Основною метою стратегічної екологічної оцінки має бути забезпечення високого рівня охорони довкілля та сприяння інтеграції екологічних факторів у підготовку планів та програм з метою забезпечення ефективного природоохоронного розвитку.

У процесі роботи громадських організацій встановлюються основні позитивні та негативні чинники в області охорони довкілля. Зазвичай звертається увага на стан якості повітря, рівень води у річках, якості ґрунтових вод та проблеми зі сміттєвих звалищ, ризики, пов'язані зі зміною клімату тощо.

Громадськість за участю представників виконавчих органів повинна проводити заходи, що спрямовані на охорону довкілля.

На основі інформації від громад щодо управлінських рішень у сфері охорони довкілля та природокористування, центральні державні установи можуть здійснювати коригування рішень, вчасно вносити зміни в документи для врахування поточної ситуації.

На основі аналізу охорони довкілля громадські організації повинні виявити існуючі пролеми, а громада повинна розробляти заходи щодо поліпшення ситуації.

Таким чином, участь громадськості можна визначати як неперервний процес взаємодії між громадянами та організаціями, що несуть відповідальність за прийняття рішень.

Процес участі громадськості це співпраця, метою якої є досягнення взаємовигідних рішень для усіх учасників процесу.

Участь громадськості є одним із важливих елементів процесу прийняття рішень за наступних причин.

По-перше, вона може слугувати інструментом узгодження інтересів різних груп, котрі залучені до планування та здійснення окресленої діяльності або зачіпати її можливі впливи, що дозволять уникнути конфліктних ситуацій.

По-друге, громадська участь може використовуватись у якості інструменту вирішення різних задач, таких як виявлення можливих впливів, пошук альтернатив тощо.

По-третє, участь громадськості є інструментом здійснення прав громадян, що сприяє від лагодженню діалогу між особами, що приймають рішення, оскільки робить процес прийняття рішень більш відкритим.

Отже, якщо місцеве населення буде приймати активну участь у процесі прийняття рішень, то ці рішення будуть більш обґрунтованими завдяки участі різних думок, цінностей та ідей громадян.

Участь громадськості у прийнятті екологічно значущих рішень можна розглядати як інститут розвитку демократії.

Участь громадськості у прийнятті екологічних рішень є невід'ємною умовою побудови конституційно закріпленої моделі демократично правової держави. На це спрямовані юридичні інструменти різних галузей права, у тому числі екологічного.

Демократизація екологічного права, як тенденція розвитку галузі, проявляється у створенні організаційних та правових умов для участі зацікавлених суспільних формувань громадян у підготовці та прийнятті екологічних рішень.

Одним із шляхів вирішення екологічних проблем є залучення до природоохоронної діяльності широких верст населення.

Основні завдання участі громадськості у прийнятті екологічних управлінських рішень наведені в таблиці 3.4.

Таблиця 3.4 - Основні завдання участі громадськості у прийнятті екологічних управлінських рішень

Основні завдання
1. Проведення громадського моніторингу стану довкілля.
2. Участь у підготовці до прийняття та розробці рішень щодо збереження довкілля та екологічної політики.
3. Участь у практичній реалізації державних заходів з вирішення екологічних проблем та у складанні оцінки результативності прийнятих рішень щодо довкілля.
4. Інформування суспільства, територіальної громади про сумісні дії державних органів та громадськості щодо екологічних пиань та збереження довкілля.
5. Сприяння формуванню екологічної свідомості у населення громад, поширення серед морально-етичних засад охорони довкілля і раціонального використання природних ресурсів.

Громадська участь повинна передбачати наступне:

- заходи, що сприяють повному розумінню суспільного процесу та механізмів дослідження екологічних проблем та прийняття рішень;
- повна інформованість громадськості про стан довкілля;
- активний збір інформації про думки зацікавлених громадян, сприйняття цілей та задач, а також їх переваг щодо використання природних ресурсів.

У цьому зв'язку проводиться уточнення принципів громадянської участі, які можуть бути наступними:

- презумпція потенційної екологічної безпеки будь-якої діяльності;
- гласність та прийняття до уваги суспільної думки;
- участь громадськості на максимально можливій ранній стадії прийняття екологічно важливих рішень з метою розгляду та врахування інформації, що відображає суспільну думку та розробки обґрунтованих рекомендацій щодо охорони довкілля;
- достовірність і повнота інформації, що надана громадськості;
- відкритість і об'єктивність громадянської участі;
- пріоритетність екологічних аспектів над соціальними, економічними та іншими;
- відповідальність зацікавлених сторін за виконання процедури громадянської участі.

Окрім цього, потрібно забезпечити ясність цілі, необхідність зворотного зв'язку, альтернативність, локальність.

До форми громадської участі потрібно віднести спосіб організації громадської участі у прийнятті рішення, таким чином, будь-яка дія громадськості забезпечить її участь у прийнятті рішення, на основі чого можна класифікував різні дії.

Отже, громадянську участь можна представити як сукупність прав громадян, громадських організацій та об'єднань в системі екологічних прав.

Таким чином, за результатами досліджень розроблено основні напрями покращення стану участі громадськості у збереження та розвитку довкілля. У узагальненому викладі це участь у розробці питань, формуванні проблем,

складанні аналітичних оцінок, участь у прийнятті екологічних рішень, громадський контроль за їх виконанням, моніторинг довкілля, розробка пропозицій щодо покращення стану довкілля, формування соціальної нової сучасної екологічної філософії суспільства.

Потрібно проводити оцінку екологічної ефективності, яку слід представляти як внутрішній процес та інструмент управління. Оцінка впливу на довкілля повинна проводитись для прийняття заходів щодо попередження екологічних, соціальних, економічних та інших наслідків діяльності суб'єкта.

Запропонована методика оцінки ефективності управління сферою охорони довкілля та природокористування.

За участю громадськості повинна проводитись стратегічна екологічна оцінка, що має бути використана при розробці Програми соціально-економічного розвитку територіальних громад.

У процесі роботи громадських організацій встановлюються основні позитивні та негативні чинники в області охорони довкілля. На основі інформації від громад щодо управлінських рішень у сфері охорони довкілля та природокористування, центральні державні установи можуть здійснювати коригування проектів рішень, внести зміни в документи для врахування поточної ситуації за різними напрямками природоохоронної діяльності.

На основі аналізу охорони довкілля громадські організації повинні виявити існуючі проблеми, а громада повинна розробляти заходи щодо поліпшення ситуації.

Таким чином, участь громадськості можна визначати як неперервний процес взаємодії між громадянами та організаціями, що несуть відповідальність за прийняття рішень.

Процес участі громадськості це співпраця, метою якої є досягнення взаємовигідних рішень для усіх учасників процесу, збереження та розвиток довкілля.

На видається доцільним запропонувати на сучасному етапі активізувати дії держави та громадськості у напрямку діджиталізації та застосуванні

цифрових технологій щодо питань довкілля, участі громадськості в їх вирішенні, формуванні сучасного екологічного європейського світогляду.

В Україні 07 лютого 2023 року презентували «Енциклопедію Екорішень», в якій зібрано понад 200 інструкцій з втілення екологічних рішень: від сортування та висадки дерев до відновлення озер та рекультивації сміттєзвалищ [27].

Загалом масштабна діджиталізація сфери захисту довкілля стартувала ще у 2021 році. Сьогодні Єдина екологічна платформа «ЕкоСистема» активно розвивається та поповнюється новими продуктами. Серед основних цифрових здобутків 2022 року: 5 послуг у форматі «peoplless»; запуск вебресурсу ЕкоЗагроза; запуск онлайн-магазину ДроваЄ; запуск е-кабінету надкористувача [28].

Лише за січень 2023 року через ЕкоСистему бізнес отримав близько 900 адмінпослуг. Загалом це: 717 поданих декларацій про відходи; 108 отриманих довідок щодо величин фонових концентрацій; 35 отриманих висновків про транскордонне перевезення відходів Зеленого переліку.

За час роботи застосунку Міндовкілля «ЕкоЗагроза» його відвідали майже 280 000 користувачів, а додаток завантажили 7638 разів [28].

За допомогою цього застосунку кожен житель України у режимі реального часу може отримувати достовірну інформацію про стан повітря, води, радіаційний фон тощо та повідомляти про екологічні злочини рф.

У 2023 році на «ЕкоСистемі» планується запуск ще 12-ти онлайн-послуг. Серед них – електронний кабінет підприємця, дозвіл на спеціальне водокористування, на викиди в атмосферне повітря, ліцензія на поводження з відходами вже за новими правилами. Стартувала програма «Accelerator Social Boost цифрової стійкості «Громада 4.0», розроблена міжнародною організацією Social Boost за підтримки Міністерства цифрової трансформації України та Програми «U-LEAD з Європою», до якої включені питання відновлення громад. Це є підтвердженням необхідності та доцільності використання цифрових платформ в діях громадськості щодо участі у управлінні довкіллям.

Особливу необхідність, на наш погляд, застосування діджиталізації та цифровізації в діях громадськості щодо довкілля набуває в нашому військовому сьогодні, коли на фоні війни стають глобальними, життєво важливими питання розрушеного довкілля, наслідки страшних екоцидних злочинів, що спричинили вороги росіяни.

Таким чином, можна прийти до висновку, що роль громадськості у прийнятті та реалізації управлінських рішень щодо охорони довкілля та його відновлення набуває надзвичайної важливості та державним урядуванням мають бути прикладені всі сили для підкріплення громадського суспільства в питаннях своєї особистої відповідальності.

ВИСНОВКИ

Довкілля слід розглядати як комплекс навколишніх фізичних, географічних, біологічних, соціальних, культурних та політичних умов, котрі визначають форму й характер його існування.

Довкілля розглядається як частина середовища, що оточує живу систему та складається із об'єктів живої й неживої природи. Довкілля представляється як увесь оточуючий світ людини, включаючи природне й антропологічне середовище.

До основних складників довкілля відносять природне й соціальне середовища.

Екологічно орієнтовані управлінські рішення у будь-якій сфері діяльності спрямовані на формування нових стереотипів поведінки людей, на зміну їх культури, на екологічну свідомість, на зміну культури суспільства. Це спричиняє умови стійкого розвитку.

Ефективність управлінського рішення слід тлумачити як ресурсну результативність, отриману за наслідками підготовки або реалізації управлінського рішення.

Участь громадськості у прийнятті екологічних рішень має розглядатися як інститут розвитку демократії.

Участь громадськості у прийнятті екологічних рішень є невід'ємною умовою побудови конституційного закріплення моделі демократичної правової держави. На це спрямовані юридичні інструменти різних галузей права, у тому числі екологічного.

До основних форм участі громадськості у прийнятті рішень мають відноситись наступні: участь у підготовці та обговоренні матеріалів оцінки впливу різних факторів на довкілля; участь в організації й проведення експертизи; суспільний контроль; звертання в державні органи з пропозиціями щодо охорони довкілля; участь у референдумах.

Під громадською участю розуміють сферу діяльності некомерційних суспільних організацій та окремих громадян в обговоренні та прийнятті

екологічно важливих рішень органами державної влади, органами місцевого самоуправління, а також контролю за їх виконанням.

Забезпечення стабільного стану та поліпшення довкілля є стратегічною метою національної екологічної політики.

Одним із інструментів державної екологічної політики в Україні є законодавство України у сфері охорони довкілля, яке адаптоване до законодавства Європейського Союзу.

Роль і призначення державного екологічного управління на різних межах владних структур обумовлені характером завдань, які вирішуються на кожному рівні.

Екологічне управління на даний час є сферою діяльності різних суспільних, державних, корпоративних та інших інституцій.

Воно функціонує у вигляді цілісної системи, окремої цільової функції, функції, що орієнтована на окремий об'єкт.

Вплив на навколишнє середовище є кінцевим результатом діяльності об'єкта управління. Саме характеристика дії об'єкта управління на довкілля виступає як критерій ефективності функціонування систем екологічного управління.

Стабілізація і гармонізація, динамічна рівновага суспільства в природному середовищі забезпечуються спеціальними засобами та методами, які називають механізмом екологічного управління.

Зміст управлінської діяльності, що пов'язується із здійсненням природоохоронних дій, проявляється через функції управління природоохоронною діяльністю. У цьому зв'язку управління природоохоронною діяльністю у певній сфері охорони природи може визначатись як виконання сукупності відповідних функцій.

Окрім законодавців, екологічними проблемами держави замаються громадські об'єднання, діяльність котрих перш за все спрямована на збереження сприятливого екологічного середовища та його покращення.

Статути громадських об'єднань в області охорони довкілля є зареєстрованими. Із дня реєстрації вони визначаються як юридичні особи.

В області охорони довкілля створені екологічні суспільні об'єднання, екологічна діяльність котрих має основне, пріоритетне значення, вони виконують екологічні функції.

Значення громадських екологічних організацій полягає в акцентуванні уваги суспільства до екологічних проблем.

Представники громадських організацій постійно залучаються до обговорення важливих екологічних проблем України.

За результатами дослідження визначено основні аспекти або напрями охорони довкілля: соціально-політичний, правовий, еколого економічний, техніко-технологічний, науково-пізнавальний.

Вказано, що напрямом в області охорони довкілля є формування екологічної свідомості людини.

Запропоновано до охорона довкілля включати: правову охорону у вигляді юридичних законів; матеріальне стимулювання природоохоронної діяльності; інженерну охорону, що розробляє природоохоронну та ресурсозберігаючу технологію.

Визначені основні принципи охорони довкілля.

З метою уникнення екологічних проблем має розвиватись природоохоронна діяльність. Правова охорона довкілля може здійснюватись в активній, консервативній та змішаній організаційно-правових формах.

Рекомендовано до напрямів забезпечення охорони довкілля віднести екологічне нормування, оцінку впливу діяльності суб'єктів на довкілля, екологічну експертизу, ліцензування охорони довкілля.

Рекомендовано проводити оцінку екологічної ефективності, яку потрібно представляти як внутрішній процес та інструмент управління, що призначений для забезпечення керівництва достовірною інформацією, котра дозволяє визначити відповідність екологічної ефективності організації сукупності критеріїв встановлених керівництвом організації та відповідним нормативним актам.

Встановлені етапи оцінки екологічної ефективності: планування, вибір показників екологічної ефективності, збір та аналіз інформації, складання звітності.

Запропонована методика оцінки ефективності управління сферою охорони довкілля та природокористування. На їх основі доцільно зробити висновки та потрібно скласти заходи чи програми, котрі мають бути спрямовані на поліпшення екологічної ситуації.

Відзначено, що економічне обґрунтування природоохоронних заходів потрібно проводити на основі співставлення економічних результатів цих заходів з витратами, що необхідні для їх здійснення.

Відзначено доцільність розробляти Проект впливу на довкілля, котрий треба представляти як документ, що описує усі впливи суб'єкта на довкілля та надає умови сформулювати заходи щодо охорони довкілля.

Наразі можна додати екологічні проблеми, пов'язані з війною. Це передбачає пошук та вивчення шляхів відновлення природного середовища, яке зазнало руйнівного впливу внаслідок військових дій, пов'язаних із російською повномасштабною війною.

На рівні міста та громади потрібно розробляти стратегічний документ природоохоронного напрямку. На основі встановлення основних цілей у стратегії розвитку міста чи громади, формуються природоохоронні цілі, доцільним має бути розробка декількох цільових програм.

Поліпшенню практики природоохоронної діяльності буде сприяти розробки екологічного паспорту міста чи громади, який має включати заходи щодо регулярного оновлення довкілля, це створить умови для встановлення поточного стану довкілля та визначення тенденцій у зміні складників довкілля.

За участю громадськості повинна проводитись стратегічна екологічна оцінка, що має бути використана при розробці Програми соціально-економічного розвитку.

Громадськість за участю представників виконавчих органів повинна проводити заходи, що спрямовані на охорону довкілля.

На основі інформації від громад щодо управлінських рішень у сфері охорони довкілля та природокористування, центральні державні установи можуть здійснювати коригування проектів рішень, внести зміни в документи для врахування поточної ситуації за різними напрямками природоохоронної діяльності.

На основі аналізу охорони довкілля громадські організації повинні виявити існуючі проблеми, а громада повинна розробляти заходи щодо поліпшення ситуації.

Є очевидно доцільним запропонувати на сучасному етапі активізувати дії держави та громадськості у напрямку діджиталізації та застосуванні цифрових технологій щодо питань довкілля, участі громадськості в їх вирішенні, формуванні сучасного екологічного європейського світогляду.

Участь громадськості треба визначати як неперервний процес взаємодії між громадянами та організаціями, що несуть відповідальність за прийняття рішень.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрієнко М.В., Жако В.С. Сутність державної екологічної політики на загальнодержавному та регіональних рівнях. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2016. № 9. Електронний ресурс. Режим доступу : <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=1051>.

2. Андрейцев В. І. Охорона навколишнього природного юидична енциклопедія : у 20 т. Т. 14 : Екологічне право. Редкол. : Ю. С. Шемшученко (голова), А. П. Гетьман (заст. голови) та ін. Харків : Право. 2018. С. 569–570.

3. Андрейцев В. І. Реалізація наукових доктрин екологічного права: концепти методології. Теоретичні та практичні аспекти реалізації екологічного, земельного, аграрного права в умовах сталого розвитку України : матеріали «круглого столу» (м. Харків, 2 груд. 2019 р.). За заг. ред. А. П. Гетьмана. Харків : Право. 2019. С. 13–16.

4. Андрос О. Є. Екологістські рухи в сучасному політичному процесі : монографія. Київ : Стилос. 2012. 206 с.

5. Антонюк У. В. Державно-правовий механізм охорони навколишнього природного середовища в Україні і Польщі: порівняльний аналіз. Університетські наукові записки. 2018. № 4 (40). С. 201–213.

6. Ардатьяєва Т. І. Облік витрат підприємства на природоохоронну діяльність: організація та методика : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.09. Київ, 2014. 20 с.

7. Безлатня Л. О., Гнатюк Н. О. Необхідність природоохоронної діяльності в сучасних умовах. Екологія: наука, освіта, природоохоронна діяльність : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 15-річчю наук.-дослід. лабораторії «Екологія і освіта» . Уманський держ. педагогічний ун-т ім. Павла Тичини. Київ : Науковий світ. 2017. С. 123–124.

8. Білозьоров Є. В. Принципи правозахисної діяльності : доктринальний підхід. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 18. 2017. Вип. 32. С. 35–41.

9. Блавацька Д. А. Реформування екологічного законодавства України – провідний напрямок державної екологічної політики. Теорія і практика правознавства. 2015. Вип. 2 (8). URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/tipp_2015__

10. Бокови́кова Ю. В., Панова О. В. Зарубіжний досвід державного регулювання у сфері охорони навколишнього природного середовища. Актуальні проблеми державного управління. 2018. № 1 (53). С. 137–143. .

11. Бредіхіна В. Л. Право громадян на безпечне навколишнє природне середовище : автореф. дис... канд. юрид. наук : 12.00.06. Харків, 2005. 20 с.

12. Балюк Г. Проблеми законодавчої регламентації та реалізації в Україні екологічної складової концепції сталого розвитку. Право України. 2019. № 2. С. 85–94.

13. Базове дослідження стану та напрямів розвитку екологічної політики України та перспектив посилення участі організацій громадянського суспільства у розробці та впровадженні політик, дружніх до довкілля. Аналітичний звіт. Київ. 2019. 117 с

14. Ветвицький Д. О. Напрями та пріоритети розвитку державної екологічної політики України в умовах глобалізації. Наукові розвідки державного та муніципального управління. 2019. № 1. С. 108–121.

15. Ветвицький Д.О. Розвиток державної екологічної політики України в умовах глобалізації : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.02 / Д.О. Ветвицький ; Акад. муніцип. упр. К. 2010. 20 с.

16. Водний кодекс України : Закон України № 213/95-ВР від 6 черв. 1995 р. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/213/95-вр>.

17. Водна стратегія України на період до 2025 року (наукові основи). За ред. М. І. Ромащенко, М. А. Хвесика, Ю. О. Михайлова. Київ: Інституту водних проблем і меліорації Національної академії аграрних наук України. 2015. 46 с.

18. Гриник О. Ресурси територіальної громади: шляхи формування та ефективного використання. О. Гриник, В. Дручек. Львів, Проект підтримки громад. 2016. 187 с.

19. Гетьман А. П., Костицький В. В. Екологічні права людини в національній і міжнародній правовій доктрині. Проблеми законності. 2020. № 124. С. 68–80.

20. Головка А. Методологічні підходи до дослідження природоохоронної діяльності. Юридичний вісник. 2020. № 2. С. 289–296.

21. Головка А. Л. Екологізм як світоглядно-ідеологічне підґрунтя осмислення природоохоронної діяльності. Матеріали VIII-их наукових читань, присвячених пам'яті академіка В. В. Копейчикова (м. Київ, 22 лист. 2018 р.). Редкол. : А. М. Завальний, Н. В. Лазнюк, Д. О. Тихомиров. Київ : НАВС. 2018. С. 53–56.

22. Головка А. Л. Екологічні права людини у сфері природоохоронної діяльності держави. Права людини і поліція у сучасному світі : матеріали круг. столу, присвяч. пам'яті С.Л. Лисенкова (м. Київ, 12 квіт. 2018 р.). Редкол. : А. М. Завальний, Н. В. Лазнюк, М. М. Пендюра та ін. Київ : ФОП Маслаков. 2018. С. 45–48. .

23. Головка А. Л. Загальнотеоретична конструкція механізму здійснення охорони навколишнього природного середовища в Україні. Часопис Київського університету права. 2018. № 3. С. 62–66.

24. Головка А. Л. Особливості правового регулювання природоохоронної діяльності Європейського Союзу. Сучасні тенденції розбудови правової держави в Україні та світі : зб. наук. статей за матеріалами VII Міжнар. наук.- практ. конф. (м. Житомир, 18 квіт. 2019 р.). Житомир : Вид. О. О. Євенок. 2019. С. 129–131.

25. Громадська організація «Досить труїти Кривий Ріг»: Електронний ресурс: <http://ecopolitic.com.ua>.

26. Головка А. Л. Природоохоронна діяльність в умовах глобалізації: теоретико-правовий аспект. Публічне право. 2018. № 4 (32). С. 214–221.

27. Енциклопедія екорішень. Електронний ресурс: https://rubryka.com/special_project/ecorishennya-special/.

28. Єдина екологічна платформа «ЕкоСистема». Електронний ресурс: <https://eco.gov.ua/>.

30. Дюпон К. Відносини між Євросоюзом та Україною: необхідність конкретизації структури відносин у цілому та в екологічній сфері. Право України. 2017. № 2. С. 105–113.

31. Закон України «Про громадські об'єднання» від 22 березня 2012 р. № 4572-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17#Text> (дата звернення: 30.06.2020).

32. Закон України «Про екологічну мережу» від 24 червня 2004 р. № 1864-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1864-15#top> 104.

33. Закон України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» від 28 лютого 2019 р. № 2697-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19>

34. Закон України «Про охорону атмосферного повітря» від 16 жовтня 1992 р. № 2707-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2707-12#top>

35. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25 червня 1991 р. № 1264-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#top>

36. Закон України «Про оцінку впливу на довкілля» від 23 травня 2017 р. № 2059-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2059-19#top>

37. Закон України «Про природно-заповідний фонд України» від 16 червня 1992 р. № 2456-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-12#Text>

38. Закон України «Про рослинний світ» від 9 квітня 1999 р. № 591-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/591-14#Text>

39. Закон України «Про стратегічну екологічну оцінку» від 20 березня 2018 р. № 2354-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2354-19#top>

40. Зелена відбудова України: позиція громадськості. Електронний ресурс : <http://ept.org.ua-annonces/>.

41. Законодавство України про довкілля : збірник : у 2 т. Т. 1. Уклад. А. П. Гетьман, М. В. Шульга. Харків : Одиссей, 2017. 670 с.

42. Закон України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року» від 21 грудня 2010 року

№ 2818-VI Верховна Рада України. Електронний ресурс. Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2818-17>.

43. Зелена відбудова України: позиція громадськості. Електронний ресурс: <http://epl.org.ua>.

44. Золотарьова Н. І. Адміністративна діяльність правоохоронних органів з охорони навколишнього природного середовища : монографія. Київ : НТУ. 2017. 384 с.

45. Інформаційний щорічник щодо активізації небезпечних екзогенних геологічних процесів за даними моніторингу ЕГП. Київ. Державна служба геології та надр України. Державне науково-виробниче підприємство «Державний інформаційний геологічний фонд України». 2020. 104 с.

46. Іванюк Д. П., Шульга І. В. Управління природоохоронною діяльністю : навч. посіб. Київ : Алеута. 2017. 368 с.

47. Івасечко О. Особливості формування екологічної політики Європейського Союзу. Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку. 2017. Вип. 25. С. 113–118.

48. Кібич І. В. Менеджмент організації природоохоронної діяльності : посіб. Чернівці : Рута.. 2022. 104 с.

49. Кодекс України про надра від 27 липня 1994 р. № 132/94-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/132/94-вр#top> 141.

50. Конвенція про охорону біологічного різноманіття від 5 червня 1992 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_030#top

51. Конституція України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> 143. Конституція України. Науково-практичний коментар / Редкол. : В. Я. Тацій (голова редкол.), О. В. Петришин (відп. секретар), Ю. Г. Барабаш та ін. 2-ге вид., переробл. і допов. Харків : Право. 2019. 1128 с.

52. Коритко Л. Я. Становлення та розвиток інституту державного управління у галузі охорони довкілля в австрійському праві XIX ст. Науковий вісник Чернівецького університету. 2018. Вип. 644. С. 64–67.

53. Кодекс цивільного захисту України : закон України № 5403-VI від 2 жовтня 2012 р. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5403-17>.

54. Крисаченко В.С., Хильки М.І. Екологія. Культура. Політика: Концептуальні засади сучасного розвитку/ В.С. Крисаченко., М.І. Хильки. – К.: Знання, 2011. – С.422-427

55. Козак В. Т. Комахи України. 2-ге вид., випр. і допов. Тернопіль: Підручники і посібники. 2014. 175 с.

56. Кройтор Р. В. Археозоологічний комплекс з поселення Уч-Баш Археологія. 2012. № 1. С. 71–82.

57. Куцоконь Ю., Квач Ю. Українські назви міног і риб фауни України для наукового вжитку. Біологічні студії. 2019. Т. 6. № 2. С. 199–220.

58. Лазор О.Я. Державне управління у сфері реалізації екологічної політики в Україні: організаційно-правові засади : монографія. Л. : Ліга-Прес. 2013. 542 с.

59. Люленко С. Громадські природоохоронні організації та напрямки їх екологічної діяльності/С.Люленко//Молодь і ринок. – 2022.- №3.

60. Мацькевич М. М. Конституційно-правові засади забезпечення культурних прав і свобод людини та громадянина в Україні : монографія. Івано Франківськ : Місто НВ. 2019. 464 с.

61. Морозова Л. П., Бондарчук А. О., Варук Ю. С. Роль екологічних цінностей у формуванні екологічної культури особистості. Молодий вчений. 2017. № 11. С. 46–50.

62. Мусієнко М. М., Серебряков В. В., Брайон О. В. Екологія. Охорона природи : словник-довідник. Київ : Знання. КОО. 2002. 550 с

63. Малиш Н.А. Ефективні механізми формування державної екологічної політики : монографія. К. : К.І.С. 2018. 348 с.

64. Місія та стратегія Міністерства екології та природних ресурсів. Офіційний портал Міністерства екології та природних ресурсів. 2019. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://menr.gov.ua/content/misiya-tastrategiya.html>.

65. Мягченко О.П. Основи екології : підруч. для вищ. навч. закладів. К. : Центр учбової літератури. 2020. 312 с.

66. Національна стратегія управління відходами в Україні до 2030 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України № 820-р від 8 листопада 2017 р. // Верховна Рада України. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/820-2017->

67. Напрямки вдосконалення природоохоронної діяльності в Збройних Силах України : науково-методичний посібник. Ю. І. Ситник та ін. За ред. О. І. Лисенка, С. М. Чумаченка, Ю. І. Ситника. Київ : ННДЦ ОТ і ВБ України. 2016. 424 с.

68. Навчальний посібник для вивчення дисципліни «Моніторинг довкілля» для студентів напряму підготовки 6.040106 «Екологія, охорона навколишнього середовища та збалансоване природокористування» освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр».– Полтава: ПолтНТУ. 2016. 117 с. Укладачі: Рома В.В.

69. Оцінка екологічної шкоди та пріоритети відновлення довкілля на Сході України. Київ: ВАІТЕ. 2017. 88 с.

70. Охорона навколишнього середовища. Фізичні та хімічні основи галузевого виробництва: Навчальний посібник. Смирнов В. О., Білецький В. С. «Новий Світ-2000». ФОП Піча С. В. 2022.148 с.

71. Постанова Верховної Ради України «Про Основні напрями державної політики України у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки» від 05.03.1998 № 188/98- ВР. Верховна Рада України Електронний ресурс. Режим доступу : <https://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/188/98-%D0%B2%D1%80>.

72. Про охорону земель: Закон України № 962-IV від 19 червня 2003 р. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 39. Ст. 349. UR<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/962-15#Text>

73. Про Червону книгу України: Закону України № 3055-III від 7 лютого 2002 р..Відомості Верховної Ради України. 2002. № 30. Ст. 20. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3055-14#Text>

74. Парниковий ефект і зміни клімату в Україні: оцінки та наслідки. За ред. В. І. Лялька. Київ: Наукова думка. 2015. 283 с.

75. Писанець Є., Кукушкін О. Земноводні Криму. Київ.: Національний науково-природничий музей НАН України. 2016. 320 с.

76. Потіха А. Проблема видобутку бурштину: сучасний стан та перспективи вирішення. Україна: події, факти, коментарі. 2016. № 5. С. 36–44.

77. Руденко Л. Г., Голубцов О. Г., Чехній В. М. та ін. Методологія і практика оцінювання території України для заповідання. Київ: Наукова думка. 2020. 232 с.

78. Павлова О. В. Екологізація громадянського суспільства. Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т. Т. 14 : Екологічне право. Редкол. : Ю. С. Шемшученко (голова), А. П. Гетьман (заст. голови) та ін. Харків : Право. 2018. С. 263–264.

79. Перга Т. Ю. Глобальна екологічна політика та Україна : монографія. Ніжин : Вид. Лисенко М. М., 2019. 288 с.

80. Петрушенко В. Тлумачний словник основних філософських 274 термінів. Львів : Вид-во Нац. ун-ту «Львівська політехніка». 2009. 264 с.

81. Поппер Л. В. Екологізм як сучасна ідеологічна система. Гілея. 2018. Вип. 84. С. 456–461.

82. Поппер Л. В. Структурно-функціональна характеристика ідеології екологізму. Нова парадигма. 2019. Вип. 120. С. 178–190.

83. Постанова Верховної Ради України «Про Основні напрями державної політики України в галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки» від 5 березня 1998 р. № 188/98-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/188/98-вр#Text> (дата звернення: 20.10.2020).

84. Постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання оптимізації системи центральних органів виконавчої влади» від 27 травня 2020 р. № 425. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/deyaki-pitannya-optimizaciyi-sistemicentralnih-organiv-vikonavchoyi-t270520>.

85. Постанова Кабінету Міністрів України «Питання Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства» від 20 серпня 2014 р.

№ 459. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/459-2014-p#Text> 86. 86. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліку видів діяльності, що належить до природоохоронних заходів» від 17 вересня 1996 р. № 1147. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1147-96-p#top>

87. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку визначення розмірів і меж водоохоронних зон та режиму ведення господарської діяльності в них» від 8 травня 1996 р. № 486. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/486-96-p>

88. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року: Закон України № 2697-VIII від 28 лютого 2019 р. Відомості Верховної Ради. 2019. № 16. Ст. 70. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19>. Text

89. Павлова О. В. Екологізація громадянського суспільства. Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т. Т. 14 : Екологічне право. Редкол. : Ю. С. Шемшученко (голова), А. П. Гетьман (заст. голови) та ін. Харків : Право. 2018. С. 263–264.

90. Перга Т. Ю. Глобальна екологічна політика та Україна : монографія. Ніжин : Вид. Лисенко М. М., 2019. 288 с.

91. Петрушенко В. Тлумачний словник основних філософських 274 термінів. Львів : Вид-во Нац. ун-ту «Львівська політехніка». 2009. 264 с.

92. Поппер Л. В. Екологізм як сучасна ідеологічна система. Гілея. 2018. Вип. 84. С. 456–461.

93. Поппер Л. В. Структурно-функціональна характеристика ідеології екологізму. Нова парадигма. 2019. Вип. 120. С. 178–190.

94. Руденко В. П., Руденко С. В. Оцінка природно-ресурсного потенціалу України як основа менеджменту природоохоронної діяльності : монографія. Чернівці : Рута. 2019. 248 с.

95. Сливка М. М. Історико-правовий аспект формування і розвитку охорони навколишнього середовища в Україні. Адміністративне право і процес. 2019. № 4 (10). С. 158–164.

96. Собовий О. М. Конституційна регламентація питань захисту людини та об'єктів навколишнього природного середовища від дії негативних чинників. *Dictum factum*. 2018. № 1. С. 96–104.

97. Совгіра С. В. *Методологія природоохоронної діяльності*. Вісник Черкаського університету. Серія: Педагогічні науки. 2017. № 196. Ч. II. С. 158–161.

98. Совгіра С. В., Гончаренко Г. Є., Люленко С. О. *Технологія та організація природоохоронних робіт : підручник*. Київ : Науковий світ. 2016. 319 с.

99. Суєтнов Є. П. Декларація Конференції Організації Об'єднаних Націй з проблем оточуючого людину середовища, Стокгольмська декларація (1972). *Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т. Т. 14 : 256 с.*

100. Тішкова Н. *Державне управління охороною навколишнього середовища на Українських землях : ретроспективний аналіз*. Державне управління та місцеве самоврядування. 2016. № 3 (30). С. 34–42.

101. Тішкова Н. Система органів державного управління охороною навколишнього середовища в країнах Європейського Союзу: досвід Німеччини та Франції. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2015. Вип. 3 (26). С. 90–100.

102. Тішкова Н. Л. *Реформування державного управління охороною навколишнього середовища в контексті європейської інтеграції України : дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.01*. Дніпро. 2018. 265 с.

103 : *Екологічне право*. Редкол. : Ю. С. Шемшученко (голова), А. П. Гетьман (заст. голови) та ін. Харків : Право. 2018. С. 383–388.

104. *Екологічне право : навч. посіб.* Т. П. Устименко та ін. За ред. Т. П. Устименко. Київ : Алерта : Правова Єдність. 2016. 289 с.

105. *Екологічні паспорти регіонів за 2019 рік*. Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України. URL: <https://mepr.gov.ua/news/35913.html>

106. Україна. 30 років незалежності. Стислий довідник. За ред. д. і. н., проф. Киридон А. М. Київ: Державна наукова установа «Енциклопедичне видавництво». 2021. 536 с.

107. Фесенко Г. В., Бокотей А. А. Анотований список українських наукових назв птахів фауни України (з характеристикою статусу видів). Київ; Львів: 2017. 112 с.

108. Хільчевський В.К., Забокряцька М.Р., Кравчинський Р.Л. Екологічна стандартизація та запобігання впливу відходів на довкілля. К.: ВПЦ "Київський університет". 2016. 192 с. 3.

109. Шматько В. Г., Нікітін Ю. В. Екологія і організація природоохоронної діяльності : навч. посіб. 2-ге вид., стер. Київ : КНТ. 2018. 304 с.

110. Якимчук С. А. Зарубіжний досвід у сфері охорони навколишнього природного середовища. Економічний часопис-XXI. 2017. № 7–8(2). С. 17–20.

111. Ячменьова В. М., Святохо Н. В. Оцінка ефективності витрат на природоохоронну діяльність промислового підприємства : монографія. Сімферополь : Аріал. 2011. 264 с.

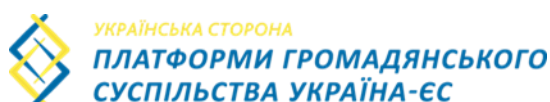
ДОДАТОК А

ГРОМАДСЬКІ СЛУХАННЯ
у процедурі оцінки впливу на довкілля:
аналіз практики та рекомендації із вдосконалення

аналітичний документ на основі методу аналізу кейсів

Львів – 2021

<u>ВСТУП</u>	3
<u>АНАЛІЗ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ГРОМАДСЬКІ СЛУХАННЯ У ПРОЦЕДУРІ ОЦІНКИ ВПЛИВУ НА ДОВКІЛЛЯ ТА ОКРЕМИХ ВИПАДКІВ ЙОГО ЗАСТОСУВАННЯ</u>	5
ПІДГОТОВКА ДО ГРОМАДСЬКИХ СЛУХАНЬ.....	5
ОБРАННЯ МІСЦЯ (НАСЕЛЕНОГО ПУНКТУ, МІСЦЕВОСТІ) ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ ГРОМАДСЬКИХ СЛУХАНЬ.....	5
МІСЦЕ (ПРИМІЩЕННЯ) ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ ГРОМАДСЬКИХ СЛУХАНЬ	8
ПЕРЕБІГ ГРОМАДСЬКИХ СЛУХАНЬ У ПРОЦЕДУРІ ОЦІНКИ ВПЛИВУ НА ДОВКІЛЛЯ.....	10
ПІДТВЕРДЖЕННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ ОРГАНІЗАТОРА ГРОМАДСЬКИХ СЛУХАНЬ.....	10
ВІДКРИТТЯ ГРОМАДСЬКИХ СЛУХАНЬ, ПРОБЛЕМА ФОРМАЛЬНОГО ПІДХОДУ	11
ВИСТУП СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ, ЗАПИТАННЯ І ВІДПОВІДІ НА ЗАПИТАННЯ.....	13
ЗАПИТАННЯ ДО СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ ТА ВІДПОВІДІ НА НИХ	14
ПОДАННЯ ЗАУВАЖЕНЬ І ПРОПОЗИЦІЙ.....	15
ТРИВАЛІСТЬ (ЧАС ПРОВЕДЕННЯ) ГРОМАДСЬКИХ СЛУХАНЬ.....	16
ЗРИВ ГРОМАДСЬКИХ СЛУХАНЬ ПРЕДСТАВНИКАМИ ГРОМАДСЬКОСТІ	17
ЗАКРИТТЯ ГРОМАДСЬКИХ СЛУХАНЬ.....	19
ФІКСАЦІЯ ПЕРЕБІГУ ГРОМАДСЬКИХ СЛУХАНЬ.....	21

<u>РЕКОМЕНДАЦІЇ ІЗ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРАКТИКИ ПРОВЕДЕННЯ ГРОМАДСЬКИХ СЛУХАНЬ У ПРОЦЕДУРІ ОЦІНКИ ВПЛИВУ НА ДОВКІЛЛЯ</u>	<u>22</u>
РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ГРОМАДСЬКОСТІ	22
РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ	23
РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ФУНКЦІЙ ПРЕДСТАВНИКІВ УПОВНОВАЖЕНОГО ЦЕНТРАЛЬНОГО ОРГАНУ, УПОВНОВАЖЕНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ОРГАНІВ ТА ІНШИХ ОРГАНІЗАТОРІВ ГРОМАДСЬКИХ СЛУХАНЬ	25
РЕКОМЕНДАЦІЇ УПОВНОВАЖЕНОМУ ЦЕНТРАЛЬНОМУ ОРГАНУ	27

Вступ

Оцінка впливу на довкілля, згідно з європейським підходом, запровадженим Законом України «Про оцінку впливу на довкілля», є процедурою, за допомогою якої вплив планованої діяльності на довкілля оцінюється і враховується компетентним органом під час прийняття рішення про погодження такої діяльності. Сумлінне проведення усіх кроків цієї процедури має своїм наслідком досягнення очікуваної мети

– відвернення, мінімізацію, компенсацію впливів планованої діяльності на довкілля, забезпечення екологічної безпеки, охорони довкілля, раціонального використання і відтворення природних ресурсів.

Прозорість процедури та участь у ній громадськості є загально визнаними міжнародними елементами процедури оцінки впливу на довкілля, вироблені майже п'ятдесятилітнім досвідом, які суттєво впливають на досягнення позитивного екологічного результату процедури.

У процесі оцінки впливу на довкілля з метою виявлення, збирання та врахування зауважень і пропозицій громадськості до планованої діяльності проводиться громадське обговорення. Перевагами запровадженої процедури оцінки впливу на довкілля є покладення обов'язків із забезпечення громадського обговорення та врахування зауважень і пропозицій громадськості на уповноважений орган². І це логічно, адже замовник, яким би екологічно і соціально відповідальним він не був, є зацікавленим у прийнятті позитивного рішення щодо його планованої діяльності. Уповноважений орган є особою неупередженою і відповідальною за прийняте рішення, а відтак і зацікавленою в отриманні якомога більше додаткової інформації, важливої для прийняття зваженого, поінформованого і обґрунтованого рішення.

Належне виконання уповноваженим органом обов'язку із врахування коментарів громадськості не надає громаді можливості накласти «вето» на проект, але передбачає відповідальне опрацювання уповноваженим органом, який приймає рішення, усіх зауважень, їхнє врахування чи обґрунтоване відхилення, а також інформування громадськості про прийняте рішення разом із обґрунтуванням причин і міркувань, покладених в основу цього рішення.

Популярною в Україні, а тепер і обов'язковою формою участі громадськості на етапі громадського обговорення звіту з оцінки впливу на довкілля, є громадські слухання. Лише протягом першого року впровадження процедури в Україні уповноваженими органами було проведено понад п'ятсот громадських слухань³.

Норми Закону України «Про оцінку впливу на довкілля» та розроблених на його виконання нормативно-правових актів, що стосуються громадських слухань, у повній мірі відповідають міжнародним зобов'язанням та стандартам. Разом з тим, із часу вступу в силу закону, окремі ситуації із практики їхнього застосування поставила перед суб'єктами оцінки впливу на довкілля ряд запитань, відповіді на які не просто віднайти у законодавчому полі.

Даний документ аналізує окремі найбільш резонансні громадські слухання, які викликали значне занепокоєння громадськості та добре висвітлювалися у пресі, дані Єдиного реєстру із оцінки впливу на довкілля, а також зібрану нами інформацію під час

особистого відвідування громадських слухань та інтерв'ю із окремими представниками громадськості та уповноважених органів. На основі такого аналізу ми окреслюємо проблемні ситуації, які, на нашу думку, можуть заважати ефективній участі громадськості у процедурі оцінки впливу на довкілля. Цей аналітичний документ не претендує на всеохоплююче дослідження. Разом з тим, проаналізовані ситуації або кейси (від англійського слова «case», що означає випадок, приклад), дають можливість висловити ряд пропозицій методичного та організаційного характеру для уповноважених органів, суб'єктів господарювання та представників громадськості, спрямовані на організацію та участь у громадських слухань таким чином, що максимально сприяє досягненню мети оцінки впливу на довкілля, а саме – запобігання шкоді довкіллю, забезпечення екологічної безпеки та охорони довкілля.

1. Аналіз законодавства про громадські слухання у процедурі оцінки впливу на довкілля та окремих випадків його застосування

Громадські слухання є обов'язковою формою громадського обговорення звіту з оцінки впливу на довкілля (частина 5 статті 7 Закону України “Про оцінку впливу на довкілля”). Порядок організації і проведення громадських слухань детально регламентується Порядком проведення громадських слухань у процесі оцінки впливу на довкілля, затвердженим Постановою КМУ від 13 грудня 2017 р. № 9894 (далі – Порядок проведення громадських слухань у процесі оцінки впливу на довкілля).

Громадські слухання проводяться в період громадського обговорення звіту з оцінки впливу на довкілля уповноваженим органом⁵ або спеціально найнятою ним незалежною особою – організатором громадських слухань.

Мета громадських слухань – поінформувати громадськість про плановану діяльність, її очікувані впливи на довкілля та спроектовані природоохоронні заходи, надати відповіді на запитання громадськості, а також зібрати від громадськості будь-які зауваження та пропозиції щодо планованої діяльності.

Брати участь у громадських слуханнях можуть будь-які представники громадськості незалежно від відстані проживання до місця розміщення планованого об'єкта, місця реєстрації неурядової організації чи будь-яких інших факторів. Закон України “Про оцінку впливу на довкілля” надає право на участь у процедурі оцінки впливу на довкілля будь-якій фізичній чи юридичній особі, не встановлюючи жодних спеціальних критеріїв, яким би така особа мала відповідати.

1.1. Підготовка до громадських слухань

1.1.1. Обрання місця (населеного пункту, місцевості) для проведення громадських слухань

Згідно з Порядком проведення громадських слухань у процесі оцінки впливу на довкілля, якщо вплив планованої діяльності не поширюється за межі області, проводяться одні громадські слухання альтернативно за місцем провадження планованої діяльності, або в адміністративному центрі адміністративно-територіальної одиниці, яка може зазнати впливу планованої діяльності. Згідно із пункту 9 цього Порядку, до подання оголошення про початок громадського обговорення звіту з оцінки впливу на довкілля суб'єкт господарювання консультується з уповноваженим органом щодо місця та часу проведення громадських слухань з метою забезпечення можливості присутності всіх потенційних учасників.

Аналіз даних Єдиного реєстру із оцінки впливу на довкілля⁶ показує, що обираючи місце проведення громадських слухань уповноважені органи та суб'єкти господарювання не завжди оптимально обирають місце проведення громадських слухань, що має наслідком відсутність чи низьку явку громадськості на такі слухання.

Проведення громадських слухань у обласному центрі за умови, що вплив планованої діяльності є локальним (не виходить за межі одного району, чи навіть території сільської ради), а відстань до обласного центру перевищує декілька десятків кілометрів, на нашу думку, є малоефективним. Воно також суперечить вимогам національного законодавства про оцінку впливу на довкілля, оскільки не забезпечує належне залучення громадськості, що може зазнати впливу від реалізації планованої діяльності. Не дивно, що громадськість на ці слухання не з'явилася.

Також малоефективним, на нашу думку, є проведення громадських слухань у місцевості, що є значно віддаленою від планованого місця провадження діяльності, що проходить процедуру оцінки впливу на довкілля, де відповідно проживає населення, яке в першу чергу зацікавлене у громадському обговоренні. Наявність чи відсутність транспортного сполучення, тобто можливість потрапити на слухання громадським транспортом також має братися до уваги.

Очевидно, що плануючи такі громадські слухання, уповноважений орган та суб'єкт господарювала не приділили належної уваги питанню планування слухань таким чином, аби забезпечити можливість присутності всіх потенційних його учасників.

1.1.2. Місце (приміщення) для проведення громадських слухань

Законодавство не обумовлює конкретних вимог щодо приміщення для проведення громадських слухань. Разом із тим, із вимоги про забезпечення під час вибору місця проведення слухань можливості присутності всіх потенційних учасників, випливає, що таке місце повинно бути здатним 1) вмістити усіх осіб, що з'явилися для участі у такому слуханні, тобто бути належним за розміром; 2) забезпечити проведення громадського слухання згідно порядку та регламенту, тобто бути достатньо світлим, тихим і т.д.

У зв'язку із цим, на практиці виникають ситуації, коли прибувши на місце запланованих громадських слухань організатор усвідомлює, що у зв'язку із великою кількістю громадськості, що з'явилася для участі, чи із технічних чи інших причин (відключення електропостачання, розрив труби) проведення слухання у анонсованому приміщенні є неможливим. У такому випадку зміна місця проведення громадських слухань є виправданою за умови, що організатор докладе достатніх зусиль до того, аби усі охочі взяти участь у слуханнях мали можливість потрапити до нового приміщення (у мікрофон повідомляється інформація про зміну місця, громадськість організовано скеровується до нового приміщення, на дверях запланованого місця проведення залишається оголошення про зміну місця проведення тощо). Якщо зміна місця відбулася після анонсованого часу початку слухань і усі бажаючі взяти участь перейшли (чи були переміщені у нове приміщення), і фактично не були позбавлені свого права на участь у громадських слуханнях, на нашу думку, уповноважений органу належно виконав свої функції із організації громадського слухання.

З другого боку, зміна місця проведення громадських слухань, без повідомлення громадськості, яка прибула на слухання, позбавляє громадськість можливості взяти у них участь, що в подальшому може вилитися у громадське невдоволення, протести чи судові

тяганини. У будь-якому випадку, у протоколі громадських слухань має фіксуватися реальне місце проведення слухань, інакше може трактуватися як неналежне виконання службовою особою своїх службових обов'язків.

Проведення громадських слухань у відмінному від анонсованого приміщенні, факт фіксації у протоколі не фактичного, а планованого місця проведення слухань та ряд інших причин, що розглядаються у інших розділах даного документа, викликало значну стурбованість серед місцевого населення та громадських екологічних організацій та послужило підставами для протестів, скарг і планів щодо судового оскарження¹³.

Згідно затверджені форми оголошення про початок громадського обговорення звіту з оцінки впливу на довкілля¹⁴, таке оголошення повинно містити інформацію про дату, час, місце та адресу проведення громадських слухань. Важливо, що зазначатися має і місце (до прикладу, готель «Україна» чи загальноосвітня школа №1), і адреса проведення слухання. Зазначення неповної інформації знижує можливості громадськості потрапити (чи вчасно потрапити) на громадські слухання.

Проведення слухань у іншому місці мало наслідком те, що частина бажаючих (ті, хто прийшли раніше, чи пізніше) на слухання не потрапила. Лише ті, хто в часі і просторі опинилися поряд із активістами місцевої громадської організації, яка з'ясувала фактичне місце проведення слухань, були перенаправлені до готелю «Магістраль».

1.2. Перебіг громадських слухань у процедурі оцінки впливу на довкілля

1.2.1. Підтвердження повноважень організатора громадських слухань

Чинне законодавство дозволяє уповноваженому органу проводити громадські слухання самостійно, або ж залучати для їхнього проведення організатора – особу приватного права, яка в порядку публічних закупівель залучається уповноваженим органом для проведення громадських слухань. У разі проведення уповноваженим центральним органом або уповноваженим територіальним органом громадських слухань самостійно відповідний орган виконує всі функції, передбачені для організатора громадських слухань¹⁷.

Згідно із пунктом 7 Порядку проведення громадських слухань, організатор громадських слухань: проводить громадські слухання відповідно до Закону та цього Порядку; реєструє учасників громадських слухань у журналі (відомості) реєстрації учасників; реєструє виступи учасників громадських слухань у журналі (відомості) реєстрації виступів; забезпечує аудіо- та/або відео-фіксацію ходу громадських слухань; здійснює головування під час громадських слухань; готує протокол громадських слухань. Законодавство не передбачає можливості передоручити ці обов'язки будь-яким іншим особам (наприклад, голові сільради, суб'єкту господарювання тощо).

У зв'язку із обмеженим кадровим забезпеченням Мінприроди та уповноважені територіальні органи відряджають одного представника для участі у громадських слуханнях. У разі явки великої кількості громадськості одній особі виконати усі обов'язки організатора об'єктивно дуже тяжко, а це породжує бажання суб'єкта господарювання допомоги.

Залучення будь-якої іншої особи, тим більше представника суб'єкта господарювання, до проведення слухання, чи виконання інших функцій організатора, на нашу думку, суперечить положенням чинного законодавства про неупередженість та відсутність конфлікту інтересів організатора громадських слухань. На практиці це знижує

рівень довіри до організатора та може сприяти ескалації конфліктної ситуації. Саме враховуючи недостатність кадрів у уповноважених органах, законодавство із оцінки впливу на довкілля і передбачило можливість залучення незалежних організаторів, які повинні володіти достатніми людськими і технічними ресурсами, необхідними для проведення громадських слухань у відповідних регіонах.

На практиці також трапляються випадки, коли представники громадськості вимагають від особи, яка представляється представником уповноваженого органу та організатором громадського слухання, документи, що підтверджують його повноваження.

Разом з тим, законодавство не передбачає необхідності документального підтвердження організатором своїх повноважень під час громадських слухань. В той же час, під час відкриття слухань організатор представляється і роз'яснює свої повноваження і роль у громадських слуханнях, що у свою чергу фіксується у протоколі, а пізніше публікується у загальнодоступному Єдиному реєстрі із оцінки впливу на довкілля. У ході громадських слухань особа організатора також фіксується аудіо чи відео засобами.

1.2.2. Відкриття громадських слухань, проблема формального підходу

Згідно із Порядком проведення громадських слухань у процедурі оцінки впливу на довкілля та доданою до нього обов'язковою формою протоколу громадських слухань¹⁸, слухання складаються із таких основних частин: 1) відкриття громадського слухання головуєчим; 2) інформування суб'єктом господарювання громадськості про плановану діяльність, її можливий негативний вплив на довкілля та плановані природоохоронні заходи; 3) надання суб'єктом господарювання відповідей на запитання громадськості; 4) подання усних зауважень і пропозицій громадськості; 5) підбиття підсумків та закриття громадських слухань головуєчим. Усі ці блоки громадського слухання є не випадковими і виконують своє завдання.

На момент вступу в дію Закону України «Про оцінку впливу на довкілля» кадрове забезпечення уповноваженого центрального та територіальних органів було недостатнім для належного виконання функцій, що поклалися на них цим законом. Реагуючи на таку ситуацію, Мінприроди розробило зразок промови головуєчого на громадських слуханнях. Такий зразок в більшій мірі відповідає вимогам Порядку проведення громадських слухань у процедурі оцінки впливу на довкілля і зводить до мінімуму можливі помилки головуєчого, навіть в умовах, якщо особа проводить слухання вперше чи працює у відділі уповноваженого органу, що не займається оцінкою впливу на довкілля (відділ зав'язків із громадськістю, будь-який інший відділ). За результатами нашого аналізу представники уповноважених органів практично не допускають помилок чи порушень процедури під час відкриття громадських слухань.

Разом з тим, громадськість непоодинокі повідомляє про читання промови надто тихо, швидко чи нерозбірливо, що нівелює її зміст, а це, в свою чергу, знижує ефективність участі громадськості в процедурі оцінки впливу на довкілля. Також громадськість повідомляє про випадки формального підходу головуєчого до виконання покладених на нього функцій із проведення громадських слухань. Крім того, в силу особистісних факторів, браку досвіду на практиці мають місце випадки, коли представники уповноваженого органу із різним профілем, рівнем кваліфікації та відповідальності по різному ставляться до своїх функцій із головування на громадських

слуханнях. Мають місце поодинокі випадки, коли лідируючу роль перебирає представник суб'єкта господарювання.

Виконання представником суб'єкта господарювання функцій організатора громадських слухань, на нашу думку, суперечить встановленим вимогам і негативно сприймається громадськістю. Організатор громадського слухання повинен не допускати таких ситуацій і забезпечити проведення громадських слухань згідно встановленого порядку та регламенту, із виконанням учасниками слухань своїх відповідних ролей і функцій.

З метою компенсації можливих помилок організатора громадських слухань під час відкриття громадських слухань та усього їх ходу доречним видається розробити для громадськості довідку «Ваші права під час громадських слухань у процедурі оцінки впливу на довкілля». У такі довідці варто чітко роз'яснити порядок проведення слухань, а саме виступів учасників, подання запитань, зауважень і пропозицій, можливість подати письмові зауваження і пропозиції безпосередньо на слуханнях, чи протягом строку громадського обговорення, порядок розгляду і врахування їх уповноваженим органом, та ознайомлення громадськості із результатами процедури оцінки впливу на довкілля, в тому числі результатами участі громадськості. Така довідка, обговорена із зацікавленими сторонами та доведена до відома громадськості, суттєво покращить обізнаність громадськості у процедурі та забезпечить виконання окремих функцій головуючого на громадських слуханнях, які він із тих чи інших причин не виконав (помилки головуючого, зрив слухання представниками громадськості). Також вона сприятиме формуванню єдиного підходу до практик проведення громадських слухань у відповідних регіонах та в цілому у державі.

Таку довідку доречно роздавати під час реєстрації, розміщати для ознайомлення у приміщенні, де проводяться громадські слухання, а також опублікувати на веб-сайтах уповноважених органів, а також на сайті Єдиного реєстру із оцінки впливу на довкілля у розділі «Інформація та законодавств».

1.2.3. Виступ суб'єкта господарювання, запитання і відповіді на запитання

Роль суб'єкта господарювання у громадських слуханнях полягає у представленні своїх планів та у наданні відповідей на запитання громадськості щодо планованої діяльності та змісту звіту із ОВД. Участь суб'єкта господарювання у громадських слуханнях є обов'язковою, оскільки в разі його неявки громадські слухання вважаються такими, що не відбулися.

Згідно із пунктами 16-17 Порядку проведення громадських слухань, доповідь суб'єкта господарювання під час громадських слухань повинна містити: короткий опис планованої діяльності; основні положення та висновки звіту з оцінки впливу на довкілля; інформацію про можливий негативний вплив на довкілля; заходи, спрямовані на запобігання, відвернення, уникнення, зменшення, усунення значного негативного впливу на довкілля, у тому числі (за можливості) компенсаційні заходи; зміст зауважень і пропозицій громадськості, що надійшли до початку громадських слухань; інші відомості щодо планованої діяльності, визначені суб'єктом господарювання. У разі необхідності після суб'єкта господарювання, за його пропозицією, виступають інші співдоповідачі, експерти або спеціалісти.

Згідно із пункту 7 Порядку проведення громадських слухань у процедурі оцінки впливу на довкілля, організатор громадських слухань зобов'язаний проводити громадські слухання відповідно до Закону та цього Порядку, а це означає, що у випадку описаних вище громадських слухань він був зобов'язаний на таку ситуацію відреагувати, звернувши увагу суб'єкта господарювання на зміст пунктів 16-17 вищезазначеного Порядку та надавши йому можливість додати необхідну інформацію.

Кожен звіт з оцінки впливу на довкілля повинен містити резюме нетехнічного характеру інформації, що подається у звіті, розраховане на широку аудиторію²². Виконане згідно вимог закону, таке резюме в повній мірі охоплює інформацію, що згідно із Порядком проведення громадських слухань у процесі оцінки впливу на довкілля має повідомлятися суб'єктом господарювання. На нашу думку, оголошення такого резюме під час свого виступу на громадських слуханнях може бути альтернативним способом виконання суб'єктом господарювання своєї функції із представлення інформації про плановану діяльність (окрім інформації про зміст зауважень і пропозицій громадськості, що надійшли до початку громадських слухань).

1.2.4. Запитання до суб'єкта господарювання та відповіді на них

Згідно із Порядком проведення громадських слухань у процедурі оцінки впливу на довкілля та доданою до нього обов'язковою формою протоколу громадських слухань²³, після виступу суб'єкта господарювання громадськості надається можливість поставити йому запитання та отримати на них відповідь (безпосередньо під час слухань чи письмово протягом п'яти робочих днів після їх завершення). Метою цього блоку громадських слухань є глибше інформування громадськості про плановану діяльність та висновки звіту з оцінки її впливу на довкілля.

За результатами процедури оцінки впливу на довкілля у цій ситуації уповноважений орган виніс рішення про відмову у видачі висновку із оцінки впливу на довкілля, в тому числі, з мотивів ненадання суб'єктом господарювання відповідей на запитання громадськості²⁴. Громадські слухання щодо відновлення русла річки Оріль і результати процедури оцінки впливу на довкілля цієї планованої діяльності показують, яких наслідків може очікувати суб'єкт господарювання в разі ігнорування свого обов'язку надати відповіді на запитання громадськості, що ставляться під час громадських слухань.

1.2.5. Подання зауважень і пропозицій

Основним блоком, заради якого власне і проводяться громадські слухання є блок подання усних зауважень і пропозицій громадськості. Усі попередні блоки є по суті підготовчими. Усі усні зауваження і пропозиції фіксуються у відповідному розділі протоколу громадських слухань і в подальшому є предметом розгляду уповноваженим органом на етапі аналізу звіту з оцінки впливу на довкілля.

Громадські слухання щодо норкової ферми у селі Підгірному ілюструють грубу і непоодинокую помилку головуючих на громадських слуханнях. Вони допускають об'єднання блоків запитань до суб'єкта господарювання та висловлення зауважень і пропозицій уповноваженому органу. Запитання до суб'єкта господарювання – це блок громадських слухань, де громадськості надається можливість поставити суб'єкту господарювання запитання і отримати на них відповідь (безпосередньо під час слухання чи протягом 5 робочих днів письмово). Зауваження і пропозиції є принципово відмінними. Вони адресуються уповноваженим органам, які видають висновок з оцінки впливу на

довкілля та рішення про провадження планованої діяльності. Результати розгляду зауважень і пропозицій громадськості доводяться до відома громадськості шляхом опублікування у Єдиному реєстрі із оцінки впливу на довкілля звіту про громадське обговорення та виданих за результатами процедури рішень. У аналізованому слуханні щодо норкової ферми головуюча повністю позбавила громадськість можливості висловити зауваження і пропозиції до звіту з ОВД та планованої діяльності, оскільки навіть не оголосила такої можливості присутнім представникам громадськості.

1.2.6. Тривалість (час проведення) громадських слухань

Законодавство з оцінки впливу на довкілля не встановлює мінімальної чи максимальної тривалості (часу перебігу) громадських слухань. Це обумовлено тим, що в залежності від складності проекту, рівня громадської зацікавленості та інших факторів час, необхідний для проведення громадських слухань, може суттєво відрізнятись. Належне планування регламенту кожного конкретного громадського слухання забезпечує організатор, який зобов'язаний надати усім учасникам громадських слухань рівні умови для висловлення своєї думки, подання пропозицій та зауважень. Деякі вдаються впоратися за годину, а деякі лише на реєстрацію учасників іде дві години, а слухання можуть тривати і пів дня.

Разом з тим, враховуючи передбачену процедуру громадських слухань та усю інформацію²⁵, яка має бути повідомлена громадськості, навіть за умови що така не висловлює жодних запитань, зауважень і пропозицій, коректно проведені громадські слухання не можуть тривати менше ніж пів години. Навіть для одного представника громадськості, що з'явився на слухання, повинно проводитися повноцінне громадське слухання. Більше того, враховуючи, що громадські слухання проводяться не лише для осіб, що безпосередньо на них з'явилися, але і для усіх інших, хто може ознайомитися із протоколом та аудіо чи відеозаписом громадського слухання після їх проведення, скорочення порядку денного громадських слухань не повинно допускатися.

Серед питань, що зазначалися у інтерв'ю представники уповноважених органів, звучало запитання про те, скільки часу необхідно чекати перед тим як відповідним актом фіксувати факт неявки громадськості на громадські слухання. На нашу думку, враховуючи аргументи зазначені у попередньому абзаці, акт про неявку громадськості на слухання може складатися по спливу щонайменше тридцяти хвилин від оголошеного початку громадського слухання.

Не менш цікаве питання, коли можна закрити розпочаті громадські слухання.

На нашу думку, громадські слухання повинні тривати і не можуть бути оголошені закритими допоки громадськість продовжує ставити нові запитання суб'єкту господарювання чи висловлювати нові зауваження і пропозиції. Разом з тим, якщо усі бажаючі висловилися, і із залу лунають повторювані зауваження та пропозиції, які вже зафіксовані у протоколі і на прохання головуючого нові не висловлюються, громадські слухання можна закривати.

1.2.7. Зрив громадських слухань представниками громадськості

Згідно із частиною 5 статті 7 Закону України “Про оцінку впливу на довкілля” громадське обговорення планованої діяльності після подання звіту з оцінки впливу на довкілля проводиться у формі громадських слухань та у формі надання письмових

зауважень і пропозицій (у тому числі в електронному вигляді). Таким чином, проведення громадських слухань на відповідному етапі оцінки впливу на довкілля є обов'язковим для уповноваженого органу. Слухання вважаються такими, що не відбулися, лише в разі неявки організатора чи суб'єкта господарювання.

Разом з тим, можливість брати участь у громадських слуханнях (бути додатково повідомленим про плановану діяльність, мати можливість отримати відповіді на свої запитання від суб'єкта господарювання та висловити свої зауваження і пропозиції) є правом, яким громадськість може скористатися або ні. На практиці мають місце поодинокі випадки, коли окремі представники громадськості здійснювали «зрив» громадських слухань (заважали чи блокували реєстрацію учасників, блокували трибуну, відбирали документи у головуючого), помилково вважаючи, що «зрив» громадського слухання зупинить процедуру оцінки впливу на довкілля і відповідно реалізацію планів суб'єкта господарювання.

Слід розуміти, що обов'язковість громадських слухань полягає у тому, що уповноважений орган зобов'язаний вчинити усі передбачені законом дії, направлені на організацію і проведення таких слухань. Дії ж представників громадськості, які порушують порядок проведення слухань та встановлений регламент, ігнорують вказівки головуючого, іншим чином перешкоджають проведенню громадських слухань, не завжди перешкоджають уповноваженому органу визнати слухання такими, що відбулися та рухатися далі за процедурою. В обидвох описаних вище кейсах уповноважені органи визнали громадські слухання такими, що відбулися та перейшли до наступних етапів процедури оцінки впливу на довкілля.

З другого боку, в разі загрози зриву громадських слухань організатор зобов'язаний, діючи у правовому полі, вчинити усі дії, направлені на організацію і проведення таких слухань. До прикладу, для забезпечення правопорядку він має право запросити представників правоохоронних органів. Також у таких випадках доречно роздавати (розміщувати у приміщенні) копії резюме нетехнічного характеру звіту з оцінки впливу на довкілля та довідок про права громадськості під час громадських слухань (докладніше дивись також розділ 1.2.2.), із тим аби ті представники громадськості, які бажали взяти у них участь, але були позбавлені такої можливості діями інших осіб, змогли дізнатися важливу інформацію про плановану діяльність та їх можливості взяти участь у процедурі оцінки впливу на довкілля поза громадськими слуханнями.

1.2.8. Закриття громадських слухань

Після надання усім бажаючим можливості висловити зауваження і пропозиції відбувається фінальна стадія – закриття громадських слухань. На цій стадії головуючий підбиває підсумки, інформує учасників про порядок урахування зауважень і пропозицій громадськості та закриває громадські слухання.

Проаналізовані відеозаписи та протоколи громадських слухань показують, що представники уповноважених органів часто нехтують цією частиною громадських слухань і скорочують її виключно до оголошення слухань такими, що відбулися, та їх закриття. Через це, покидаючи приміщення слухань, громадськість часто не має уявлення

про те, яким чином їхні зауваження і пропозиції будуть враховані і як вони про це дізнаються.

Важливо також відмітити, що законодавство про оцінку впливу на довкілля не передбачає прийняття під час громадських слухань будь-яких рішень шляхом проведення голосування чи інакшим чином. Також під час слухань зауваження і пропозиції громадськості лише збираються та фіксуються у протоколі чи журналі реєстрації письмових зауважень і пропозицій. Розгляд зауважень і пропозицій громадськості, що надійшли під час громадського обговорення, здійснюється уповноваженим органом на наступному етапі процедури – під час аналізу звіту з оцінки впливу на довкілля, прийняття рішення про допустимість чи недопустимість та встановлення екологічних умов планованої діяльності.

Частою та проілюстрованою нижче помилкою громадськості у процедурі оцінки впливу на довкілля є уявлення про те, що в разі, якщо громадськість проголосує наприкінці офіційних чи інших громадських слухань про неприпустимість планованої діяльності, то така їхня позиція заборонить уповноваженому органу видати позитивний висновок із оцінки впливу на довкілля.

Представникам громадськості важливо розуміти, що проведення будь-яких громадських слухань поза процедурою оцінки впливу на довкілля (власні слухання, сходи села, слухання щодо детальних планів території) не мають жодних правових наслідків для процедури оцінки впливу на довкілля та органів, що приймають висновок з оцінки впливу на довкілля чи рішення про провадження планованої діяльності. Також не мають юридичного значення будь-які рішення, прийняті на офіційних чи інших слуханнях шляхом голосування. У проілюстрованому вище випадку Мінприроди видало відмову у видачі висновку із оцінки впливу на довкілля, але не через рішення громади, а у зв'язку із недоліками звіту з оцінки впливу на довкілля, які унеможливили прийняття рішення про допустимість чи недопустимість планованої діяльності³⁰.

Натомість, проведення та ефективна участь громадськості у формальних слуханнях у процедурі оцінки впливу надає уповноваженому органу можливість почути від громадськості додаткові аргументи, в тому числі, аргументи проти допустимості планованої діяльності чи встановлення ефективних екологічних умов її провадження.

1.3. Фіксація перебігу громадських слухань

Основним документом, що фіксує перебіг громадських слухань є протокол. Протокол громадський слухань складається за формою, затвердженою Порядком проведення громадських слухань у процедурі оцінки впливу на довкілля³². У разі неявки громадськості на слухання, такий факт фіксується у акті. У залежності від обставин заповнюється і підписується один із цих документів.

У даному контексті цікаво проаналізувати ситуацію, що мала місце під час громадських слухань у Харкові, яка викликала значне обурення громадськості та стала однією із причин чому громадськість відмовилася взяти участь у офіційному громадському слуханні.

Громадськості важливо розуміти, що організатори прибувають на слухання не з готовими документами, а із роздрукованими, деколи частково заповненими (назва проекту, що обговорюється, дата) формами акту та протоколу громадських слухань.

Громадські слухання часто проводяться у віддалених місцях, де доступ організатора до друкарської техніки може бути обмежений. Організатор наперед не може знати з'явиться громадськість на слухання чи ні, тому він повинен бути готовий і зафіксувати перебіг слухань у протоколі, і факт неявки громадськості у відповідному акті. Протоколчи акт про неявку громадськості підписується головуючим в день проведення громадських слухань.

Представники уповноважених органів також допускають окремі помилки під час фіксації ходу громадських слухань. Основною із таких помилок є відступлення від обов'язкової затвердженої форми протоколу громадських слухань, до прикладу шляхом скорочення його змісту і не відображення у протоколі окремих обов'язкових частин громадських слухань. Зокрема, як описувалося вище, організатори часто пропускають в ході слухання частину, у якій громадськості надається можливість висловити зауваження і пропозиції. У результаті, ця частина обов'язкової форми протоколу просто видаляється із відповідного файлу³⁴.

Під час аналізу документів із Єдиного реєстру з оцінки впливу на довкілля було також виявлено, що в разі надання уповноваженими органами відмови у наданні висновку з оцінки впливу на довкілля, уповноважені органи не складають і не розміщують у реєстрі звіти про громадське обговорення, а це в свою чергу тягне за собою не розміщення у реєстрі і протоколів громадських слухань, які є складовими звітів про громадське обговорення. Разом з тим, пункт 25 Порядку проведення громадських слухань у процесі оцінки впливу на довкілля вимагає внесення усіх протоколів громадських слухань до Єдиного реєстру з оцінки впливу на довкілля незалежно від результатів такої процедури.

2. Рекомендації із вдосконалення практики проведення громадських слухань у процедурі оцінки впливу на довкілля

2.1. Рекомендації для громадськості

Громадські слухання є ефективним інструментом у процедурі оцінки впливу на довкілля, який, як показує практика, може суттєво вплинути на її результати, в тому числі на ефективне запобігання, відвернення, уникнення, зменшення чи усунення впливу на довкілля. У зв'язку із цим, прибувши на місце проведення громадських слухань, представникам громадськості рекомендується використати надану законом можливість взяти у них участь. Рекомендується також пройти реєстрацію у журналі учасників громадських слухань (пред'являти паспорт чи будь-який інший документ при цьому необхідності немає).

Згідно законодавства про оцінку впливу на довкілля громадськість має право подавати будь-які зауваження і пропозиції без необхідності їх обґрунтовувати. Разом з тим, для ефективнішого донесення до уповноваженого органу своїх міркувань щодо звіту з оцінки впливу на довкілля та планованої діяльності представникам громадськості рекомендується не просто висловлюватися проти, а наводити аргументи щодо повноти та належності підготовленої суб'єктом господарювання оцінки та спланованих ним екологічних заходів, аргументи на користь визнання планованої діяльності недопустимою чи формулювання тієї чи іншої екологічної вимоги для такої діяльності. Громадськості рекомендується скористатися можливістю поставити суб'єкту

господарювання запитання і отримати на них відповіді, одразу чи протягом п'яти робочих днів із дня проведення громадського слухання.

Громадськості також рекомендується керуватися встановленим урядом порядком проведення громадських слухань та вказівками головуючого, не створювати перешкод у перебігу громадських слухань. Зрив громадських слухань чи навіть одностороннє заперечення усіма учасниками громадського слухання не є підставою для відмови у видачі дозвільного документу чи видачі негативного висновку із оцінки впливу на довкілля. Натомість вагомі і доречні зауваження і пропозиції можуть допомогти уповноваженому органу побачити недоліки звіту із оцінки впливу на довкілля, що можуть стати підставою для відмови у видачі висновку, або сформулювати максимально повні і достатні екологічні умови провадження планованої діяльності.

В належній мірі забезпечать відвернення та мінімізацію негативних впливів на довкілля та здоров'я населення, а в окремих випадках – послужити підставами для надання висновку про недопустимість планованої діяльності.

Ставлячи запитання та подаючи свої зауваження і пропозиції, громадськості варто уважно слідкувати за порядком денним і робити це у відповідних частинах громадського слухання. Адже відповіді на запитання буде давати суб'єкт господарювання, а враховувати зауваження і пропозиції – уповноважений орган під час аналізу звіту та підготовки висновку з оцінки впливу на довкілля.

Навіть в разі участі у громадських слуханнях громадськості рекомендується подати свої зауваження і пропозиції письмово. На практиці відомі випадки, коли до протоколу неповно заносилися озвучені з голосу зауваження і пропозиції громадськості. Для донесення до уповноваженого органу вашої повної аргументованої позиції краще обирати таку форму як подання письмових зауважень і пропозицій. Це можна зробити безпосередньо на громадському слуханні (із занесенням до відповідного журналу), чи протягом строку громадського обговорення (до чи після громадських слухань) на адресу уповноваженого органу, що зазначена у оголошенні про початок громадського обговорення, для збору зауважень і пропозицій.

2.2. Рекомендації для суб'єктів господарювання

Попри те, що формальний обов'язок із організації участі громадськості у процедурі оцінки впливу на довкілля лежить на уповноваженому органі, суб'єкту господарювання рекомендується належно виконувати усі обов'язки у цій сфері, що покладаються на нього чинним законодавством. Порушення процедури участі громадськості суб'єктом господарювання (до прикладу, ненадання письмових відповідей на запитання поставлені під час громадських слухань), може стати підставою для відмови у видачі висновку із оцінки впливу на довкілля чи його подальшого оскарження.

Обираючи під час консультацій із уповноваженим органом місце проведення громадських слухань, необхідно керуватися, в першу чергу, очікуваною кількістю громадськості, але в будь-якому разі таке приміщення повинно бути здатним комфортно вмістити щонайменше тридцять осіб. Приміщення має бути освітленим, тихим, в холодну пору року – опалюваним.

Зазначаючи у оголошенні про початок громадського обговорення місце та адресу громадських слухань, необхідно зазначити ці дані якомога точніше. Бажано не допускати

призначення громадських слухань за адресами, де знаходиться велика кількість установ і приміщень, не даючи при цьому додаткових вказівок. Місце і адреса громадських слухань повинні бути зазначені таким чином, аби громадськість могла легко і без зайвих зусиль потрапити на громадські слухання.

Суб'єкт господарювання (його представник) зобов'язаний з'явитися на громадські слухання, інакше вони будуть оголошені такими, що не відбулися. Законодавство не визначає, хто саме від суб'єкта господарювання має бути присутнім на слуханнях (директор, юрист, еколог, фахівець із зав'язків із громадськістю, розробник звіту з оцінки впливу на довкілля). Разом з тим, рекомендовано залучити для участі у громадських слуханнях таких осіб чи особу, яка здатна належно виконати функції, що покладаються на суб'єкта господарювання під час громадських слухань.

Для представлення інформації наведеної вище (окрім інформації про зміст зауважень і пропозицій громадськості, що надійшли до початку громадських слухань) в якості альтернативи можна скористатися резюме нетехнічного характеру звіту з оцінки впливу на довкілля, який обов'язково готується під час розробки кожного звіту.

Суб'єкту господарювання рекомендується бути готовим, в разі необхідності, забезпечити представників громадськості, які з'явилися на слухання, копіями нетехнічного резюме звіту з оцінки впливу на довкілля. Особливо актуальним це стає у ситуаціях потенційного зриву громадських слухань, аби громадськість, яка бажає взяти участь у слуханнях, отримала необхідну інформацію про плановану діяльність та її вплив на довкілля навіть в разі їх зриву іншими учасниками.

Суб'єкту господарювання рекомендується не виходити за межі своєї ролі та не перебирати на себе функції організатора громадського слухання. Це може бути негативно сприйнято громадськістю та послужити підставами для судового оскарження результатів оцінки впливу на довкілля.

2.3. Рекомендації щодо функцій представників уповноваженого центрального органу, уповноважених територіальних органів та інших організаторів громадських слухань³⁵

Враховуючи наведений вище аналіз, рекомендуємо Мінприроди України розробити, обговорити із зацікавленими сторонами та опублікувати на своєму веб-сайті методичні рекомендації із проведення громадських слухань у процедурі оцінки впливу на довкілля, де серед іншого рекомендувати організаторам громадських слухань таке:

Обираючи місце для проведення громадських слухань під час консультацій із суб'єктом господарювання, уповноваженому органу рекомендується враховувати необхідність організації слухань у такому населеному пункті (-ах), який, з одного боку, відповідає вимогам пункту 8 Порядку проведення громадських слухань у процесі оцінки впливу на довкілля, а з другого, забезпечує можливість присутності на слуханнях всіх потенційних учасників.

До участі у громадських слуханнях рекомендується залучати усі громади, що можуть зазнати впливу планованої діяльності, разом з тим, громадські слухання проводити "найближче до людей". Таким чином, якщо вплив планованої діяльності не виходить за межі території сільської ради, де планується розміщення об'єкта, слухання рекомендовано проводити у відповідному селі. Якщо ж вплив виходить за межі території сільської ради, але не поширюється за межі району, слухання можуть проводитися або за

місцем розміщення планованої діяльності, або у районному центрі. При цьому, обираючи місце проведення слухань, уповноваженому органу рекомендовано зважати на відстань від громад, що можуть зазнати впливу, до центру адміністративної одиниці, де розміщуватиметься об'єкт, і до районного центру, а також наявність і розклад рейсового транспорту. Якщо ж вплив поширюється на два і більше районів області, слухання можуть проводитися у обласному центрі. Разом з тим, відстань і можливості представників громадськості доїхати до обласного центру у порівнянні із місцем провадження діяльності мають братися до уваги. Не рекомендується проводити громадські слухання у обласному центрі, якщо вплив планованої діяльності є локальним (не виходить за межі одного району, чи навіть території сільської ради), а відстань до обласного центру є значною.

Зміна місця проведення громадських слухань після опублікування оголошення про початок громадського слухання не допускається. Разом з тим, якщо зміна місця (приміщення) проведення слухань є необхідною з технічних чи інших міркувань (недостатній розмір приміщення, втрата електропостачання), організатору громадських слухань рекомендується докласти максимум зусиль для того аби усі, хто планував прийти у анонсоване місце, були поінформовані про зміну локації та мали можливість потрапити до нового місця проведення громадських слухань (вивішене оголошення, розставлені вказівники, представник організатора інформує та перенаправляє представників громадськості). У такому випадку у протоколі громадських слухань рекомендується фіксувати реальне місце проведення слухань та причини його зміни.

З метою надання громадськості достатнього часу для підготовки до громадських слухань проводити їх рекомендується у другій половині періоду громадського обговорення, але не в останні його дні. Проведення слухань у останні дні громадського обговорення нівелює функцію громадських слухань, яка полягає у наданні громадськості можливості більше дізнатися про плановану діяльність під час слухань, отримати відповіді на свої запитання (в тому числі письмові, що надаються протягом п'яти робочих днів після проведення громадських слухань) і на основі них подати письмові зауваження і пропозиції протягом строку громадського обговорення. Оптимальним є проведення громадських слухань на 11-16 робочий день строку громадського обговорення.

Вийжджаючи на місце проведення громадських слухань представникам уповноважених органів рекомендується мати при собі, і за потреби пред'являти представникам громадськості, документи, що підтверджують уповноваження конкретної посадової особи на проведення відповідного громадського слухання (до прикладу, наказ про відрядження для проведення громадського слухання у місті А).

Уповноваженим органам та іншим організаторам рекомендується свідомо і відповідально підходити до процесу організації і проведення громадських слухань та докладати усіляких зусиль для уникнення формального підходу. Головуючий на громадських слуханнях повинен забезпечити проведення ефективного, а не формального громадського слухання. Відхилення від встановленого законодавством та формою протоколу порядку денного громадських слухань не допускається.

Виглошення промови головуючого повинно здійснюватися розбірливо, в міру швидко і голосно, аби усі присутні змогли почути і зрозуміти її зміст. За потреби під час відкриття громадського слухання головуючому рекомендується детально роз'яснювати присутнім порядок проведення слухань, черговість виступів його учасників. Рекомендується роз'яснювати громадськості, що уповноважений орган іще жодного

рішення щодо планованої діяльності не прийняв, а громадське обговорення проводиться з метою почути позицію громади щодо планів суб'єкта господарювання.

В якості окремого документу, чи як частину методичних рекомендацій із громадських слухань рекомендовано розробити, обговорити із зацікавленими сторонами та вивішати на сайтах уповноваженого центрального та уповноважених територіальних органів пам'ятки про права учасників громадських слухань. Такі пам'ятки рекомендується, за можливості, роздавати учасникам слухань, або щонайменше розміщувати на вході до приміщення чи на столі реєстрації.

Організатору громадських слухань рекомендується заздалегідь подбати аби на громадських слуханнях були присутні стільки представників організатора, скільки є необхідним для ефективного проведення громадського слухання (забезпечення реєстрації учасників, проведення аудіо чи відео фіксації, головування на слуханні). Організатору громадських слухань не рекомендується залучати до виконання свої функцій сторонніх осіб, і тим більше представників суб'єкта господарювання. У цьому контексті уповноваженим органам рекомендується скористатися законодавчою можливістю та залучити зовнішніх організаторів громадських слухань, у порядку передбаченому чинним законодавством.

Організатору рекомендується періодично проводити для своїх співробітників тренінги із головування/модерування із тим, аби такі мали достатні навички для ефективного головування на слуханнях та керуванням аудиторією. Організатору рекомендується не допускати ситуацій, коли суб'єкт господарювання чи інша особа перехоплює лідерство у веденні громадського слухання.

Під час проведення громадського слухання організатору рекомендується суворо слідкувати за дотриманням порядку проведення громадських слухань у процедурі оцінки впливу на довкілля усіма його учасниками. Організатору рекомендується належно реагувати, в разі якщо представник суб'єкта господарювання неналежно виконує покладену на нього роль у громадському слуханні. За потреби звертати увагу суб'єкта господарювання на відповіді положення порядку проведення громадських слухань та надавати йому можливість доповнити свою доповідь відповідною інформацією.

В разі виникнення загрози зриву громадських слухань представниками громадськості для підтримання правопорядку організатору рекомендується залучити представників правоохоронних органів.

Особливу увагу організатору рекомендується приділяти частині слухання, яка присвячена збору зауважень і пропозицій від громадськості, адже вона є центральною частиною громадського слухання.

Під час закриття громадського слухання – детально роз'яснювати громадськості процедуру фіксації та врахування зауважень і пропозицій громадськості уповноваженим органом у процедурі оцінки впливу на довкілля, а також яким чином і коли громадськість зможе ознайомитися із її результатами.

Під час складання протоколу громадських слухань організатору рекомендується неухильно слідувати обов'язковій затвердженій формі протоколу, не допускати об'єднання блоку запитань до суб'єкта господарювання і його відповідей та блоку зауважень і пропозицій громадськості, не пропускати окремих частин чи блоків затвердженої форми протоколу.

У разі надання відмови у видачі висновку із оцінки впливу на довкілля, уповноваженим органам рекомендується неухильно виконувати вимогу Порядку проведення громадських слухань про внесення протоколу громадських слухань до Єдиного реєстру із оцінки впливу на довкілля.

2.4. Рекомендації уповноваженому центральному органу

Враховуючи роль Міністерства екології і природних ресурсів України у процедурі оцінки впливу на довкілля та з метою покращення практики реалізації національного законодавства у сфері громадських слухань, рекомендуємо, зокрема таке. Внести зміни і доповнення до зразка промови головуючого на громадських слуханнях. По-перше, доповнити таку промову блоком «Обговорення з учасниками громадських слухань (усні зауваження, пропозиції громадськості)». По-друге, у частині закриття громадських слухань промову пропонується доповнити абзацом п р о п о з и ц і й .

Доповнити Методичні рекомендації із підготовки звіту про громадське обговорення, які станом на час підготовки цього документа перебувають на стадії внутрішньовідомчого погодження та затвердження, в частині форми акту про неявку громадськості на громадські слухання. Зокрема, доповнити форму акту положенням проте, що такий акт складається по спливу щонайменше 30 хвилин із часу оголошеного початку громадських слухань.

Налагодити співпрацю із національною поліцією та спільно напрацювати документи (рекомендації, пам'ятки), які міститимуть роз'яснення ролі та алгоритму дій правоохоронних органів під час громадських слухань у процедурі оцінки впливу на довкілля.

Пропонуємо Мінприроди України врахувати інформацію, викладену у цьому документі, під час розробки договорів із організаторами громадських слухань, що залучаються за процедурою публічних закупівель.

Також пропонуємо Мінприроди України опублікувати цей документ на своєму офіційному веб-сайті у розділі оцінка впливу на довкілля з метою доведення його змісту до відома уповноважених територіальних органів, інших організаторів громадських слухань, суб'єктів господарювання та громадськості.

Враховуючи важливість рішень, що приймаються за результатами процедур оцінки впливу на довкілля, та рівень емоційного напруження, що може супроводжувати процесу, усім учасникам громадських слухань рекомендовано керуватися принципами законності, толерантності та взаємоповаги.

_____ (дата офіційного
опублікування в Єдиному
реєстрі з оцінки впливу на
довкілля (автоматично
генерується програмними
засобами ведення Реєстру, не
зазначається суб'єктом
господарювання)

2018510750

_____ (реєстраційний номер
справи про оцінку впливу на
довкілля планованої діяльності)

ОГОЛОШЕННЯ

про початок громадського обговорення звіту з оцінки впливу на довкілля
Повідомляємо про початок громадського обговорення звіту з оцінки впливу на довкілля планованої діяльності, зазначеної у пункті 1 цього оголошення, з метою виявлення, збирання та врахування зауважень і пропозицій громадськості до планованої діяльності.

1. Планована діяльність

Нове будівництво паливозаправного пункту для власного користування за адресою: Вінницька область, м. Хмільник, вул. Івана Богуна, 85. Мета будівництва - забезпечення дизельним паливом автотранспорту та сільгосптехніки ТОВ СП «НІБУЛОН» у Вінницькій, Хмельницькій, Житомирській та Черкаській областях. Площа забудови – 600м². Пропускна спроможність паливо заправного пункту - біля 50 вагонів на рік. Планова діяльність передбачає будівництво:

- зливна залізнична естакада на 2 вагоно-цистерни;
- п'яти підземних горизонтальних резервуарів V=75м³;
- операторної (мобільний контейнер 2.50×3.00 м);
- однієї автозаправної колонки;
- острівця наливу дизельного палива у автоцистерни;
- благоустрій території;
- системи дощової каналізації з локальними очисними спорудами та резервуаром –випаровувачем;
- очисні споруди побутових стоків.

Техніко-економічні показники паливо-заправного пункту:

- одночасний прийом 120 тонн дизельного палива;
- одночасне зберігання 375 м³ дизельного палива;
- максимальна спроможність прийому палива – 50 вагоно-цистерн на рік.

(загальні технічні характеристики, у тому числі параметри планованої діяльності (потужність, довжина, площа, обсяг виробництва тощо), місце провадження планованої діяльності)

Громадські слухання (другі) відбудуться

Не заплановані

(вказати дату, час, місце та адресу проведення громадських слухань)

6. Уповноважений центральний орган або уповноважений територіальний орган, що забезпечує доступ до звіту з оцінки впливу на довкілля та іншої доступної інформації щодо планованої діяльності

***Департаменту агропромислового розвитку, екології та природних ресурсів
Вінницької облдержадміністрації, 21100, м. Вінниця, вул. Соборна, 15-а ,
upr_agro@vin.gov.ua , (0432) 67-08-20, контактна особа: Лісовенко Олена
Віталіївна***

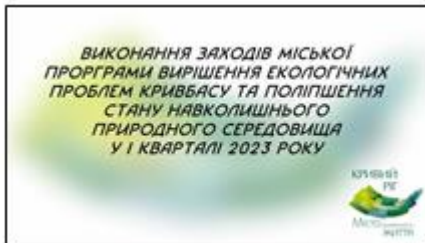
(зазначити найменування органу, місцезнаходження, номер телефону та контактну особу)

7. Уповноважений центральний орган або уповноважений територіальний орган, до якого надаються зауваження і пропозиції, та строки надання зауважень і пропозицій

***Департаменту агропромислового розвитку, екології та природних ресурсів
Вінницької облдержадміністрації, 21100, м. Вінниця, вул. Соборна, 15-а ,
upr_agro@vin.gov.ua, (0432) 67-08-20
Контактна особа: Лісовенко Олена Віталіївна***

Інформація про виконання у I кварталі 2023 року Міської програми вирішення екологічних проблем Кривбасу та поліпшення стану навколишнього природного середовища на 2016-2025 роки

Створено: 2023-05-29 16:10:34 Оновлено: 2023-05-29 16:11:46

Основою природоохоронної діяльності в місті щодо охорони та поліпшення стану навколишнього природного середовища є комплексна та ефективна реалізація Міської програми вирішення екологічних проблем Кривбасу та поліпшення стану навколишнього природного середовища на 2016-2025 роки (надалі – Міська екологічна програма), яка затверджена рішенням Криворізької міської ради від 28.09.2016 №901, зі змінами.

Попри воєнний стан продовжується реалізація природоохоронних заходів Міської екологічної програми.

Основні показники стану довкілля за 1 квартал 2023 року:

обсяг викидів забруднюючих речовин – 10,7 тис. тонн;

обсяги утворення та розміщення відходів – 24,4 та 14,1 тис. тонн відповідно.

На реалізацію природоохоронних заходів Міської екологічної програми у I кварталі 2021 року направлено 205,5 млн грн., з них кошти підприємств 197,9 млн грн, міського фонду охорони навколишнього природного середовища 7,6 млн. грн.

У сфері охорони та поліпшення стану атмосферного повітря:

При виконанні вибухових робіт у кар'єрах промисловими підприємствами міста здійснюється комплекс технологічних та організаційно-технічних заходів із охорони атмосферного повітря. ПрАТ «ПВНГЗК», ПрАТ «ІНГЗК» ТОВ «Рудомайн» при здійсненні масових вибухів у кар'єрі постійно застосовують реагент на гуматовій основі. Реалізація таких заходів сприяла запобіганню надходження у атмосферне повітря 4,0 тис. тонн забруднюючих речовин.

У 2023 році заплановано дослідні роботи щодо впровадження нових технологій при здійсненні масових вибухів у кар'єрах ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» та АТ «ПВДГЗК».

Здійснюються заходи з пилопригнічення відвалів, складів продукції, промайданчиків. ПРАТ «ПВНГЗК», «ІНГЗК», АТ «ПВДГЗК» забезпечено намив сухих поверхонь хвостосховищ на площі 879,5 га, що сприяло запобіганню надходження в атмосферне повітря 309,5 тонн забруднюючих речовин. ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» для закріплення поверхонь хвостосховищ планується використання розчину бішофіту, ПрАТ «ПВНГЗК» - скельні породи.

В рамках розгляду та впровадження нових технологій з пилопригнічення:

1. ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» у співпраці з КНУ НДГРІ проведено випробування технології закріплення укосів відвалу гідросумішшю на площі 100 м²;

2. Розпочато заходи з впровадження «зелених технологій» пилопригнічення відвалів та хвостосховищ, зокрема ПрАТ «ПівнігЗК» виконано озеленення відкосів та берм хвостосховища на площі майже 7 га. Загалом календарними планами ПрАТ «ПівнігЗК», «ІнгЗК», «ЦГЗК» передбачено виконання робіт щодо впровадження «зелених технологій» пилопригнічення відвалів та хвостосховищ на площі 114 га.

З урахуванням погодних умов з квітня по жовтень передбачено виконання заходів з пилопригнічення автошляхів, вулиць житлових масивів в зоні впливу виробничої діяльності (понад 60 вулиць). Інформація щодо вулиць та періодичності їх поливу розміщена в мережі Facebook на сторінці управління екології, та офіційних сайтах промислових підприємств. Контроль за виконанням промисловими підприємствами міста заходів з пилопридушення, у т.ч. поливу вулиць здійснюється управлінням екології виконкому Криворізької міської ради, виконкомом районних у місті рад, а також громадськістю міста.

У сфері охорони водного середовища:

ПрАТ «ПівнігЗК» забезпечено відведення 142,13 тис. м³ води для гідрозахисту шахти «Першотравнева»;

АТ «ПівдгЗК» зменшено обсяг витoku фільтраційної води на 6,9 тис. м³;

ПрАТ «ПівнігЗК», «ЦГЗК», «ІнгЗК», АТ «ПівдгЗК» перехоплено та повернено до системи оборотного водопостачання 7,8 млн м³ дренажних й фільтраційних вод від діючих хвостосховищ.

КП «Кривбасводоканал» з метою відвернення негативного впливу на довкілля шахтних вод проведено заміну 276,2 м мереж водовідведення, зокрема на вул. Конституційна, Старобешівська.

ПрАТ «ЦГЗК» для використання шахтної води у системі оборотного водопостачання розробляється проєкт «Будівництво трубопроводу скиду шахтних вод ш. «Гігант-Глибока».

З метою забезпечення раціонального та ощадливого використання питної води КП «Кривбасводоканал» замінено 4,8 км зношених та аварійних ділянок водопровідної мережі. Для покращення ефективності очищення питної води та належного контролю за її якістю:

- придбано 5 перетворювачів частот, що встановлені на Радушанському водопід-готовчому комплексі, ВНС-1, насосному агрегаті ВНС-17;

- проведено ремонтні роботи на хлораторній фільтрувальній станції №51 Радушанських водоочисних споруд. Придбано 5 резервуарів для води на хлораторну Карачунівських водоочисних споруд.

З метою запобігання забрудненню довкілля через можливі аварійні витoki коштом міського фонду охорони навколишнього природного середовища у 2023 році продовжено виконання робіт проєкту «Реконструкція лівої нитки напірного каналізаційного колектору від КНС-8 до автодороги пр-т 200 річчя Кривого Рогу в Саксаганському районі міста Кривий Ріг, Дніпропетровської обл. (2 ділянка)». Отримано позитивний експертний звіт по проєкту

«Реконструкція лівої нитки напірного каналізаційного колектору від КНС-8 до автодороги пр-т 200 річчя Кривого Рогу в Саксаганському районі міста Кривий Ріг, Дніпропетровської обл. (1 ділянка)».

Паралельно з цим, КП «Кривбасводоканал» здійснено заміну 0,481 км каналізаційних мереж, проводиться ремонт обладнання каналізаційних очисних споруд на Центральній та Північній станціях аерації, встановлено насосний агрегат на КНС №52.

У рамках виконання заходів, направлених на екологічне оздоровлення річок та водойм міста з міського фонду охорони навколишнього природного середовища виділено кошти на реалізацію проєкту «Відновлення водності р. Стара Саксагань у Центрально-Міському районі м. Кривий Ріг Дніпропетровської області». Подачу води з Карачунівського водосховища у річку Стара Саксагань заплановано розпочати з червня.

Для недопущення забруднення водних об'єктів міста несанкціонованими витокami стічних вод у виконках районних у місті рад створено робочі групи з обстеження водоохоронних зон поверхневих водних об'єктів, у тому числі річок Інгулець та Саксагань, робота яких координується управлінням екології виконкому Криворізької міської ради та контролюється профільною постійною комісією міської ради. До проведення обстежень залучаються представники поліції. Станом на 01.05.2023 проведено 37 обстежень водоохоронних зон річок Інгулець та Саксагань. Виявлено та ліквідовано 7 несанкціонованих витоків.

У сфері поводження з промисловими відходами промисловими підприємствами повторно використано понад 4,8 млн. тонн промислових відходів для будівництва технологічних автомобільних і залізничних шляхів відповідно до будівельних норм, виробництва щебеню, проведення гірничотехнічної рекультивації земель для засипки кар'єрів, зон обвалення шахт та воронок.

АТ «ПВДГЗК» впроваджено технологію згущення пульпи, що дозволило зменшити обсяг перекачування відходів на хвостосховища на 28 575,08 тис.м³.

У рамках виконання заходів з рекультивації порушених земель АТ «Кривбасзалізрудком» у 2023 році виконуються підготовчі роботи з рекультивації складів пустих порід (СПП) № 4, № 9 і складу некондиційних форм рудних матеріалів (НФРМ) № 8 на території гірничого відводу шахти «Покровська». Триває процедура ОВД планованої діяльності «Біологічна рекультивація хвостосховища та дамби ш. «Покровська» (Октябрська) АТ «Кривбасзалізрудком».

У сфері поводження з твердими побутовими відходами ТОВ «Екоспецтранс» придбано 160 контейнерів об'ємом 1,1 м³ для розміщення у багатоквартирних забудовах міста.

У сфері розбудови системи моніторингу за показниками навколишнього природного середовища:

Функціонує міська автоматизована системи моніторингу за станом атмосферного повітря, до складу якої входить 28 постів автоматичного спостереження: 5 міських, 23 - промислових підприємств. Первинні дані міської автоматизованої системи моніторингу вивчаються аналітичним відділом показників атмосферного повітря КП «Інститут розвитку

міста» Криворізької міської ради (надалі – аналітичний відділ), діяльність якого координується управлінням екології. З метою забезпечення інформування мешканців міста узагальнена інформація про якість атмосферного повітря за даними міських постів та постів промислових підприємств систематично на постійній основі розміщується на офіційній сторінці аналітичного відділу в соціальній мережі «Фейсбук».

ТОВ «Рудомайн» заплановано розробку проєкту розміщення стаціонарних постів моніторингу атмосферного повітря на межі СЗЗ з виведенням інформації онлайн.

З метою розбудови та удосконалення міської автоматизованої системи моніторингу атмосферного повітря для приведення її до стандартів ЄС, що потребує значних фінансових ресурсів, депутати Постійної комісії з питань екології та природних ресурсів Криворізької міської ради звернулися до Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України з клопотанням сприяти вирішенню питання щодо виділення коштів з державного бюджету на встановлення в агломерації Кривий Ріг пунктів спостереження для фіксованих вимірювань та модернізацію 4-х міських постів пиломірами з вимірювання часток пилу фракціями ТЧ_{2,5} ТЧ₁₀.

З міського фонду охорони навколишнього природного середовища виділено кошти на забезпечення належного функціонування міської автоматизованої системи моніторингу за станом атмосферного повітря міста, проведення лабораторних досліджень якості атмосферного повітря міста, у т.ч. на автомагістралях міста, стану поверхневих водних об'єктів, ґрунтів.

Озеленення Кривого Рогу, збереження та відновлення зелених насаджень є одним із ефективних методів поліпшення екологічного стану міста. У 2023 році у рамках реалізації заходів Міської екологічної програми передбачено висадку понад 5 000 зелених насаджень. На теперішній час у рамках реалізації заходів з озеленення на території міста висаджено 1 035 дерев та 305 кущів.

Підвищення рівня екологічної свідомості населення є одним із важливих напрямків роботи управління екології, що допомагає усвідомленню власної відповідальності за побудову сталого майбутнього. У рамках реалізації цих заходів:

- за ініціативи управління екології виконкому Криворізької міської ради на 6 біл-бордах розміщено соціальну рекламу екологічного спрямування: «Стоп амброзія! Допоможи знищити небезпечний алерген!», «Не залишай сміття біля річки!». Промисловими підприємствами АТ «ПВДГЗК», ПрАТ «СУХА БАЛКА» розміщено соціальну рекламу екологічного спрямування на 3 білбордах;

- традиційно планується проведення міського конкурсу студентських наукових робіт з питань екології;

- у рамках виконання вимог Законів України «Про оцінку впливу на довкілля», «Про охорону атмосферного повітря» для інформування громадськості про провадження на території міста планованої діяльності, яка може мати значний вплив на довкілля на дошці оголошень у приміщенні виконкому Криворізької міської ради (Центр «ВІЗА» («Центр Дії»)) розміщено

11 матеріалів з оцінки впливу на довкілля планованої діяльності, на офіційному вебсайті Криворізької міської ради та її виконавчого комітету висвітлено 5 публікацій про наміри суб'єктів господарювання отримати дозвіл на викиди забруднюючих речовин;

Підприємства-учасники програми щомісячно звітують щодо взятих на себе зобов'язань. Виконання заходів Міської екологічної програми контролюється робочою групою з опрацювання та комплексного вирішення питань реалізації державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища у місті Кривому Розі та постійною комісією Криворізької міської ради з екології та природних ресурсів.